

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

De Officiis

Cicero, Marcus Tullius

[Köln], [um 1465]

[Text]

[urn:nbn:de:bsz:31-293120](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-293120)

Quamquam te marce fili animū iam audiētē
 eratippū. id quod atlems abūdaē oportet
 pceptis institutisq; philosophie. ppter
 fūmam et doctoris auctoritatē et vrbis.
 quoz alter te sciā augē potest. altera exēplis. ipse
 ad meā vtilitatē semp cū grecis latina iunij. neq;
 in phia id solū s; et iā in dicēdi exercitacōe feci uenti
 dē tibi censeo faciendū. ut par sis in vtriusq; faculta
 tib; Quā quid ad rē nos ut videm magnū attuli?
 ad iumētū hoib; nris. ut nō mō grecaz sciaz iudes
 s; et iā docti. aliquitū se arbitrant adeptos et ad dice
 dū. et ad iudicandū. Quāob rē discēs tu qd a pncipe
 h; etatis phōz. et discēs qd diu uoles. tā diu aut vel
 le de te quo ad te qd pncipias nō pitebit. S; tū nra
 legēs non multū a pipateticis dissidentia. qm vtriq;
 soctici et platonici eē volū. et ib; ipis vte tuo iudicio
 in hoc ei impēdio. orōnē aut ltiā efficiēs pfecto le
 gēdis nris pleniorē. Nec vero hoc aroganter dictū
 existimari veli. Nā philosophā di sciāz ocedēs mul
 tis qd ē oratoris ppum. apte. distinde. ornate dicē
 qm in eo studio etate supsi. s; id m assumo. videoz
 id meo iure quod mō vdicāē. Quāob rē magnope
 te hortor mi cicero. ut nō solū orōs meas. s; etiā hos
 de phia libros. q; iā illis se equant studiose leges.
 His ei maior nullis dicēdiē. s; hoc q; colendū ē eq; bi
 le. et tpatū orōis genū. et id quid neminē video gre
 coz vngisse. ut idē in utroq; gne laboraz seqretq;
 illud et forense dicēdi. et hoc qētū disputādi genū. n
 forte demetrius phalere? in hoc numero hūi potest
 disputatoz s; talis. orator paz vtemens. dulcis tū
 ut tlex ofrasti discipulū possis agnoscere. Nos autē
 quātū in vtroq; pferim? alioz sit iudiciū. Vtzq;
 certe secuti sumus. Equidem et platonem existimo si
 genū forense dicēdi tractare vhuisset. gūissime et

copiosissime potuisse dīe. et demoscenē. si illa q̄de; q̄
a platoē didicerat tenuiss; et p̄nūtiāe voluiss; orna
te splendideq; facē potuisse. **S**edē q; mō de aristotile
et socrate iudico. quoz v̄t q; suo studio delectatus.
contempnit alterum. **S**ed cum statuissē scribere
ad te aliquid hoc tempore. multa post hac. ab eo
or dīri maxime volui. quod etiam etati tue esset ap
tissimum et auctoritati mee. **R**am cum multa sint
in p̄hiloosophia et grauiā et vtilia ac curate. copiose
q; a p̄his disputata latissīe patē vidētur ea q̄ de offi
cijs tradita. et ab ill' p̄cepta sūt. **N**ulla eivite p̄s nez
publicis nez forensib; nez domesticis neq; priuatis
in reb; nez si tecū agas q̄d. nez cū altero strahas
vacare officō potest. q̄n eo q; colendo. sit a vite est
honestas om̄is. et in negliendo turpitudō. **A**t q; hec
quidē questio om̄is ē om̄iū p̄hoz. **Q**uis ē enim q̄
nullis officij p̄ceptis tradendis p̄h̄m se audeat dīe
S; sūt nonnullē discipline que propositis bonozum
et malozum finib; officium om̄e peruertant. **R**am
quī summū bonum sic instituit. ut nichil habeat cū
virtute coniūctum. idq; suis commodis. non hone
state metitur. hic sibi si consentiat et non interdum
nature bonitate vincatur. neque amicitiam colere
possit nec iusticiam nec liberalitatem. **F**ortis vero
dolorem summum. malum iudicans aut temperās
voluptatem summum bonum statuens. esse certe
nullo modo potest. **Q**ue quanquam in promptu
sunt ut res disputatione non egeat. tamen sunt a
nobis alio loco disputata. **H**ec discipline ergo si
sibi consentaneae esse velint. de officio nichil queat
dicere. **N**eq; vlla officij p̄cepta stabilia coniūcta
natiue tradip̄nt. nisi aut ab h̄is q; solā aut ab h̄is
q; marie honestatē p̄pter se dicāt expetēda. **I**ta p̄p̄a
ē ista p̄ceptō stoicoz et academicoz et p̄p̄a eticoz.

Quam aristoteli perromis et grilliam peridē explosa
sua est. q̄ tūius haberēt disputādi suū de officio. si
reꝝ aliq̄ dilem̄ reliquissent ut ad officij inuentioneꝝ
adit⁹ eēt, Sequim⁹ ḡ hoc tpe. ab ac in q̄stioē potissi
mū stoicos. nō ut interptes. s; ut sole⁹ e fōtib; eoz
iudicō arbitrio q; nō q̄ntū q; mō videbē hauriem⁹
Plac; ḡ qm̄ oīs disputacō de officō futura ē an̄ diffi
nire qd̄ sit officiū qd̄ a p̄anetto p̄termittit; eē miror
Oīs ei q̄ a roē suscipit de aliqua re iusti d; ⁊ diffinitū
one pficisci. ut intelligat qd̄ sit id de quo disputet,
Omnis de officō duplex ē questō. vnū gen⁹ est
qd̄ p̄tinet ad finē bonoz, Alter⁹ qd̄ ē positū in
p̄ceptis q̄b; in oēs ptes vsus vite ofiri possit, Supe
rioris gn̄is h̄mōi sūt exēpla, Q̄ia ne officia p̄fca sint
nunq̄d officiū aliud alio maius sit. ⁊ q̄ sūt gn̄is ei
usdē, Quoz aut̄ officōrū p̄cepta tradūtur ea quāq;
ad finē p̄tinet bonoz. tū id min⁹ appar; q; magis
ad institucōez vite v̄is spectāre vidētur. de q̄b; ē h̄is
libris nob̄ explicand;. At; etiā diuisio alia ē officij,
Nā ⁊ medū quod dā officiū d; ⁊ p̄fem. Perfem of
ficiū rectū opinor vca⁹. qm̄ qd̄ greci cathortoma.
hoc aut̄ v̄e offm̄ vca⁹. at q; ea sic diffiniūt. ut rē
qd̄ sit. id officiū p̄fectum eē diffiniāt, Medū aut̄ of
ficiū id eē dicūt. qd̄ cur fcm̄ sit rō. p̄babil; reddi pos
sit **T**riplex ergo ē ut p̄anetto vid; oflij capiēdi
deliberacō. Nā aut̄ honestū fcm̄ sit an̄ turpe. dubita
tur. id qd̄ in deliberacō; cadit. in quo ofiderādo sepe
aīmi v̄trarias in s̄m̄as distrahūtur, Tū aut̄ inq̄rit
aut̄ ofultāt ad vite v̄moditatē. iocūditatēq; ad fa
cultates rez atq; copias ad opes ad potētā. q̄b; ⁊
suos possent iuuāe. ⁊ se v̄ducantne id necne de quo
deliberāt, Que deliberacō oīs in roē; cadit v̄tilitatis
Tercū dubitandi gen⁹ ē cū pugnare vid; cū hone
sto id qd̄ vid; eē v̄tile, Cū em̄ v̄tilitas ad se rapere.

honestas ecōtra ad se reuocāē vidē. fit ut distrahā
tur in deliberādo aim⁹ afferatq; ancipitē curā cogita
di. In hac diuisione cū pretire aliq̄d maximū vicū
in diuidēdo sic. duo premissa sūt. **N**ec ei solū vtz ho
nestū an turpe sit delectari solz. s; etiam duob; pro
positis honestis. vtrū eoz honestius. **I**te q; duob;
ppositis vtilib; vtz vtilius. itaq; quā triplicē eē ille
putauit rōnem in quib; ptes distribui debere repit
Primū ḡ de honesto ē. s; duplē. tum pau racōe de
vtili. post de opacōne eoz differendū erit.

Pincipio ḡni animantiū omniū est a natura tri
butū. ut se vitaz corp⁹ q; tueat dedmetq; ea q;
nocitur aidentē. Omniaq; q̄cūq; sūt necāria ad viuē
dū acq̄rat a paret ut pastū ut latibulū ut alia ḡnis
eiusd;. **C**ōmune aut animantiū omniū est ouictōnis
appetitū. pcreandicā et cura qued eoz q; pcreata
sūt. Sed inter hoīem et beluam hoc maxime inter ē
qd hoc tātū quātū sensu mouetur ad id solū qd adē
qdq; p̄ns ē se accōmodat paulum admod̄ sentiēs
preteritū aut futurū. homo aut qm racōis ē parti
ceps. per quā osequitā discermit cās rerū vidz earū
q; pgressus. a quasi auccessioēs non ignorat. simili
tudines oparat et reb; p̄ntib; adūgit atq; anedit
futuras facile tocūsvite cursū videt ad eamq; dige
rēdā pparat res necessarias. **E**adēq; natura racōis
hoīem cōciliat homini et ad orōnis viteq; societa
tem. Ingeneratq; in p̄mis precipuū quēd amo
rem meos q; pcreati sūt impellitq; ut hoīm cetus a
celebrari mē se: a sibi obedire velit. ob eas q; causas
studeat parare ea que suppeditat ad cultum et ad
vidum. nec sibi soli s; iugi. liberis ceterisq; quos ca
ros habeat tueriq; debeat que cura etiā exfuscat at ai
mos et maiores ad rem gerendā facit. **I**n primisq;
hominis est ppria vniuersalis inquisitio atq; inuestigatio

itaq; cū sim⁹ necarijs negocijs curisq; vacui, Tum
aueam⁹ aliq; d; vidē. ad discē cōgnicōnemq; rez aut
occultaz aut ammirabilū. ad btē viuend⁹ necariam
duci⁹. Ex quo intelligē qd rez. simplex. sincer⁹q; fit
id eē nature hois ap⁹issim⁹. Hūic veri vidēdi cupidi
tati aduēta ē appetitō quēd pncipat⁹. ut nemi pa
rere aim⁹ bñ informat⁹ a natura velit. n̄ pcedpienti
aut docti aut vtilitatis cā iuste a legitime impanti
Ex quo magnitudo aimi existit humanazq; rez cō
tētio. Nec vero illa puavis nature ē rōis q;. qd vnū
loca aial sentit. qd fit ordo. qd fit qd deat. in factis
dūsq; q; mod⁹. itaq; eoz ipōz. q; sentiūtur aspectu.
nullū aliud aial. pulcritudimē venustatē. ouemen
tiā ptiū sentit Quā similitudimē natura rōq; ab o
culis ad aim tūfferēs. multo etiā magis pulcritudēz
ostātā. ordimē in oilijs factisq; ofuandā putat. ca
uetq; ne quid in decore effeminateue faciat. tñ in o
mibz opioibz a fcis. ne qd libidino se aut faciat.
ā cogitet qb; ex rebz oflatur. a efficiēd qd querim⁹
honestum. Qd etiā si nobilitatū nō fit. tñ honestuz
fit. Qd q; vere dici⁹ etiā si a nullo laudetur natura

Formam quid ipam marce esse laudabile,
fili etiā tanq; faciē honesti vides q; si nō oculis
cernētur. mirabiles amores. ut ait plato. excitaret
sapie. Sz oē qd ē honestū id q; tuoz ptiū orit ex aliq;
Aut em̄ in pspiciētia veri. sollertiazq; versatur. aut i
hoim societate tuenda tribuendoq; suū viciūq;. et
rez otractaz fide. Aut in animi excelsi atq; inuidi
magnitudine ac robore. Aut in oim que fiūt queq;
dnē ordime et mō. in quo mēst modestia a tpantia
Rue q; tuoz quanq; inter se colligata atq; implica
ta sūt. tñ in singulis certa officioz gna nascunt. ve
lut ex ea pte q; prima descripta est in qua sapiam a
prudētā ponim⁹ mēst indagacō atq; inuentio veri

eiusq; virtutis. hoc munus ē propriū. **V**t em̄ quisq;
maxime p̄spicit quid iure quaq; verissimum sit qui
q; acutissime et celerrime potest et videre et explica
re racōem. q̄s prudentissim⁹ et sapientissim⁹ vite ha
beri solet. Quo circa huic quasi materia quā tractz
q̄m qua versetur subiecta ē veritas. Reliquis aut̄ tri
bus vlt̄tutib; ncc̄itates propositę sūt. ad eas res pa
rādas tuendasq; quib; actō vite continetur ut socie
tas hoim̄ cōuictōq; seruetur. q̄ animi excellentia ma
gnitudoq; tum augendis operib; vtilitatibusq; sibi
et suis cōparādis. Tum multo magis in h̄is ipsis
despiciendis eluceat. **O**rdo autē et cōstantia q̄ mo
deracō q̄ ea que sūt h̄is similia versantur in eo genē
ad q̄d actio est adhibenda. quedā non solū mētis
agitatō. **H**is em̄ rebus que tractantur in vita mo
dum quendā et ordinē adhibentes. honestatem q̄

Hoc quatuor **D**ecus conseruabimus,
locis aut̄ in quos honesti naturam v̄imq; diuī
simus. **P**rimus ille qui in veri cognicōne cōsistit,
maxime naturam attingit humanam, **O**m̄es em̄
trahimur q̄ ducimur ad cognicōnis q̄ sciētie cupidi
tatem. in qua excellere pulchrū putam⁹ labi autē
errare decipi q̄ malū q̄ turpe dicim⁹. **I**n hoc genere q̄
naturali q̄ honesto duoviciavitanda sūt. vnum in
cōgnita pro cognitis ne habeam⁹ h̄isq; temē asse
ntiamur. **A**dviciū effugere qui vlt̄ om̄es aut̄ velle
dūt. adhibebit ad cōsiderādas res q̄ t̄p̄s q̄ diligen
ciā. **A**lt̄viciū ē qd̄ quid nimis magnū studiū ml̄
tāq; opam in res obscuras atq; difficiles cōfert easdē
q; nō necariās. **Q**uib; viciis declinatis qd̄ in rebus ho
nestis q̄ cognicōne dignis ope curaq; ponit id iuē lau
dat ut in astrologia q̄ supplicū audim⁹. in geome
tria serū p̄p̄m̄ ip̄i cōgū⁹ multos in dialecticis plu
res in iuē civili q̄ oēs artes in vi muestigacōe v̄santē

Quis studio a rebus gen'dis ab duci. extra officium e
utis ei laus ois in actoe consistit. A qua tñ fit me
missio sepe. multiq; dantur ad studia reditus. tum
agitaco metis q; nunq; acquiescit. potest nos in stu
dijs cogitacois. etiã sine opã nrã otinere. Omis at
cogitaco motusq; animi aut in consilijs capiendjs de re
bus honestis a p̄tinetib; ad bñ bteq; viuend. aut i
studijs sciẽtie ognicõisq; versabitur.

Quone de primo quid officij fonte dixim? de tñ?
aut reliquis latissime pt; ea rō. qua societas
hoim inter ipos a vite quãsi omunitas otinetur. cō
ptes due. s. iusticia in qua virtutis e splendor maxi
ex qua viri boni noiantur. cui diuicta bñficiẽtia est q̄
eandẽ l' benignitatẽ vel liberalitatẽ appellari let; S;
iusticie p̄mũ munus e ut ne cui quis noceat nisi lace
sit in iuria. deĩ ut omũb; p omũb; utatur priua
tis ut suis. Sũt aut priuata nulla natura. s. aut re
tere occupacoẽ. ut qui quondã in vacua uenerẽt. aut
victoria ut q̄ bello potiti sũt aut lege padione o dici
one sorte. ex quo fit ut ager arpmas arpmatiũ di
catur. tusculat' tusculano x simulq; e priuata x pos
sessionũ descripcō. Ex quo q; suũ cuiusq; fit eo x q; na
tura fuerãt omunia. qd cuiq; obtingit. id quisq; te
neat. S; quo si quis plus sibi appetet. violabit vis
hũane societatis S; qm̄ ut p̄dare scriptũ e a platoẽ.
nō nob solũ nati sum' ortusq; nr̄i p̄tia p̄tẽ vendicat
p̄tẽ amici. atq; ut pl; stoicis. q̄ in terris gignantẽ
ad vsũ hoim oia creari. hoies aut hoim cã esse gna
tos. ut ipsi inter se alijs ali; p̄desse possent: in hoc
naturã debem' dicẽ sequi. omnes vtilitates in me
diũ afferre mutacoẽ officio x. dando. accipiendo tũ
a r̄tib; tũ opa tũ facultatib; deuincẽ hoim societate.
Fundamẽtũ aut e iusticie. fides. id est dicto x oueto
rũq; constantia et veritas. Ex hoc quanq; hoc videbẽ

fortasse cuiusdam diuini. tamē audeamus imitari
stoicos: qui studiose exquirunt vnde verba sint du
cta. credamusq; quia fiat qd dictū est appellata;
fidem. Sed iniusticie duo sunt genera. vñū eoz qui
inferunt alterz eorum. qui ab hijs quibus inferunt.
etiā si pnt non ppulsant iniuriam. Nam qui iniuste
impetum. in quempiā facit. aut ira aut aliqua ptur
batione incitatus is quasi manus auferre socio vi
detur. qui aut non defendit nec obsistit iniurie si po
test. tam est in vicio q̄ si parentes. aut amicos aut
patriam deserat. At; ille quidē iniurie que nocendi
causa de industria inferuntur sepe a metu proficiscū
tur. cū is qui nocere alteri cogitat timet ne nisi id fe
cerit. ipse aliquo afficiatur in cōmodo. Maxima autē
ex pte ad iniuriam faciendā aggrediūtur. ut addi
piscātur ea que occupiēt in quo vico latissime p; aua
ritia. Expetunt aut diuicie tū ad vsus vite necarios
tū ad p̄fēdās voluptates. in quib; aut maior ē a
nim⁹ in hijs cupiditas pecūie spectat ad opes. et ad
gratificādi facultatē. ut nup. M. crassus negabat
vllā pecūiam eē in re pub. p̄nceps vll; eē. cui⁹ fructi
bus exercitiū alere nō poss;. Delcānt etiā magnifici
appat⁹ viteq; cultus cū elegātia et copia quib; reb;
effectū ē ut infinita cupiditas est;. Rec vero rei fami
liaris āpliacō nemini nocēs vitupanda est. s; fugiē
da semp iniuria est. Maxime autē adducūtur plerū
q; ut eos iusticie capiat obliuio cū impiorū honorū
glorie cupiditatē inciderit. Quid ei ē apd̄ herimū nul
la scā societas nec fides regni ē id lat⁹ p;. Nā q̄cqd
eiusmodi est in quo non pnt plures excellere. in eo
fit plerūq; tanta cōtētio ut difficilimū sit suare scām
societatē. Dedaruit id modo temeritas cesaris q̄
om̄ia iura diuina et humana peruerit ppter eum
quē ipse sibi opinionis errore finxerat p̄ncipatum

Est aut in hoc genere molestū. qđ in maximis animis splēdi
dissimilis qđ ingenijis plezq; existūt. honoris. impij
pōitē. glē. cupiditatis. quo magis cauendū est ne
quid in eo genere peccet. **S** in omni iniusticia p multum
inest. vt p turbacōe aliq; ai q̄ plezq; huius ē et ad
tps. an ofulto et cogitate fiat iniuria. **L**euioza ei sūt
ea. q̄ repētino aliquo motu accidūt q̄ ea q̄ p medi
tata et pparata iferūtur. **A**c de mferēda quidē iniuria
satis dēm ē. **P**retmittēde aut defensionis defēdi
q; officij. plures solent eē cāe. **N**ā aut inimicitias a
labore. aut sūptus fuscipe nolūt. aut etiā negliētia
pigritia. inertia. aut studijs suis. q̄buscūq; occupa
tōib; sic impediūtur. ut eos quos tutari debeant
defetos eē paciātur. **I**taq; vidē dū ē nenō satis sit id
qđ apđ platonē ē in phōs dēm est. q̄ in rei inuesti
gacōe vlenē. qđ q; ea q̄ plei q; vehementē expectant.
de quib; in se digladiari soleant. **O**tēnant. et p nō
putēt ptea iustos eē. **N**ā dū alter iniusticie ge⁹ asse
cūtur infēda ne cuiq; noceat iniuria i alteri accidūt
discēdi ei studio impediti. quos tui dūt. deserūt
Itaq; eos ne ad rē. **P**. quidē accessuros putāt nisi
coados. **E**quius aut erat id vltimate fieri. **N**ā hoc
ipm ita iustum ē qđ rē fit si ē voluntariū. **S**ūt etiā q̄
aut studio rei familiaris tuende. aut odio quodaz
hoim. suū se negotiū agē dicāt. ne facē cuiq; videan
tur iniuriā. **Q**uidū altero genere iniusticie vacāt in al
terum curēt. **D**esert em vite societates. q; nichil ofert
in eā studiij nichil opez nichil facultatū. **Q**m ḡ du
obus genib; iniusticie propositis aduixim⁹ causas
vtriusq; genis. eas q; res an ostuim⁹ quib; iusticia
otineretur facile qđ cuiusq; tps officij sit potēim⁹
nisi nosmetipsos valde amabim⁹ iudicare. **E**st em
difficilis cura rerum alienaz. quanq̄ terētia⁹ ille
chremes humani nichil a se alienū putat. **S** tñ q;

magis eapcipim⁹ atq; sentimus que nobisipfis à
prospera aut diuersa eueniūt. quā illa que ceteris
que q̄si lōgo intuallo intiecto vide⁹. alē de ill ac de
nob iudica⁹. Quo circa bñ p̄cipiūt q̄retāt q̄cōp agē
q̄d dubitacō ognicō; significat iniurie. **S;** inci dūt
sepe tpa cū ea que maxie videntē digna eē iusto hoie
eo q̄ q̄ virū bonū dicimus omutantē fiunt q̄ contraria
ut red dē depositū etiā nōne furioso facē pmissum q̄
q̄ p̄tinent ad vitatē et ad fidē ea migrare interdū
et non fuare fit iustū. Referrī em̄ dec; ad ea q̄ posui
principio fū damenta iusticie. primū ut ne cui noce
atur. deinde ut omuni vtilitati seruiatur. Ea cum tpe
omutantur. omutatur officiū. et non semp est idem
potest em̄ accidere promissum aliq̄d ouentū ut id
effici fit inutile vel ei cui pmissum sit vel ei qui promi
serit. **N**ā si ut in fabulis ē nepti⁹ q̄ theseo p̄miserat.
nō feciss;. theseus p̄politō filio nō eēt orbat⁹. Ex t̄bo
em̄ optatis ut scribit hoc erat t̄rcū q̄d de p̄politō im
teritu optauit quo impetrato in maximo s ludis in
cidit. **N**ec p̄missa ergo suāda sūt ea q̄ sint hōis q̄bo
p̄miseris mutalia. nec si tibi plus ea noceant q̄ illi
p̄sint cui p̄miseris cōtra officiū est mai⁹ antepoi
miori. vt si institueis cui p̄iam te aduocatū in rem
p̄ntē eē r̄tuzat; interi grauiē egrotatē fili⁹ cepit nō
fit cōtra officiū nō facē q̄d dixis magisq; ille cui pro
missum sit ab officō disced at si se desitutuū q̄rat. q̄
in ill p̄missis stand nō eē quis nō vid;. q̄ coact⁹ q̄s
metu q̄ decept⁹ dolo p̄miserit q̄ q̄dē pleraq; iuē p̄torio
liberantē nōnulla legib;. **S**istūt etiā sepe iniurie. ca
lumpnia quā ad am et nimis callida; sed malicōsa iu
ris interpretacōne. **S** quo illud summū ius fūma
iniuria factū est. q̄a tritū sermone p̄uerbū. Quo in
gñea in re pu. multa peccantur ut ille q̄ cū triginta

diezeent: cū hoste inducie facte. nocte populabat
agros. qđ diezeent pade. nō noctū inducie. Nec
nū quidē pband⁹ si vze fabū lateonē seu quē alū
nichil ei habeo pter auditū arbiter nolams & nea
politamis de simbo a senatu datū cū ad locū veiss; cū
vtrisq; sepatū locutū. ne cupide quit agerēt ne appe
terēt atq; ut regredi q̄. p̄gredi mallet. **D** tū vtrq;
fecissent aliquitū ager in medio relictum ē. itaq; il
loz fines sicut ipi dixerēt ē minauit in medio relictū
qđ erat p̄lō. **A**. adiudicauit: deice hoc quid ē nō
iudicāē. Quo circa in oi re fugienda talis sollertia
ē. Sūt aut quēd officia etiā aduerfus eos suanda
a q̄b miuriā accepis, Est ei vlciscēdi & p̄uendi mo
dus, At; h aut scio an satis sit eū q̄ laceſeit miurie
sue penitere. ut & ipē ne quid tale post hac. & ceteri
sint admiuriā tardiores. At; in re. **P**. maxime sūt
ofuāda iura belli, **R**am cū sint duo ḡna decertādi.
vnū p̄ disceptacōez. alterz p̄ vim: cūq; illis p̄sum sit
hois. hoc beluaz. ofugiend ē ad posterioz. si vti nō h
supiore. Quare quidē suscipienda sūt bella ob eam
cāz. ut sine miuria in pace viuatur. **P**arta aut vic
toria. ofuāda sūt hī q̄ nō crudeles in bello non im
manes fuerunt ut maiores nū. tusculanos. equos
vlficos. sabinos. hernicos in ciuitatē accepēt. At
carthaginē & numāciā fūditis fustulerēt. **P**ollē cho
zinthum. s; credo aliquos secutos oportūtatē loci
maze ne poss; aliqñ ad bellū faciend loc⁹ ipē ad hōz
M Ea quidē smā paci q̄ nichil sit habitura tari.
miuriāz semp ē ofulend. in quo si michi esset
obtpatū si nō optimā. tñ aliquā rē. **P**. q̄ nūc nulla
est habere⁹. **E**t cū hīs quos vi de ceteris ofulend est
tum hī qui armis potis ad impatoz fidē ofugiēt.
quāuis muzaries p̄cussēt recipiendi sūt. in quo
tanto pe apud nostros iusticia culta est. ut hī qui

ciuitates aut nationes deuictas bello in fide recepif-
sent. eazū patrom essent more maiorū. ac belli qui-
dem equitas sanctissime feciali populi romani iure
prescripta ē. ex quo intelligi potest nullum bellum
esse iustum. nisi quod a rebus repentis geratur aut
denunciatū ante sit. et indictū. pompilius impator
tenebat prouiciam in cuius exercitu cathonis fili⁹
tyro militabat. Cum autem pompilius videretur
vnam dimitte legionez. cathonis quoq; filium qui
in eadem legione militabat dimisit. sed cum amore
pugnandi in exercitu remansisset. catho ad pompi-
lium scripsit. ut si eum patitur in exercitu remanere
secundo eū obliget milicie sacramēto. quia priore a-
misso iure cum hostibz pugnare non poterat. a deo
summa erat obseruacō. in bello mouendo. marci q̄
de cathonis semis est epistola ad. **M.** filiū. in q̄ scri-
bit se audisse eum dimissum fēm esse a cōsule. cū in
macedonia bello parifico miles esset. monet ergo ut
caueat ne bellū ineat. **N**egat em̄ ius esse qui miles
non sit cū hoste pugnare. Equidē etiā illud animia
duerto. q̄ qui proprio nomine per duellum esset is
hostis vocaretur lenitate verbi rei tristitiam mitigā-
te. hostis em̄ apud maiores nostros is dicebatur.
quem nunc peregrinū dicim⁹. **I**ndicant duodecī ta-
bule aut statutus dies: cū hoste. itemq; aduersus
hostem eterna auctoritas. quid ad hanc mansuetu-
dinez addi potest. eū qui cū bellum geras. tam mol-
linomine appellare quanq̄ id nomē durius effecit
iā vetustas. **A** peregrino em̄ recessit. **p**prie in eo q̄ cō-
tra arma ferret remāsit. cū vero de impio decertatur
bello q̄ q̄ritur gloria causas om̄ino fuisse tñ oportz
easq; quas paulo ante dixi. iustas causas esse bel-
loz. si ea bella quibz imperij. **p**posita glā ē min⁹ acer-
te gen̄da sūt. ut em̄ cū ciuilibz cōtēdi⁹ alie si ē inimic⁹

aliē si opetitor. cū altero certamē honoris ⁊ dignita
tis ē. cū altero capitis ⁊ fame. Sic cū celiteris. cū cū
bris tellū ut cū inimicis gerebatur vtinā ess; nō uti
nā imperar; Cū lūs sabinis saminib;. pemis pirro
De impio dimicabat. pem fedifragi. crudelis han
mbal. reliqui iustiores. pirri quidē de captis reddē
dis illa smā predara. Nec auz pōseo nec

preciū dederitis. nec cauponātes tellū. s; belli
gerātes ferro nō auro vitā cerna? vtq;. wsq; ne ve
lit an me regnaē q̄ ferat for; s; vtute expianā ⁊ hoc fil
accipe dcm̄. quoz ne vtuti belli fortuna pepcit. eozū
de me libtati pccē certū ē dono ducite doq; volentib;
cū magnis dijs, Regal; sane ⁊ digna eacidaz gñe
smā. at; etiā si quid singuli tpib; adducti hosti pro
miserēt, Est in eo ipō fides ofuāda. ut primo puico
bello regul⁹ captus a pemis. cū de captiuis omutan
dis romā missus ess; iurass; q; se reditur; primū ut
emit captiuos reddendos in senatu nō censuit. de
inde cū retinētur a propinquis ⁊ ab amicis ad sup
pliciu redire maluit q̄ fidē hosti datā fallē. Ac de bel
licis quidē officijs satis dictū est,

Minimerim autē etiā aduersus infimos. iustici
am eē ofuandā. Est autē infima odicio ⁊ for
tuna ptoz. Quib; nō male precipuit. qui ita iulent
vti sicut mercenarijs. opera exigēdā. iusta pretēda
Cū autē duob; modis id ē aut vi. aut fraude fiat in
iuria. fraus quasi vulpecule vis leonis vidr. vt ⁊ q;
ab hoie alienissimū. s; fraus odio digna maiore. to
tius autē iniusticie nulla capitalior q̄ eoz q̄ tū max
ime cum fallūt id agunt vt viri boni eē videantur

De iusticia satis dcm̄ ē. Deinceps ut erat. pposi
tū de bñficiā ac de liberalitate dicatur. qua q̄
dem nichil ē nature hois accomodat⁹ s; h; multas
cautiones, Videndū est em̄ primū ne obsit benignitas

Et hijs ipsis quibus benigne videbitur fieri. et ceteris. deinde ne maior sit benignitas. quam facultates. tum ut pro benignitate cuiusque tribuatur. quod est enim iusticie fundamentum. ad quam hec referenda sunt omnia. Nam et qui gratificantur cuiuspiam. quod obfit illi cui prodesse velle videatur. Non beneficia. neque liberales. sed permittiosi assentatores iudicandi sunt. Et qui alijs nocent. ut in alios liberales sint in eadem sunt iniusticia. ut in suam rem aliena conuertant. Sunt autem multi quidem cupidi splendoris et glorie qui eripiunt alijs. alijs largiantur. hijs qui arbitrantur se beneficos in suos amicos visum in si locu pletent eos quacumque ratione. Illud autem tantum obest officio ut nichil magis officio possit esse contrarium. Videndum est ergo ut ea liberalitate ut amque pro fit amicis. noceat nemini. Quare. I. si ille cesaris pecuniarum translatio a iustis dominis ad alienos non debet liberalis videri. Nichil est enim liberale. quod non idem sit iustum. Alter locus erat cautionis. ne benignitas maior esset quam facultates quod qui benigniores volunt esse quam res patit. Demum in eo peccant quod iniuriosi sunt in proximos quas enim copias hijs et suppeditari equius est et reliqui ea transferunt ad alienos. quod est autem in tali liberalitate cupiditas plerumque rapiendi et auferendi iniuriam ut ad largiendum suppetant copie. Videre autem licet plerosque non tam natura liberales quam quadam gloria ductos. ut benefici videantur facere multa que proficisci magis quam a voluntate videantur. Talis autem simulatio vanitati est diuidior. quam aut liberalitati aut honestati. Tercium est propositum. ut in beneficentia delectus esset dignitatis. In quo et mores eius erant spectandi in quem beneficium offeretur et vacat

anim⁹ erga nos ac omnitās ac societas vite ⁊ ad
nras utilitates officia añ collata. q̄ et occurrant oia
optabile ē, si minus plures eadē. maioresq; p̄deris
plus habeūt. qm̄ autem viuūt non cū p̄fectis ho
minib; pleneq; sapiētib;. s; cū hijs i quib; preclatē
agitur si sunt simulacra v̄tutis. etiā hoc intelligēdū
puto neminē omnino eē negliendū in quo aliqua si
gnificacō v̄tutis appareat. **C**olendū autē eē ita q; q;
maxime ut quisq; maxime v̄tutib; hijs leuorib; eit
ornatus. **M**odestia, **E**pantia. ac ip̄a de qua multa
iam dicta sūt iusticia. **N**am fortis anim⁹ ⁊ magnus
in hoie non p̄fecto nec sapiente feruentiorū plerūq;
ē. **I**llē v̄tutes bonū vix vidētur poti⁹ attingere at; hoc
in morib;. de b̄nuolētia autē quā q; h̄beat erga
nos. p̄mū illud ē in officio. ut ei plurimū tribuam⁹
a quo primū diligim; s; b̄nuolentia non adolescē
tulorū more ardore quod amoris. s; stabilitate poti
us ⁊ st̄tia iudice⁹. **S**im eēt merita ut nō meunda
s; referēda gr̄a sit maior quedā cura adhibenda est
Nullū em̄ officū referēda gr̄a magis necerū est. q;
si ea que vtenda accepis maiore mēsurā si mō possis
iub; reddē t̄siod⁹. **Q**uid nā b̄nificō puocati facē de
bem⁹ an imitari agros fertiles qui multo plus affe
runt q̄ acceperūt. **E**t em̄ si in eos quos speram⁹ nob;
p̄futuros nō dubitam⁹ officia crescere. quales in
eos esse de⁹ qui iā p̄fuerūt. **N**ā cū duo gr̄a liberali
tatis sint. vnū d̄andi b̄nificij. alte⁹ reddēdi. dem⁹
necne in n̄ra p̄tate est. nō reddē. bono viro non lic;
mō id facē possit sine iniuria. **A**cepto⁹ autē b̄nificō
rū sūt delectus h̄abēdi. nec dubiū quī maximo cuiq;
plurimū debeat. in quo t̄m̄ primis quo quisq;
animo. studio. b̄nuolētia fecerit. ponderādum est
Multi enim faciūt multa temeritate quadā. sine
iudicio vel mō in oēs vel repentino quodam quasi

vento impetu animi incitati. q̄ bñficia eq̄ magna nō
fūt hñda at; ea q̄ iudicō ofidate oftanēq; delata fūt
fi collocādo bñficio a i referēda grā fi cetā paria fūt
hoc mariē officij ē. ut q̄sq; mariē opis indigeat. ita
ei potiffimū opitulari qd̄ oftra fit a pleifq; a quo ei plu
rimū fpant eē hilleis nō indigz tñ ei potiffimū m̄fui
ūt. **O**ptie aut̄ focietas hōim̄ oūctōq; fuabē. fi ut q̄f
q; eic oūctiffi? ita in eū plurimū bēn̄gtatis ofereē h̄
q̄ natuē pñcipia fint. oūctatis a focietatis hūae re
petend̄ vidz alia? **E**t ei p̄m̄ qd̄ cernit̄ in vniuerfi gn̄is
hūani focietate. ei? à viculū ē rō a oio. q̄ docēdo a di
fcēdo oicando difceptādo iudicādo oiliat̄ int̄ fe hōief
oūgitq; naturali qd̄ā focietate. ne; vlla re lōgic̄ ab
fu? a natuā feraz i q̄b; in eē fo ritude; fepe dici? ut in
eq̄s i leonib; iuficiā eq̄tatē boitatē nō dici? **S**ūt ei
rōis a oiois exptes ac latiffie qd̄e patēs hōib; int̄ ip
fos oib; int̄ oēs focietas hēc ē. qn̄ q̄ oim̄ rez q̄s ad
oēm hōim̄ vfu natura genuit ē fuād a oūctas ut q̄ de
fcripta fūt legib; a iuē ciuili hēc ita teneātuz ut ē ofti
tutū ē q̄b; ipf̄ cetā fic obfuenē ut i grecoz puerbio
ē amicoz oūa oia effe. **Q**ia à oūa hōim̄ vidētē ea q̄
fūt gn̄is ei? qd̄ ab ennio pofitū in vna re trāfferri in
multas p̄t. hō q̄ errāt̄ comiti mōftrat viam q̄fi lum̄
de fuo lue accēdat facit nichilomin? ipi luceat cū illi
accēdeit vna ex re fatis p̄cepit. ut q̄c qd̄ fine det̄ mē
to accōmodari poffit id̄ t̄buat̄ l̄igto Ex quo fūt illa
oūa nō p̄hibē aq̄ pfluētē pati ab igne ignē cape,
fi q̄s velit ofitiū fidele deliterāt̄i d̄ aē q̄ fūt h̄ijs vtilia
q̄ accipiūt d̄ āti nō molefta. **Q**uaē et h̄ijs vtendē et
fp̄ aliqd̄ ad oēm vtilitatē affeñdū Sz qm̄ copie pue
finguloz fūt eo; vero q̄ h̄ijs egeāt̄ in finta ē multi
tudo vulgaris liberalitas referēda ē ad illū enni; fi
nē nichilomin? ipi luce; ut facultas fit q̄m̄ niof fim?
liberales. **G**radus aut̄ plures fūt focietatis hōim̄,

Ut em̄ ab illa infinita discedatur proprioꝝ eiusd̄
gētis. nacōis. lingue. qua maxie hoies diungunt̄.
Intere? at̄ e etiā ei? dē citatis eē. Multa ei sūt inter
se ciuibz oīa. for. fana. leges. portic. vie. iura. iu
dicia. suffragia. oīuetudines. preterea et familiari
tates. multisq; cū multis res roēsq; otrade. Actioꝝ
aut̄ colligacō est societas propinquoꝝ. Ab illa enim
vniuersa societate huām gnis in exiguū angustū
q; odudr. **N**ā cū hoc sit nature oīuē aiantū ut ha
teant libidinē pcreandi. p̄ma societas in ipō cōiu
gio ē p̄ma in literis. deinde vna dom? oīuā oīa
qd̄ aut̄ p̄cipū vrbis. et q̄si seminariū rei. **P**. secun
tur firm̄ oīudōes. post oīobrinōꝝ. sobrinōꝝ. a qui
cū vna domo iā capi non possint in alias domos tā
q̄ in colonias exeunt. secunē oīubia et affinitates.
ex quibz etiā plures propinqui. **Q**ue propagatio
et soboles origo rez. **P**. ē. Sanguis aut̄ oīudicō a te
niuolētia deuicit hoies caritate. Magnū est em̄ ead̄
hīe momimēta maiorū: eis dē vti sacris. sepulcra ha
bere oīunia. **S**; oīi societātū nulla prestantior ē.
nulla firmior. q̄ cū viri boni. moribz similes. sunt fai
liaritate oīudicō illud em̄ honestū qd̄ sepe dici? etiā
si in alio cernim? tū nos mouet. at; illi in quo id eē
videt̄ amicos facit. Et quanq̄ oīis virtus nos ad
se allicit facitq; ut se diliga? in quibz ipā in esse vide
atur tū iusticia a liberalitas id maxime efficit. **P** ei
est amabili? nec copulacōis. q̄ morū similitudo bo
noꝝ in quibz em̄ ead̄ studia sūt. eedē voluntates. i
hīs fit ut eque quisq; altero delectetur. ac seipō ef
ficiē q; id qd̄ pitagoras vult in amicitia ut vn? fiat
ex pluribz. Magna em̄ oīumitas ē que oīficiatur e te
neficijs vltro a citro datis acceptisq; a mutua a gra
ta sūt. dū inter quos ea sunt firma deuincitū socie
tate. **S**; cū oīa roē aioq; lustraris oīiū societātū

nulla est grauior. nulla est carior q̄ ea que cū re
publica est vnicuiq; nostrum. **C**ari sunt paren
tes. cari liberi. p̄p̄m̄ qui familiares. s̄ omnes om
niū caritates patria vna complexa est. pro qua
quis bonus dubitet. mortem alio appetere si ei
sit profuturus. Ex quo etiam detestabilior istorū
immunitas qui lacerarunt om̄i scelere patriam.
et in ea funditus delenda occupati. et sunt et fue
runt. Sed si cōtentio quedā et op̄paratio fiat. qui
bus plurimū tribuendū sit officij. p̄ncipes sint
patria et parentes. quozū beneficijs maximis
obligati sumus. proximi liberi. totaq; domus q̄
spectat in nos solos. neq; aliudvllum potest ha
tere profugium. deinceps bene cōuenientes pro
p̄m̄ qui. qui om̄nis et fortuna plerūq; est. Quā
obrem necessaria p̄sidiavite detentur. h̄is ma
xiē quos antedixi. **V**ita autē victusq; cōmunis
cōsilia s̄m̄ones cōhortacōes cōsolacōnes. interd
etiā obiurgacōes in amicitijs vigēt maxime Est
q; ea iocū dissima q̄ similitudo morum cōiugauit
Sed in h̄is omnib; officijs tribuendis videndū
erit qd̄ cuiq; necesse sit. Et quid quisq; vel sine no
bis aut possit consequi aut non possit. **I**ta non
idē erūt necessitudm̄ gradus qui temporū sunt
officia magis alijs q̄ alijs debeantur vt vicinum
cicius viuem⁹ in fructib; p̄cipiendis q̄ aut frēm
aut familiarē. **A**t si lis in iudicō sit p̄m̄ qui pot⁹
a amicū q̄ vicinū defenderis **N**ec ergo a talia cir
cūspiciēda sūt in om̄i officō a vsuetudo exercitacō
q; capiēda ut boni recitatores officō p̄eē possim⁹
a ad dēdo demēdoq; vidē que reliqui summa fiat
Ex quo quantū cuiq; debeat̄ intelligas. sed ut
nec medicū nec oratores quāuis artis p̄cepta
p̄ceperint quanq̄ magna laude dignū sine v̄sua

exercitacione se q̄ p̄nt sic officij cōseruanda p̄cepta
tradūtur. illa quidem ut faciam⁹ ipsi. s̄ rei magni
tudo. vs̄um quoq; exercitacionemq; desiderat, Atq;
de h̄is rebus que sunt iniurie societatis humane.
quemadmodū ducatur honestū. ex quo aptum est
officiū satis fere diximus,

Intelligendū est autem cū proposita sunt ḡna
quatuor e quib; honestas officijq; manaret
splēdidissimū videri qd̄ animo magno elatoq; hu
manasq; res despiciēte factum sit, Itaq; in probis
maxime in promptu ē. si quid tale dici potest, Vos
etenim iuuenes animū geritis muliebrē: illa virgo
viri. et si quid h̄mōi est Salmacida spolia sine sudo
re et sanguine, Contraq; in laudib; que magno a
nimo et fortiter excellenterq; gesta sunt. ea nescio
quō quasi pleniore ore laudam⁹. hinc rethorum cā
pus de maractone salame plateis: et herinopolis le
miter sterco des. hinc etiā decij hinc gij et. p. sapio
nes. hinc. **A.** marcellus. innumerabiles alij. ma
ximeq; ip̄e. **P.** romanus animi magnitudine excel
lit: declaratur aut̄ bellice studiū glorie. qd̄ statuas
quod videm⁹ ornatu fere militari, **S;** ea animi elacō
que cernitur in periculis ⁊ laborib; si iusticia vacat.
pugnatq; non pro salute om̄ni. sed pro suis om̄o
dis in vicō est. Non mō illud virtutis non est. s̄ est
potius immanitatis omnē humanitatē repellentis
itaq; pp̄rie diffinitur a stoicis. fortitudo. cum eam
virtutē esse dicūt pugnātem pro equitate, Quo
circa nemo qui fortitudinis gloriā cōsecutus est in
fidijs ⁊ malicia laudē est adeptus, Nichil honestuz
esse potest qd̄ iusticia vacat. **P**redaz ḡ est plato
nis illud. Non inquit solum sciētia q̄ est remota ab
iusticia. calliditas potius q̄ sapia est appellanda.
⁊ ⁊ etiā aim⁹ paratus ad periculū. s̄ sua cupiditate

non vtilitate omni impellitur audacie potius ha-
bet nomē q̄ fortitudinis Itaq; viros fortes. magna-
nimos eosdē bonos & simplicis vitatis amicos mi-
nimeq; fallaces esse volumus. que sunt ex maxima
laude iusticie. **S**ed illud odiosum est q̄ in hac cla-
cōne et magnitudine animi facillime p̄tinacia et ni-
mia cupiditas principatus innascit̄ ut apud plato-
nem ē omnem morum lacedemoniorū inflammatū
esse cupiditate vincēdi sicut quisq; animi magnitu-
dine maxime excellit ita maxime vult princeps om-
nium vel solus potius esse. **D**ifficile est autem cum
prestare omnib; cupieris seruare equitatem que ē
iusticie maxime propria. ex quo fit ut neq; discip-
cōne vni se nec villo publico ac legitimo iure paci-
antur. existūtq; in re pub. plezq; largitores & facti-
osi. ut opes q̄ maximas consequantur et sint potius vi-
supiores q̄ iusticia pares. s; qd̄ difficilius hoc p̄dari
us. **N**ullū ē em̄ t̄p̄s qd̄ iusticia vacat̄ d; **F**ortes ḡ
etiā magnimi sunt h̄ndi nō qui faciūt s; q̄ ppulsant
iniurias. **V**era autē sapiens animi magnitudo hone-
stū illud qd̄ maxime natura sequit̄ in fcis positū nō
in glā indicat p̄ncipēq; se eē mauult q̄ videri. et em̄
q̄ ex errore impite multitudinis pend; **I**n magnis
viris nō est h̄ndus. facillime autē ad res iniustas
impellit̄ quisq; altissimo animo et glē cupiditate. q̄
locus est sane lubricus qd̄ vir inuenit̄ ql̄ laborib; su-
sceptis piculisq; aditis nō q̄si mercedē rez gestaz de-
sideret glām. **O**ino anim⁹ fortis et magn⁹ duabus
rebus maxime cernit̄. **Q**uayvna in rez externaz de-
spicientia ponitur. cum p̄suasum sit nichil hominē
nisi quod honestum decoz q; sit aut admirari a op-
tare aut expetere oportē. **N**ulliq; neq; homini neq;
p̄turbacōne animi aut fortune succumbere. **A**ltera
est res ut cum ita sis affectus animo vti supra dixi

res geras magnas. illas quide[m] a maxime vtilis. h[ab]e
ut relemente arduas plenasq[ue] labo[r]u[m] a peiculo[r]u[m]. tu[m]
vite tu[m] alia[r]u[m] causa reru[m] que ad vitam p[er]tinent, **D**a
ru[m] reru[m] duar[um] splendor omnis. amplitudo e[st]. ad do etia[m]
vtilitate[m] que in posteriore est. ca[usa] aut[em] a r[ati]o efficiens
magnos viros in priore, **I**n eo est eni[m] illud q[uo]d excel
lentes animos a humana o[m]tempnentes facit. q[uo]d
aut[em] ip[s]u[m] cermitur in duob[us]. si a solu[m] id q[uo]d honestum
fit bonu[m] iu dices. et ab omni animi p[er]turbac[i]o[n]e liber
fis. **N**am et ea ex vna que plerisq[ue] et p[er]dar audente[m]
parua ducere eaq[ue] r[ati]o e[st] stabili firmaq[ue] o[m]tempnere.
fortis animi magniq[ue] dicend[um] est. Et ea que vident[ur] a
cerba. que multa a varia in hoim[ini] vita. fortuna q[ue] ver
santur. ita ferre ut nichil a statu nature discedas. ni
chil a dignitate sapientis. robusti animi e[st] magne
q[ue] co[n]stantie. **N**on est aut[em] o[m]sentaneu[m] qui metu non
frangatur eu[m] frangi cupiditate. nec qui inuidum se
a labore prestiteit vinci a voluptate. **Q**uamobrem
et hec videnda et pecunie e[st] fugienda cupiditas. **N**i
chil eni[m] e[st] tam angusti animi. tanq[ua]m pui q[ui] ama[re] di
uicias. **N**ichil honestu[m] magnifice[n]tiusq[ue] p[er] pecuniam
o[m]tempnere. si no[n] hateas. si hateas. ad b[en]eficentia[m]
liberalitate[m]q[ue] o[m]suat. **C**auenda e[st] etia[m] gl[ori]e cupiditas
ut s[ic] dixi. eripit eni[m] lib[er]tate[m]. pro qua magnanimus
viris omib[us] d[icitur] e[st] o[m]tentio. **N**ec vero impia expetenda
ac pot[est] aut non accipienda interd[u]m aut deponenda
non nunq[ua]m. **V**acand[u]m autem om[n]ino est animi per
turbatione. tum cupiditate et metu tu[m] egritudine
et voluptate animi et iracundia. ut tranquillitas
animi et securitas assit. que afferat tum co[n]stantia[m].
tu[m] etia[m] dignitate[m]. **M**ulti aut[em] su[n]t a fuerunt. qui eam
quam dico tranquillitate[m] expetetes a negocijs pu
blicis se remouerunt. ad ociumq[ue] p[er]fugerunt. **I**n h[is]
a nobilissim[is] p[ro]bi longe q[ue] p[ro]ncipes. et quida[m] hoim[ines]

seueri et graues nec populi nec p̄ncipū ferre mores
potuerūt. **V**ixerūt nōnulli in agris delectati re sua fa-
liari. **H**is idē p̄positū fuit qd̄ regibz ut ne q̄ re egerēt
nec cui parerēt libtate vterētur. cui⁹ propriū ē sic vi-
uere ut velis. **Q**uāē cū hoc ouē sit potētie cupidoz cū
hīs quos dixi ociosos alteri se adipisci id posse ar-
bitrantē si opes magnas habeāt. **A**ltē si otenti sūt
et suo r̄ paruo. in quo neutroz oīno oīēpnenda sen-
tētia ē. s̄ faciliōr et iustior r̄ tutior. et minus alijs q̄
uis aut molesta ē vita ociosoz. **S**uaduosior autē ho-
minū gn̄ et ad claritatē amplitudinēq̄ aptior eoz
qui se ad rem pub. r̄ ad gerēdas magnas res accō-
modauerūt. **Q**ua propter et hīs forsitan ocedendū
sit rē pu. non capessentibz qui excellenti ingenio doc-
trine se se dederunt et hīs qui aut vilitudinē im-
becillitate aut aliqua grauiore causa impediti a re
publica recesserūt cū eius administrāde potestatez
alijs laudēq̄ cōcederēt. **Q**uibz aut talis nulla sit cā-
si despiciere se dicāt ea que pleriqz merentur imperia
r̄ magistratus. his non modo laudi r̄ etiam vicō-
dandū puto. quoz iudiciū q̄ glām cōtemnāt et p̄
nichilo putāt. difficile factū ē pbare. s̄ videntē labo-
res r̄ molestias. cū offensionū r̄ repulsaz q̄si quan-
dā ignominia timē r̄ infamia. **S**ūt enī q̄ in rebz cō-
trarijs parū sibi cōstent. voluptatē seuerissime con-
tempnant. in dolore sint meliores gloriā negli-
gant. **S**rangantur infamia atq̄ ea non quidem sa-
tis cōstanter. **S**ed ab hīs qui habent a natura ad-
iumentū rerum gerendaz abiecta omni cūctacōne
adipiscendi magistratus et gerenda res. pub. est.
Nec enim aliter aut regi cunctas aut dedarari ani-
mi magnitudo potest. capessentibus autem rem
publicam nichil minus q̄ philosophis haut scio
an magis etiam et magnificentia. et despicientia

adhibēda sit rez humanaz. quā sepe dico. ⁊ tran
quillitas aīmi atq; securitas. Si quidē nec anxi futu
turi sūt et cū grauitate ostantiaq; victuri que facili
ora sūt p̄his. **Q**uo min⁹ multa patēt in eoz vita. q̄
fortuna feriat. ⁊ quo min⁹ multis reb; egent. et q̄
si quida aduersi adueniat. tā grauitē cadē nō p̄nt
Quo circa nō sine cā maiores motus ostantur aīoz
maioraq; efficiēda rē. **P**. gerētib; q̄ quietis. **Q**uo
magis ⁊ hīs magnitudo ē aīmi adhibēda et vacui
tas ab angōib;. **A**d rem gerendā autē qui accedit
caueat ne id mō osideret q̄ illa res honesta sit si eē
ut habeat efficiendi facultatē. In quo ipō osiderād
ē ne aut temē desperet p̄ ignauā aut nimis ofidat
propter cupiditatē. **I**n om̄ib; autē negocijs p̄us q̄
aggrediare adhibēda ē preparacō diligens. **S**ed
cum pleriq; arbitrentur res bellicas maiores esse q̄
urbanas minuenda est hec opinio. **M**ulti enī tella
sepe queſiuerūt p̄pter glē cupiditatē. **A**t; id in ma
gnis animis ingenijsq; plerūq; otingit. **S**oq; magis
⁊ si sūt ad rem militare apti ⁊ cupidi telloz genēdoz
Vere autē si uolim⁹ indicare multe res extiterūt vr
bane maiores clarioresq; q̄ bellice. **Q**uāuis enī the
mistodes iure laudetur et sit eius nomē quā solom⁹
illustrius. citeturq; salan⁹ clarissime victorie testis
que aīponatur oſilio solom⁹ ei quo primū ostituit
ariopagitas. nō min⁹ predaz hoc q̄ illud iudican
dū est. **I**llud enī semel profuit. hoc semp prodegit
ciuitati. **H**oc oſilio leges atkeniensū. hoc maiorum
instituta seruātur. **E**t the mistodes quidē nichil dire
rit in quo ipse ariopagū adiuuerit. **A**t ille vere a se
adiutū the mistodē. **E**st enī tellū gestū oſilio sonatus
eius qui a salone erat ostitutus. **L**icet eadē de pausa
nia lisandroq; dicē. **Q**uoz reb; gestis quanq̄ impe
riū lacedemonijs dilatātū putatur. tñ ne numina

quidē ex pte ligurzi legibz et disciplina offerendi sūt
quī etiā qui ob has ipsas causas. a paratiores ha
buerūt exercit⁹. a fortiores. **M**ichi quidē neq; pue
ris nobis. or. scaurus maximo neq; cū versarem
in re pu. quintus catullus gñ pompeyo cedere vide
bātur. **P**arui enim sunt foris arma nisi sit cōsiliū
domi. **N**ec plus affricanus singulis a vir et impera
tor in excidenda numancia rei pu. profuit q̄ eo de
tempore. p natica priuatus cū titū gēcū interemit.
Quanq̄ hec quidem res non solū domestica est tra
cōne. s̄ attingit etiā bellicam. qm̄ vi et manu cōfecta
ē. **S**z tñ id ipm̄ ē gestum cōsilio vrbano sine exercitu
illud aut̄ optimū ē in quo muadis solet ab improb
a inuidis audio. **C**edant arma toge. concedat lau
rea laudi. **V**t enim alios omittā nobis rem pub.
gubernantibz. nonne toge arma cesserunt. **R**eque
em̄ periculum in re pu fuit grauius vnq̄ nec maius
odur̄ ta cōsilijs diligentiaq; nostra celesiter de ma
nibz audacissimoz ciuū delapsa arma ipā ceciderit
Que res ḡ gestav̄ nq̄ in bello tanta. q̄ triūph⁹ cōfen
dus. et ei m̄ cōsili. **M**. fili apd te glorian. ad quē a
hēditas h⁹ glē. a factoz imitacō ptin̄z. **M**ichi q̄ de
certeviz abūdans bellicis laudibz gñ. pōpei⁹ multū
audiētibz hoc tribuit ut dicēt se frustra triūphū de
portatur̄ fuisse nisi meo in re p. bñficō triūphū ess̄
habiturus. **S**ūt ergo domestice fortitudines nō in
feriores militaribz. **I**n quibz plus etiā q̄ in hīs ope
re studijq; ponend⁹ est. **O**m̄ino illud honestū est qd̄
ex animo excelsō magnifico querimus animi effici
tur non corpis viribz. **E**xercend⁹ est aut̄ corpus et ita
efficiendū est. ut obedire cōsilio racioniq; possit
in exequendis negocijs. et in labore tollerando. **D**o
nestum autem id qd̄ vel exquirimus totū ē positū in
animi cura et cogitacōe in quo nō minorē vtilitatē

afferūt qui rogati rei, **P**. presūt. q̄ qui bellū gerunt
itaq; eoz̄ consilio sepe aut nō suscepta aut p̄fecta bella
sūt. nō nunq̄ etiā illata sūt ut. or. catonis bellū sc̄iū
p̄iūcū in quo etiā mortui valuit audacitas. quare
expetēda ē magis decernēdi rō q̄ decertādi fortitu
do. **S**; cauend ne id bellandi magis fuga q̄ vtilita
tis rōe faciam⁹. **B**ellū autē ita suscipiat. ut nichil a
liud nisi p̄ar que sita videat. **F**ortis aut animi et cō
stācis ē nō pturbari in rebz̄ asperis. nec tumultuan
te de gradu deici ut dicitur. s; p̄nti aio et consilio vti nec ara
cōne discedere. **Q**uanq̄ hoc animi illud etiā ingenij
magni est p̄cipe cogitacōe futura. et aliquñ añ ostitu
ere. quid accidē possit in vtraq; pte. et quid agendū
sit cū quid euenerit. **N**ec omittēre ut aliquñ dicendū
sit. nō putarē. **N**ec sūt opa magni animi et excellē. et
p̄uētia et consilio fidētis. **T**emē autē in acie versari. et
in manu cū hoste consilgere immane quod dā et beluaz̄
simile est. **S**; cū t̄p̄s nēcitas q; postulat. decertan
dū manu est. et mors fuitiq; turpidimiq; antepo
nenda ē. de euertēdis aut diripiendis q; vrbibz̄ val
de considerādū est. ne quid temē ne quid crudelē. **I**d
q; est vizi magni in rebz̄ agitatis p̄uizē fontes. ml
titudinē consuare. in omī fortuna reā atq; honesta reti
nē: ut em̄ sūt quē ad modū sup̄ dixi. qui vrbanis re
bus ballicas añponūt: sic reperies multos quibus
periculosa et callida cōsilia. et quietis et cogitacōis
splendidiora. et maiora videantur. **N**unquā omīno
p̄iculi fuga omittendū est ut imbelles timidiq; videā
mur. **S**; fugiendū illud etiā ne offeram⁹ nos p̄iculis
sine cā quo nichil potest esse stultius. **Q**uapropter
in aduēdis p̄icul⁹ s;uetudo imitanda medicorū est.
qui leniter egrotātes curant. grauioribz̄ aut moribz̄
periculosas curacōes et ancipites adhibere cogunt
Quare in tranquillibz̄ tēp̄statē aduersam optare

demētis ē: Subuenire autē tēpestati quāuis rō e sapiē
tis eoq; magis si plus ad ipiscare re explicata boni.
quā ad dubitata mali. Periculose autē reꝝ actiones
ptim hīs sūt qui eas fuscipiūt partim rei pu. q; tēq;
alij de vita alij de gloria et bñuolentia ciuū in disceri
men uocantur. promptiores ergo debemus esse ad
nostra pericula quā ad omnia. dimicareq; paratius
de honore et gloria. quā de ceteris om̄o dis. Inuenti ā
multi sūt q; non modo pecuniā. s; etiā vitā profūdere
p patria parati eēnt nec minimā quidē facē uellent
nec re pu. quidē postulante. ut calligridas q; cum la
cedemomozū dux fuisset pelapponensiaco bello mul
taq; fecisset egregie puerit ad extremum om̄ia cū
cōsilio eoꝝ non paruit. qui dassen ab argum̄is re
mouendam nec a themensib; dimicandū putabāt
**Quibus ille respōdit lacedemomios dassē illa am̄is
saz aliā parāē posse se fugē sine suo dedecore nō posse
At; hec quidē lacedemonijs plaga mediocris. Illa
pestifera qua dū deobrotus inuidiā timens temere
cū expaminunda cōfluxisset lacedemomozopes cor
ruerūt. Qūto quātus maxim⁹ melius de quo enm̄us
Unus hō nobis cunctando cōstituit rem pu. Nō em̄
rumores pōbat an̄ salutē. postq; magisq; uiri nē
gloria daret. Quod genus peccādiuitandū est. etiāq;
in rebus uerbis. Sunt enim qui qd sentiunt. et si
optimū sit tamen inuidie metu non audent dicere.
Om̄ino qui rei pub. profuturi sunt: duo platonis p̄
cepta teneāt. Vnū ut utilitatē ciuū sic tueantur. ut
quecunq; agūt ad eā referant oblitī om̄oꝝ suoꝝ
Alter ut totū corpus rei pu. curēt ne dū partē tuen
tur aliquā reliquas deserant. Ut enim tutela sic pro
curatio rei publice ad eorum utilitatem qui cōmissi
sunt non ad eorum quibus cōmissa est gerenda.
Qui autē parti ciuū cōsulunt partem negligunt**

re pnicōsam in ciuitatē inducūt. sedicōez atz discor
diam. Ex quo eueit. ut alij pp̄lazēs. alij studiofi op
timū cuiusq; videantur p̄ paucū muerfoz. **U**me apd
atē menses magne discordie in nr̄a re publica nō
solū sedicōēs s; etiā pestifera bella ciuilia. **Q**ue ḡuis
et fortis tuus et in repu. dignns p̄ncipatu fugiet.
atz oderit tradetq; se totū rei pu. neq; opes aut poſi
tiam cōsectabit. totāq; eam sic tuebitur. ut om̄ibus
cōsultet. **N**ec vero criminib; fals; in odū aut inuidiā
quēq; vocabit. **O**m̄ino q; ita iusticie honestatq; ad
heresct. ut dū eam cōsuet q̄uis grauitē offendat
mortēq; appetat. potius q̄ deserat illa que dixi. **M**i
serrima ē om̄ino ambicō honorūq; cōtentio de qua p̄
clare apd eūdē est platonē. Similē facē eos qui inē
se cōtēderēt vter potius rem pub. am̄inistratz. ut si
naute certazēt. quis eoz potissimū gubnarz. qdēq;
precepit ut eos aduersarios existime? qui arma cō
tra ferrēt nō eos qui suo iudicō tueri rēpub. velint.
qualis fuit inē p. sapionē africanum am̄etellū sine
acerbitate dissensio. **N**ec vero audiendi qui grauitē
inimicis irascend putabāt. qdēq; magnanimi et for
tis viri esse censebant. **N**ichil inudabili? em̄ nichil
magno et predaro viro dignius placabilitate atz
dementia qn̄ libris vero popul. am̄viris equabilita
te exercēda est facilitas ⁊ altitudo animi. que dī. ne
si irascam. aut intēpestiue accedētib;. aut imp̄ndē
ter rogātib; in morositatē inuicē ⁊ odiosam incida
mus. Et tū ita probāda est māfuetudo atz demen
tia ut adhibeatur rei p. cā seueitas sine qua adm̄ini
strari ciuitas non potest. **O**m̄is aut aiāduerfio et
castigacō cōtumeliā vacare dī. neq; ad eius qui pu
nit aliquē aut verb; castigat. s; ad rei p. vtilitatem
referri. **C**auend; est etiā ne maior pena q̄ culpa sit.
et in eis dē de causis alij plectantur alij ne appellentē

quod. Prohibenda autem maxime est ira in puniendo. Nun-
quam ei iratur qui accedet ad penam mediocritate illam tene-
bit qui est in modum et pacem. Que plerumque per ateticis acce-
placem. modo ne laudaret iracundiam adiceret vitium a na-
tura datum. Illa vero omnibus in rebus repudianda est. optandum
quod est ut hiis qui presunt rei publicae legum similes sint. qui ad puni-
endum non iracundia sed equitate domine. atque etiam in rebus prosperis
et ad voluptatem nostram fluendum superbia magnopere fasti-
dium arroganciam et fugiamus. nam ut aduersas res sic
sedas immoderate ferre leuitatis est. Predara est equi-
bilis in omni vita. et idem semper vultus eadem frons ut
de socrate itaque lelio acceperunt. Philippum quidem ma-
cedonum regem rebus gestis et gloria superatum a filio.
facilitate et humanitate video superiorem fuisse. Itaque alii
semper magnus alii sepe turpissimus ut recte percipere videantur qui
monent ut quanto superiores sumus tanto nos geramus sum-
missius. Panetius quidem affricanum auditorem et fa-
liarum suum solitum ait dicere ut equos propter crebras oratio-
nes pliorum ferocitate exultantes dormitoribus tradere so-
leat. ut hiis facilius possit. uti sic homines sedis rebus
effrenatos sibi quod perfidetes. tanquam in gyris et doc-
trina duci oportet ut prospicerent rebus humanarum imbecilli-
tatem varietatemque fortune. Atque etiam in sedis rebus max-
ime extendit consilio amico et hiis quod maior etiam quam an-
tribuenda auctoritas. hiisque auctoritatibus cauendum
est ne assentatoribus preterfaciamus aures nec adulari nos
sina in quo falli facile est. Tales esse nos putamus ut iu-
re laudem ex quo nascuntur innumerabilia peccata cum homines
inflati opinionibus turpiter iridentur et in maximis
sanctis erroribus. Sed hoc quidem habent. Illud autem
sic est iudicandum maximas regi res et maximi animi
ab hiis qui res publicae regant quod earum administra-
tio latissime pateat ad plurimosque pertineat. Esse
autem magnanimum fuisse multos etiam invita ociosa

quī aut inuestigarent aut conarētur magna quēd
seleq; suaz rephimib; otinerēt. aut interiecti int; phi
losophos ⁊ eos qui rem pub; administrarēt. delec
tarente sua familiari nō eā quidē in omī rōe ex ag
gerātes neq; excludetes ab eius vsu. suos potius ⁊
amicis impiciētes ⁊ rei pub;. si qñ vsus esset que res
primū bñ parata sit. nullo neq; turpi questu neq; o
dio so. tū q̄ plurimis mō dignis se vtilem prēbeat.
deinde augeatur rōe diligētia parsimonia neq; libidi
dimi potius luruzie q; q̄ liberalitati ⁊ bñficiētie pa
reat. **H**ec prescripta suātem l; magnifice graūtez
animoseq; viuē at; ⁊ simplē. fidelē vite hoīm omite.
Sequit̄ vt de vna reliqua pte honestatis dicendū
sit. in qua verecūdia ⁊ quasi quidē ornatus vite tēpe
perātia ⁊ modestia omīsq; sedacō turbacōnū aimi
⁊ rez mod⁹ cernitur. hoc loco otinetur. **I**d qd̄ dici la
tise decoꝝ potest. **G**rece em̄ ppon̄ dī decoꝝ. **H**uius
vis ea est ut ab honesto nō queat separi. **N**ā qd̄ de
cet honestū ē. ⁊ qd̄ honestū ē dec; **Q**ual̄ aut̄ dīa sit
honesti ⁊ decoꝝ facilius intelligi q̄ explanari potest
Quicq; est em̄ qd̄ deceat id tū apparet cū aŋgressa
est honestas. ⁊ itaq; nō solū in hac pte honestatis
de qua hoc loco differendū est. s; etiā in trib; supiori
bus quid deceat apparet. **N**ā rōe vti at; oīone pru
dētē ⁊ agere qd̄ agas oŋderate omīq; iure quid sit
verū videre ⁊ tueri dec;. **C**onīq; falli. errare. labi. deci
pi. tam deceat q̄ delirare ⁊ mēte esse captū. **E**t iusta
oīa decoꝝa sūt. iniusta omīa ecōtra. ut turpia sic in
decoꝝa. **S**imil̄ ē rō fortitudinis. **Q**d em̄ virilē animo
q; magno fit. id dignū viro et decoꝝ videtur. **Q**d cō
tra id ut turpe sic in decoꝝ. **Q**uare ptinet quisq; ad
omīem honestatē. hoc qd̄ dico decoꝝ. et ita ptinet
ut nō recō dita quad rōe cernatur: s; sic in promptu
Est em̄ quiddā id q; intelligē in omni virtute quid

deceat qđ quidem ɔgnicōe magis a virtute potest q̄
re separari. **V**t venustas et pulcritudo corpis secerm
non potest a valitudiē sic hoc de quo loquim̄ decoꝝ
totū illud quidē ē. cū virtute cōfusu. s̄ mente ɔgni
cōe distinguit. **E**t aut̄ eius descriptō duplex. nā et
gnale qđ a decoꝝ intelligi qđ i omi honestate vsat̄
Et aliud huic sbiectū qđ p̄tinz ad singulas ptes hōe
statis. atz illd̄ supi⁹ sic fere diffiniri solz. decoꝝ id eē
qđ ɔsentaneū sit hōis excellentie in eo in quo natuā
eius a reliquis aiantibz differat. **Q**ue aut̄ ps̄ subie
cta gñi est eā sic diffinūt ut id decoꝝ velint eē qđ ita
natuē ɔsentaneū sit. ut in eo moderacō. ɔtpantia ap
pareat cū spē quad̄ liberali. **H**ec ita intelligi possū⁹
existimāē ex eo decore qđ poete secūtur. de quo alio
loco plura dici solent. Sed tum seruare illud solere
poetas qđ deceat dicimus. cum id qđ quaq̄ p̄sona
dignū est ɔ fit et d̄z ut si ea ymnos dicēt
oderint dū metuāt aut sepulcro natis ipē ē parens
in decoꝝ vid̄z qm̄ eo s̄ fuisse iustos accep̄i at̄ a t̄rio
dñte plaufus excitant̄. **E**t ei digna p̄sona oīo. sed
poete qđ quēq̄ deceat ex p̄sona iudicabūt. nob̄ añ
personā imposuit ip̄a natura maḡ cū excellētia p̄stā
ciaq̄ animātū et reliquoꝝ. **Q**uo circa poete in ma
gnavarietate p̄sonaz eē in viciof quid ɔueniat. et
qđ deceat videbūt. **N**ob̄ ā eū a natuā ɔstāne mod̄ a t̄
om̄s ɔpantie v̄cū die ptes d̄ate sint cūq̄ ead̄ natuā
doceat nō negligē q̄ ad mod̄ nos aduersus hōies ge
ram⁹. efficit ut id qđ ad oēm hōestātē p̄t̄z decoꝝ q̄
late fusu sit appeat ɔ hoc spectat̄ in vno qđ gñē virtutis
Vt ei pulcritudo corpis apta ɔposicōe mēbroꝝ mo
uet oculos ɔ delcāt hōc̄pō q̄ inter se omnes partes
cū quod lepore cōsentit. sic hoc decoꝝ quod elucet
in vita mouet approbacōnē eozū quibz cū viuuntur
ordine ɔstātia ɔ moderacōe d̄cōꝝ omiū atz factorū

Adebitēda est ergo quedā reuerēcia aduersus ho
mines ⁊ optimi cuiusq; reliquaz. Nā negligē quid
de se quisq; sentiat nō solū arrogātiō ē s; etiā omīo
dissoluti. Est autē qđ differat in omni rōe hñd a mē
iusticiā et verecūdiā. ⁊ iusticie ptes sūt nō violare
hoies. **V**erecūdie non offendē in quo maxime ius
pspicitur decori. **H**is ergo expositis quale sit qđ de
cē dicim⁹ intellectu puto. Officiū autē qđ ab eo ducit
Hanc primū hab; viam que ducit ad ouementiaz
ofuacōemq; nature. quam si seqmur nunq; aberra
bimus sequemurq; id qđ acutū et pspicax natura
ē. et id qđ ⁊ ad hoim ofotiacōem accōmodatū. ⁊ id
qđ vtemēs at; forte. Sed maxima vis decori in hac
inest pte de qua disputam⁹. **N**eq; enī solū corpis q
ad naturā apti sūt. s; multo etiā magis animi mot⁹
probādi qui itē ad naturā accōmodati sūt. **D**uplē
ē vis animoz at; nature. vna ps in appetitu poita
ē q̄ est terme grece. q̄ hñc hoiem. ⁊ illuc rapit. alte
ra in rōe que doc; et explanat quid faciendū fugiendū
q; sit. **I**taq; fit ut rō prestet appetit⁹ obtēperet. **O**is
autē adio vacatē d; temeritate ⁊ negliētia. **P**er vero
agere quicq; cuius nō possit causaz. pbabilē red dē
Nec ē enī fere officij descripō Efficiendum autē ē ut
appetitus rōi obediāt eamq; neq; pcurrāt neq; pro
pter pigriciā aut ignauā deserāt. **S**intq; tranquill
atq; omī pturbacōe careāt. Ex quo elucebit omnis
ofstantia. oisq; moderaō. **N**am qui appetit⁹ lōgius
euacuant⁹ ⁊ tanq; exultantes siue cupiendo siue fu
giendo nō satis a rōe retinent⁹. hñ sine dubio finez
⁊ modū transeūt. **R**elinquūt enim ⁊ abiciūt obedi
entiā. nec racōi parent. cui sunt subiecti lege natuē
a quib; nō mō animi pturbant⁹ s; etiā corpa. **L**cz ora
cernē iratoz. aut eoz q̄ aut libidine aliq; aut metu
cōmoti sunt aut voluptate nimia estuant. **Q**uorum

omniū vultus. voces. motusq; statusq; mutantur
Ex quibus illud intelligitur ut ad officij formam re
uertamur appetitus omnes attrahendos sedandos
q; esse. Excitadāq; esse animaduersionē et diligen
tiā. ut ne quidē temere ac fortuitu inconsiderate ne
gligēterq; agamus. neq; enim ita generati a natu
ra sumus ut ad ludum et iocū facti esse videamur. s; ad
senectatē potius et ad quedā studia grauiora
q; maiora. Ludo autem et ioco vti illis quidem licet
sed sicut sompno et quietib; ceteris tum cum graui
bus et serijsq; rebus satis fecerim; ipsūq; genus io
candi non profusum nec immo destū sed ingenuū q;
facetum esse debet. **V**t enim pueris non omnem licē
tiam ludendi damus. s; eam que ab honestatis ac
tionib; non sit aliena. sic in ipso ioco aliquid probi
ingenij eluceat. **D**uplex est enim omnino iocandi ge
nus. **V**num inliberale. petulans. flagitiosū. obse
num. **A**lter elegans vrbānum ingeniosū facetum.
Quo gñe non modo plautus noster at tico; antiq;
comedia. sed etiam philosophoꝝ socraticoꝝ literi
referri sunt. **M**ultaq; multoꝝum facete dicta. ut ea
que a sene cathone collecta sunt qui vocantur apo
themata. **F**acilis ergo est distinctō ingenuū q; inlibe
ralis ioci. **A**lter est si tempore fit aut remisso animo
homine dignus. **A**lter ne libero q; si rerum turpitu
dini adhibeatur verborū obscenitas. **L**udendi est
quidem modus retinendus ut ne nimis omnia pro
fundamus elacōne. ne voluptate in aliquā turpitu
dinem dilabamur. **S**uppeditant autem et camp;
noster et studia venandi. honesta exempla ludēdi
sed pertinent ad omnem officij questionem. semp
in promptu hē. **Q**uātū natura hominis peccatib; re
liq;sq; tenuis aucedat. **N**le nichil sentiūt n̄ voluptatē
ad eāq; ferunt oī impetu. hoīs aut mens discēto alē

Et cogitando semp aliqd aut mqr̄it aut agit: viden
diq̄ ⁊ audiendi delectacōe ducit. Qū etiā si quis ē
paulo ad voluptates ppensior mō ne sit ex pecudū
gn̄e. sūt em̄ quid̄ hoies nō re s̄ noie. s̄ si quis ē pau
lo erectior. quāuis voluptate capiatur. **O**cultat et
dissimilat appetitū voluptatis ppter verecūdiā. Ex
quo intelligē corpus voluptate nō satis eē dignā
hois prestātia. **E**aq; utēpm ⁊ reici oportere. **S**im sit
quispiā qui aliquid tribuat volutati diligēter ei te
nendū eē eius dico fruendi modū. **I**taq; vict⁹ cul
tusq; corpis ad valitudinē referatur. ⁊ ad vires. nō
ad voluptatē. **A**tq; etiā si cōsiderare volim⁹ que sit m
natura excellentia et dignitas intelligem⁹ q̄ sit tur
pe diffuere luxuria et delicate ac mollit̄ viuere q̄q;
honestū. parce cōtinent. seuerere. sobrie. **I**ntelligendū
ē etiā duab; quāsi nos a natura indutos eē p̄soms
Quazvna cōmūis ē ex eo q; om̄es sum⁹ p̄cipēs ra
cionis p̄stantieq; eius qua aīcellit̄ testijs. **A** qua
oē honestū de corp; trahit̄. et ex qua rō inueniendi
officij exquiriūt. **A**ltera aut̄ q; pprie singulē tributa
Vt ei in corpib; magne dissimilitudines sūt. alios
enī videm⁹ velocitate ad cursū. alios virib; ad lucrā
dū valē. **I**teq; in formis alijs dignitatē inē alijs
venustatē. **S**ic in animis existūt maiores etiā vari
etates. **E**rat in lucio crasso. **I**. **M**. lucio philippo mul
t⁹ lepos. maior etiā magisq; de industria in. **C**. cesa
re. **L**. filio. at; in hīscl̄ tēporib; in. **M**. scamo. et mo.
druso adolescente singularis seueritas in. **C**. lucio
multa hilaritas in eius familiari sapione ambicio
maior vita tristior **D**e grecis aut̄ dulcē ⁊ facetū festi
uiq; s̄monis at; in om̄i racōe similitorē quā ironi
am greci nomināt: societate accipi⁹. cōtra pitago
rā et p̄idem sūmā auctoritatē cōsecutos sine vlla hi
laritate. **C**allidū hannibalem. ex penozex nostris

ducibus. **Q**uoniam maximū accepim⁹ facile celare tacē diffi-
milare infidiazū preriꝑe hostiū cōsilia. In quo genē
greci the mistodē et phereū iasonē ceteris anponūt
In primisq; futū r callid factū solonis qd̄ quo r tu-
tior ei⁹ vita eēt plus aliquāto rei pu. p̄desset fure
re se similit. Sunt hīs alij multū dispares simpli-
ces r apti. q̄ nichil ex occulto nichil de infidijs agē
dū putāt veritatis cultores fraudis inimici. Itēq;
alij q̄ quīs paciātur cuius defuiāt dū qd̄ velint cō-
sequant. ut fillā r. M. crassum videbā. **Q**uo in gñe
futissimū et patientissimū lacedemoniū lisandꝝ
accepimus. **C**ontraq; callieratidam qui p̄fectus
classis p̄xim⁹ post lisandꝝ fuit. Itē in smomis a-
lū q̄q; quīs ipotens sit efficē ut vnus de multis eē
videat. **Q**d in catullo r in patre et in filio idēq; in q̄-
to mucio vidim⁹. **A**udiui ex maiorib; nati hoc idē fu-
isse in p̄. scipione natica. **C**ontraq; p̄tē ei⁹ illū q̄ t̄te-
rii ḡci conatus p̄ditos vindicauit. nullā comitatē
habuisse smomis. nec nō renoeratē seuēissimū phi-
losophoz ob eāq; rem ipām magnum et daz fuisse
Innumerabiles alie dissimilitudines sūt natūe moꝝ
q; mīme mīme tū vitupandoꝝ. **A**d modū autē tenē-
da sūt sua cuiq; nō viciosa. s; tamen p̄pria quo faci-
lius decoꝝ illd̄ qd̄ queri⁹ retineat. **S**ic ei ē faciend.
ut otraymuerfaz naturā nichil otenta⁹ ea tū ofua-
ta p̄pūā nrām ofeq̄mur. ut etiā si sint alia grauiora
atq; meliora tū nos studia nostre regule metiamur
Neq; attinet nature repugnāē. nec quicq; sequi qd̄
assequinequeas. **E**x quo magis emergit quale sit
decoꝝ illud ideo qz nichil dec; invita mnerua ut ay-
unt r aduesante r repugnāte natura. **O**m̄mo si qd̄
q̄ est decoꝝ nichil est p̄fecto magis q̄ equalitas
vniuerse vite. **T**ū singularaz adionum quā oferuāē
nō poss; si alioꝝ naturam imitans. tuam omittas

Ut enim si moe eo detem⁹ uti q̄ not⁹ nobis ut ne q̄d
græcæ verba inculcâtes iure optimo videam⁹. sic in ac
tionē oēm q̄ vitā nullā descrepātiā offerre detemus
At; hæc diffentiā naturaz h; tantā vim ut nō nūq̄
mortē sibi ip̄e oscissere alius debeat, Num em̄ alia in
causa. **M.** catho fuit alia ceti qui se in affrica cesari
tradidert. Et qui cetis forsan vicio datū est; si se in
teremissent; p̄pterea q̄ leuior eoz vita et mors fue
rāt faciliores, **C**athom autē cū incredibilē tribuisset
natura grauitatē, eamq̄ perpetua ostantia roboraf
set. semp q̄ in proposito susceptoq̄ osilio p̄mansit;
moriendū pot⁹ q̄ tyrānivultus aspiciēd⁹ fuit, Quā
multa passus evlures in illo errore diuturno cum a
mulierib; si certe et calipso mulieres appellande sūt
ut fuit et in om̄i s̄mone om̄ib; effabile esse se vel
let domi vero etiā otumelias fuozū ancillazq̄ ptu
lit. ut ad id q̄d aliq̄n cupiebat euemret, **A**t ayax
quo aio traditur miles magis opp̄tere mortē q̄ il
lam ab alio perpeti maluisset. **Q**ue otemplātes ex
pen dē oportebit. quid quisq̄ habeat sui eaq̄ mode
rati nec velle expiri q̄ se aliena deceant. q̄d em̄ mari
me quēq̄ decet q̄d ē cuiusq̄ marime, **S**uū ergo q̄s
q̄ cognoscat ingenū. ac remq̄ se et bonoz a vicioz
fuozū iudicē prebeat. ne stemci plus q̄ nos videantē
h̄re prudētie. **I**lla em̄ nō optimas. s; sibi accomoda
tissimas fabulas eligunt qui v̄ce freti epygo nos
medūq̄ q̄ gestu menalippā dunnestrā semp rupi
lius quē ego memini atropā. nisi sepe esop⁹ aiacem
S. bistrisio hoc videbit in scena q̄d nō videbit sapiēs
vir in vita. ad quas ergo res aptissimi erim⁹. in his
potissimum elaborabim⁹. **S**in aliq̄n necessitas nos
ad ea ditrauerint. que nū ingenij non erūt. omnis
adhibēda erit cura medita cō. diligētia. decore quā
minime possum⁹. **N**ec tū est euitandū ut bona q̄ nob

data non sint sequam̄ q̄ ut vicia fugiam⁹ ac duob⁹
hij⁹ psonis quas supra dixi tertia adiungitur quā
casus aliquis aut tempus imponit. Quarta etia⁹ ē
quā nobis metip⁹ iudicō nro accōmodam⁹. Nam
regna impia nobilitates honores diuicie opes eaq̄
que sūt hij⁹ contraria in casu sita temporib⁹ guber
nantur. Ipsi autem gerere quam psonam velimus
a nostra volūate proficiscitur. Itaq⁹ se alij ad phi
losophiā alij ad ius ciuile alij ad eloquentiā appli
cant ipsarumq⁹ virtutum in alia alius mauult excel
lere. Quorum vero partes aut maiores aliqua glo
ria prestiterūt: hij student plerūq⁹ eoz⁹ in genere
laudem excellere. ut. q. mucius p^a. fl. in iure ciuili
pauli fili⁹ african⁹ in iurē militari. Quid autē ad eas
laudes quas a p̄rib⁹ acceperūt. addūt aliq̄ suā ut h
ide⁹ african⁹ eloq̄tia cumulauit bellicā glām qd̄ idē
facit thimothē⁹ coromis fili⁹ q̄ cū belli laude nō inferi
or fuisse q̄ p̄ ad eā laudem doctriē a ingenij glām
adiiecit. Sit autē interdū ut nonnulli omīssa imitati
one maior⁹ suoz⁹: qd̄ dā institūtū sequantē. mariē
q̄ in eo plerq⁹ elaborāt hij q̄ maḡ s̄ pponūt obscurē
ortū maiorib⁹. Nec ḡ oīa inq̄ri⁹ qd̄ deceat cōplecti aio
a cogitacōe debet⁹. In primis autē cōstituendū ē quos
nos a q̄les eē veli⁹ a in quo gnē vite. q̄ deliberacō est
omniū difficilima. gneunte autem adoleſcentia cū ē
maxime imbecillitas cōsiliij tū id sibi quisq⁹ ge⁹ etatis
dege⁹de cōstituit qd̄ maxime ad amauit. Itaq⁹ an im
plicat aliquo certo gnē cursuq⁹ viuēdi q̄ potuit qd̄
optimū eēt indicāe. Itaq⁹ tereculē pdigum dicūt ut
est apud renofontem cū primū pubesce⁹ qd̄ tps a
natura ad delegēdū q̄ qsq⁹ viā viuēdi sit mḡstus
datum est erisse in solitudinē atq⁹ ibi sedētem diu se
cum multumq⁹ dubitasse cum duas cerneret vias
vnā voluptatis. alteram virtutis. vna ingredi

melius est; hoc herculi iouis fato. potuit fortasse cō
tingē nob non idē uringit qui imitam quos cuiq; vi
sum est atq; ad eoz studia institutaq; impellimur.
Plexq; aut parentū preceptis imbuti ad eoz cōsu
etudine morem q; deducim. alij multitudinis iudi
cō ferunt queq; maioris iudicōptis pulcerrima vi
dentur ea maxime exoptāt. **N**onnulli tñ sine felicitate
quas sine bonitate nature sine parentū disciplinā
rectavite secuti sunt viam. **I**llud aut maxime raze
gen⁹ eoz q; aut excellē ingenij magnitudine. aut p
dara erudicōe at; doctrina. aut vtraq; re ornatis pa
ciū etiā deliberā di habuerit que potissimū cursū vite
sequi vellent. **I**n qua deliberacōne ad suā cuiusq; na
turā cōsiliū est omne reuocādū. **N**am cū in omib; que
agūtur ex eo quō quisq; natus ē ut s̄ dēm ē quid de
ceat exquirim⁹. cū in tota vita cōstituenda multo ē
cura maior adhibēda ut cōstāe in perpetuitate vite
possim⁹ nobismetips̄ nec in vllō officio daudicare.
Ad hāc aut rōne q; maximā vim natura h; fortuā
primāvtriusq; omīno hñda rō est in diligendo ge
nē vite. s̄ nature magis. **M**ulto em̄ et firmior ē rō
stātor ut fortuna non nunq; tanq; ipā mortalis cū
immortali natura pugnare videat. **Q**ui ergo ad na
ture sue nōviciose gen⁹ cōsiliū viuendi omne cōtuleit
is cōstātiā teneat. qd em̄ maxime decz nisi forte se in
tellerit errasse in diligendo gñe vite. **Q**d si accide
rit potest aut accidē. faciēda morū institutorūq;
imitacō est. **E**am imitacōem si tpa adiuuabūt. faci
lius cōmodiusq; faciem⁹. **S**i nimis senserit pedeten
tiq; faciēda. ut amicitias que minus delectant et
nimis protent magis decē censent sapientes sēsīm
dilue q; repēte precidē. **C**ōmutato autē gñe vite oi
rōe curandē. ut id bono cōsilio fecisse videam. **S**; qm̄
paulo an̄ didū est imitandos esse maiores. primū

illud exceptū sit ne vicia sint imitanda. deinde si natura nō ferr; ut quēd imitari possint ut supioris filius affricam qui hūc paulo natū adoptauit ppter infirmitatē valitudis nō tam patri potuit similis eē q̄ ille fuerit sui. **S**i ergo non poterit siue causas defendere siue populum contiombo tenere siue bella gerere. illa tamen prestare debet que eēt in ipius potestate iusticiā fidē liberalitatē modestiam temperātiā quo minus ab eo id quod desit requirat. **O**ptima ei hec hēditas a pūbo tradit liberis omniq; paf momio p̄stātor glā virtutis rezq; gestaz cui dedecori esse nefas et viciū iudicandū ē. Et qm̄ officia nō ea dem dispauib; et atib; tribuunt. alia q̄ sūt iuuenum alia semozū. Aliq̄d etiā de hac distindōe d̄d est. Est ḡ adolescentis maiores naturerere. exq; hīs diligē optimos et probatissimos qui ofilio atq; auctoritate mitatur. **I**neuntis etatis inscicia senum ofituenda et regenda prudētia ē. **M**axime autē hec etas a libidimib; arēda est exercēdaq; in labōe patientiaq; animi et corpis. ut eoꝝ et in bellicis et in ciuilibus negocijs vigeat industria. **A**tq; etiam cum laxare animos et dare se volent iocūditiā. caueāt ut tempantiam. meminerrint et verecundie. qd̄ erit facilius si in eiusmodi quidē reb; maiores natur velint intereē. **S**emib; autē labores corpis minuēdi excitati ones aimi et augēdi uident. **D**āda vero opa ē ut ai cos et iuuetutē et maxie rē pu. ofilio et pudenti q̄ pluzimū adiuuēt. **N**ichil autē magis cauendū ē senectuti. q̄ ne lāguori dehdieq; se det. **L**uxuria vero cū oi etati turpis tñ senectuti fedissima ē. **S**im autē et libidimū intpantia accesserit. duplex ē malū qd̄ et ipā senectus dedecus ocipit et facit adolescentiū impudētiorez intempantiā. ac ne illud qd̄ alienū est de magistra tuū de puatoꝝ de ciuū de peregrinoꝝ officijs dicere

Quod si ergo propriū munus magistratus intelligere
se gerere psonā ciuitatis debereq; eius digni
tate et sustinē: suare leges. iura describere. ea fidei
sue omīssa meminisse. Priuatū aut oportet equo et
pari cū ciuib; iure uiuē. neq; sūmissum. et abiectum
neq; se effereat. Tū in repub. ea uelle que tūquilla
et honesta sūt. talē enī et solem⁹ sentire bonā ciuem
et dicē. Peregrini aut at; incole officiū ē. nichil p̄
sūū negotiū agē nichil de alio acquirere minimūq;
ēē in re aliena re pub. curiosū. Itaq; fere officia re
perient cū queretur quid deceat et quid aptū sit pso
nis t̄pib; et atib;. Nichil aut ē qd̄ tā deceat q̄ in omī
re gerenda et filioq; capiēdo sua ē ostentia. S; qm̄
decoz illud in omīb; factis. dictis i corpis demiq; mo
tu et statu cernitur. qd̄q; positū ē in trib; reb;. formo
sitate. ordine. ornatu ad adionem apto: difficilius
qd̄ ē ad eloquend;. s; satis ē intelligi. qn̄ hīs aut
trib; otinetur cura etiā illa ut protentur hīs quib;
eū apud quosq; uiua⁹. Hīs quoq; de rebus pauca
dicatur. Principio corpis n̄i magnā natura ipsa
uidetur hie racōnē. que formā nrām reliq; q; figura
re in q̄ eēt spēs honesti. eā posuit in promptu q̄ ptes
ā corpis ad natuē n̄citatē date aspū eēt deformē
habitūre. atq; formā eas otēpit atq; abdidit. loac
nature tam diligentē fabricā imitata est hōim̄ vere
cūdia. Que enī natura occultauit eas oēs qui sana
mente sūt. remouēt ab ocul' ipiq; necessitati dant
opam. ut q̄ occultissime pareant. quazq; partiū
corpis vsus. suis noib; appellāt qd̄q; facere nō tur
pe est. mō occulte id dicere obscenum est. Itaq; nec
actio rez illaz apta peculātia vacat nec oīoms ob
scenitas. Nec uero audiendi sūt scīnici aut si qui fue
rint stoici. pene cicim̄ qui rephendūt et irridēt q̄ ea
q̄ turpia nō sunt uerb; flagicōsa dicam⁹. illa autē q̄

turpia sunt. nominibus appellamus suis latrocinari
fraudare adulterari re turpe est. Sed non dicitur ob
scene. literisque dare operam re honestum est nomine
obscenum pluraque in eam sententiam ab eisdem con
tra verecundiam disputantur. Nos autem naturam
sequamur. Et ab omni et quod abhorret ab oculorum
auriumque approbatione fugiamus. Status incessus
sessio. accubatio. vultus. oculi. manuum motus. te
neant illud decorum. Quibus in rebus duo maxime
sunt fugienda. ne quid effeminatum aut molle ne quod
durum aut rusticum sit. **H**ec vero histronibus ora
toribusque concedendum est. ut hijs hec apta sint nobis
dissoluta. Scenicorum quidem mos tantam habet
vetere disciplina verecundiam. ut in scenam siue sub
ligaculo prodeat nemo. Verentur enim ne si quo
casu euenerit ut partes quedam compositis aspiant. aspiciant
tue non decore. **N**ostro quidem more cum parentibus pu
beres filij cum soceris generi non lauant. Retinenda est
ergo huius generis verecundia presertim natura ipsa magis et du
ce. Cum autem pulchritudinis duo genera sunt. quorum in altero
venustas sit. in altero dignitas. Venustatem mulie
bris dicere debemus. dignitatem virilem. quae a formo remoueat
omni viro non dignum ornatum et huic simile vitium in gestu
motuque caueat. Nam palestrici motus sunt sepe odiosio
res. et histronum nonnulli gestus ineptijs non vacat
et utriusque generis quae sunt recta et simplicia laudantur. for
me autem dignitas coloris bonitate tuenda est color exer
citacionibus corporis. Adhibenda praeterea munditia est
non odiosa neque exquisita nimis tantumque fugiat agre
ste et inhumanam negligentiam. Eadem ratio est huiusmodi
nescit. in quo sic in plerisque rebus mediocritas optima
est. Cauendum autem est ne aut tarditatibus ut tamen ingressu
mollioribus ut propter ferculimiles esse videantur. Aut
in festinationibus suscipiamus nimias celeritates.

que cū fūt anhelit⁹ mouent^r vultus mutat. ora tor-
quent: ex quib⁹ significatio magna fit non ad esse
stantiā. sⁱ multo etiā magis elaboratū est ne aīmi
mot⁹ a natura recedāt. **Q**d assequem⁹ si cauebim⁹
ne in perturbacōes atq; exanimacōes incida⁹ qⁱsi attē-
tos aīos ad decoris ofuacōem tenebim⁹. **M**otus at
ammoy duplices sūt alter cogitacōis alter appeti-
tus, **C**ogitacō in vero exquirēdo maxime versatur.
Appetitus impellit ad agendū, **C**urādū ergo est ut
cogitacōe ad res q̄ optimas vtam^r, **A**ppetitū racōi
obediētē preteam⁹. **S**t qm̄ magnavis oīomis est
ea q³ duplex. altera sⁱmonis. altera otentionis. otē-
tio disceptacōib⁹ tribuat. iudicōy p^ocionū. senatus
sⁱmo in circulis singul⁹ disputacōib⁹ cōgressiōib⁹
familiarū vsēt, **S**equa etiā cōiūia, **C**ōtētionum
precepta rethoy sūt. nulla sūt sⁱmois quanq̄ hant
scio an possint. **N**ec quoq; esse sⁱ discētium studiis
inueniunt magistri. huic autē qui studeāt sūt nulli.
Rethoy turba refreta sūt om̄ia quanq̄ om̄iaq; ver-
boz sentētiaz q³ precepta sūt. ead ad sⁱmonē ptine-
būt, **S**i cū oīois iudicē vōcē habeat⁹ in vōcē autē duo
sequant^r. ut dara fit. vt suavis sit vtrū q³ oīno ana-
tura petendū ē, **V**er altez exercitacio augebit alte-
rū imitacō preeffe loquētū q³ leniē. **N**ichil fuit in ca-
tull⁹ vt eos exquisito iudicō putares vti l^rāz quāq̄
erant l^rāti, **S**i etiā alij. hī autē optime vtī lingua la-
tina putabantur son⁹ erat dulcis. l^re ne q³ expresse
nez oppresse ne aut obscur⁹ eēt aut puēdū sine otē-
cōne vōz nec lāguēs nec canora v^rterioz oīo. **L**crassi
nec min⁹ faceta sⁱ bñ loquēdi de catull⁹ opimio non
minoz, **S**ale vero et facetijs cesar catulli p^ris frater
vicit oēs. ut in illo ipō forensi gⁿe dicēdi cōtētiones
alioz sⁱ monevincēt. in om̄ib⁹ q̄ hīs elaboratum ē
si in om̄i re qui deceat exquirim⁹. **S**it ergo hic sⁱmo

in quo socratici maxime excellūt leuis minimeq; per
tinax insit in eo lepos. nec vero tamquā in possessi
onem suam venerit excludat alios. sed cum reliq; s
in rebus tum in sermone cōmuni incessitudinē non
nunq; putet. **A**c videat in primis quib; de rebo loq;
tur. si serijs seueritatem adhibeat. si iocosis lepore;
in primis q; prouideat ne sermo vicium aliq; m di
cet esse in morib;. qd; maxime tamen solet euenire.
cū studiose de absentib; detractedi cā aut p; ridiculū
aut seuerē maledice otumelioseq; dicitur. **P**otentur
autem plerumq; sermones aut de domesticis nego
tijs aut de repu. aut de artium studijs at; doctrina
danda ergo opa est ut etiam si aberrare ab alia ce
perit ad hec reuocetur oratio. sed utrumq; a derit.
Neq; enim hijsdem de rebus nec omni tempōe simi
liter delectamur. **A**nima duertendū est etiā quate
nus sermo delectacōnem habeat ut incipiendi fuit
racō ita sit desinendi modus. **S**ed quō in omni vita
rāssime p;cipit. ut p; turbacōnes fugiamus id ē ani
mi motus nimios racōni non obtēperantes sic eius
modi motib;. sermo deb; vacare ne aut ira istat aut
cupitas aliqua aut pigricia aut ignauia aut tale a
liq; appeat. maxieq; cauendū ē ut eos quib; cū s; mo
nē ofera; a; xereia diligē videam. **O**biurgacōes eē nō
nūq; incidūt necārie in q; b; vtendū ē fortasse. **T**u cis
otēione maiorē. **X** b; q; uitate acior. **I** d; agendū
etiā ut ea facē nō videam irati. **S**; ut ad vrend; a; secā
dum. sic ad hoc gen; castigandi raro inuitiq; venie;
nec vnq; n; necārio si nulla repietur alia medicina. **S**
tū ira procul absit cū qua nichil rē fieri. nichil con
siderate potest. **M**agna aut pte demētī castigacōe
h; v; q; uitate adiūta ut seueitas adhibeat; a; otume
lia repellat. at; eē idipm qd; acerbitalis h; obiurga
cō significandū ē ipius causa q; obiurget eē susceptū.

Redū est etiā in ill' orationib' que cū inimicissimis
fiūt. etiā si nob' indignas eē audiam' tū gravitatē
retinere iracundiā repellē, **Q**ue em' cū aliqua pturba
cōne fiūt ea nec ostant fieri pnt. neq' hijs q' assunt
probari. **D**eforme etiā est de se ipō predicare falsa p
fctim q' cū irrisione audientū imitari militē gl'osum
Et qm' oia pseqmur volu' quide; certe. dicēdū etiā ē
qualē hois honorati q' pncipis domū placeat eē q's
finis r'ofus ad quē accomoda da est edificandi de
scriptō. q' tū adhibēda comoditas dignitatisq' dili
gētia. **S.** **N**o d'auo q' p'mus ex illa familia oful fcūs
ē. honori fuisse accepim' q' predarā edificass; in pa
latio et plenam dignitatis domum. **Q**ue cū vulgo
uiferetur suffragata d'no nouo hoī ad ofulatū puta
batur. hanc scaurus fili' de molit' accessione adiūxit
edib'. q' itaq' ille in domū suā ofulatū primus attulit
Vic fūm' et clarissim' viri fili' in domū multiplicatā
non repulsam solū retulit s; ignominia et calaitatē
Omnada eē dignitas domo nō ex domo tō querenda
Nec domo d'nis. s; domus d'no honestada ē. aut in ce
teris hūda racō nō sua solū s; etiā alioz sic in domo
dari hois in quā q' hospites multi recipiēdi q' admit
tēda hoim' cuiusq' g'nis multitudo q' adhibēda cura
ē largitatis **A**liē ampla domus de decori d'no sepe fit
sim ea ē solitudo q' maxime si aliqū alio d'no solita ē
frequētari. **O** diosū ē em' cū a p'tereūtib' d'z **O** domi'
antiqua. heu q' dispari d'nāris d'no. **Q**uidem in
hijs t'pib' in multis licet dicē, **C**auendū autem est
p'sertim si ipē edifices ne extra modū sumptu p'deas
et magnificentia. **Q**uo in g'ne multū mali in exēplo
eciā est. **S**tudiose em' pleriq' p'fctū in hac pte facta
p'ncipū imitatur ut. **L**ucilli fūm' viri virtutē. cuiu
squā multivillaz magnificēciā imitati sunt. **Q**uare
certe ē adhibēd' mo' ad mediocritatēq' r'uo cād'

Eadē q̄ mediocritas ad omnē v̄sum cultūq̄ vite trās
ferenda ē. S; hec atten⁹ in omī aut adōne suscipien
da tria sūt tenenda. **Primū** ut appetitus racōni pa
reat quo nichil est ad officia seruanda accomoda
tius. Deīn ut animaduertat quāta res illa sit quā
efficere velim⁹ ut neue maior neue minor cura ⁊ opa
suscipiatur q̄ causa postulet. **Terciū** ē ut caueamus
ut ea que p̄tinent ad liberalē spēm et dignitatē mo
deranda sint. **Mod⁹** aut optimus ē decus ip̄m tenē
de quo aūdiximus. ne progredi lōgius. horū tamē
trū prestātissimū est appetitū obtpare racōni. Dei
ceps de ordine reꝝ ⁊ de oportunitate tēpōꝝ dicend⁹ ē
Hec aut sciā otinentē ea quā greci eutarian noīnant
nō hec quā int̄pretamī modestiā. quo in verbo mo⁹
inest. s; illa est eutaria in q̄ intelligē ordīs oꝝuatio.
Irag ut eād nos modestiā appelle⁹ sic diffiniē a stoi
icis. ut modestia sit sciā reꝝ earund⁹ q̄ agentē ā dicē
loco suo collocād aꝝ. **Irag** vidē ead v̄s ordīs ⁊ collo
cacōis fore. **Rā** ⁊ ordmē sic diffimūt. oꝝpōꝝ reꝝ aptis
⁊ accomodatis locis. locū aut actōis. oportunitatē
tp̄is dicūt eē. **Tps** aut actōis oportūnū grece euce
ria lūe appellatur occasio. sic fit ut modestia hec quā
ita int̄ptamī ut dixi. sciā sit optūitatis ydoneoz
ad agend⁹ tpm. s; p̄t eē ead prudētie diffimō de q̄ p̄
cipio dixi. **Doc** at loco de moderacōe ⁊ t̄p̄antia ⁊ ha
rū similib⁹ v̄tutib⁹ q̄i⁹ **Irag** q̄ erāt prudētie p̄prio lo
co deā sūt. **Qu** aut hāꝝ v̄tutū de q̄b⁹ iā diu loq̄mur.
q̄ p̄tinet ad vēcūdiā ⁊ ad eoz approbacōꝝ q̄b⁹ cū vi
u⁹ nē dicēda sūt. **Tal** ḡ ordo actōnū adhibēd⁹ ut q̄
admodū in oracōe ostanti. sic in vita omīa sint apta
in se uerentia. **Turpe** est ei valde q̄ vicōsum in re se
uera cōiuiuo dignū aut delicatū aliq̄ inferre sermo
nē. **Bū** p̄ies cū haberet collegā in p̄tura sopho
dem hīq̄ de omū officō uenissent ⁊ casu formosus

puer preteriret. dixissetq; sophodes. o pice puerū
pulcrū. **A**t em̄ pretorē sophodē non solū man⁹ h̄ eē
oculos abstinetes dec; h̄re. **A**tq; hoc idē sophodes si
in athletaz approbacoē dixiss; iusta repleensione
cauiss;. **T**antavis ē et loci et t̄pis. ut si quicunq;
causam sit accuz⁹ in itinē aut in ambulacōne secum
ipē meditetur aut si quid aliud attēti⁹ cogit; nō re
prehēdatur. **A**t hoc idē si in cōuiuio faciat inbuma⁹
videatur in scicia t̄pis. **S**; ea que multū ab huāitate
discrepāt. ut si quis in foro cantet aut si qua ē alia
magna puerfitas facile apparet. **N**ec magnopere
ad monicoem ⁊ p̄cepta desiderāt. **Q**ue aut videntur
parua eē delicta neq; a multis intelligi p̄nt. ab h̄is
ē diligētius dedmand. ut in fidibus aut tybijs q̄uis
paululū discrepet tū id a sciente aiaduerti sol;. **S**ic
viuend ē invita ne forte quid discrepet; vel multo
etiā magis quo maior ⁊ melior ē actionū q̄ sonoz
ocentus est. **I**taq; ut in fidibus musicorum aures vel
minima sentiūt. sic nos si acres et diligētes eē volu
mus aiaduersores q; vicōz magna sepe intelligim⁹
ex p̄uis. ex oculoꝝ obtuitu supcilioꝝ aut remissioē
aut otractōe ex mellicia ex hilaritate ex risu ex lo
cucōne. ex reticētia ex otencōne vocis ex sūmissione
ex ceteris similib; facile iudicabim⁹ quid eoz apte
fiat quid ab officō naturaq; discrepet. **Q**uo in ḡne
nō ē momodū quale qd; eoz sit ex alijs iudicare
ut si quid de deceat in illo vicem⁹ ⁊ ipsi. fit em̄ quō ne
scio in alijs ut magis cernam⁹ quā in nobmetipsis
si quid delinquit. **I**taq; facillime corrigunt in discē
do quoꝝ vicia imitant em̄ dandi cā magistri. **N**ec
vero alienū est ad ea eligēda que dubitacō; affert
adhibē doctos hoīnes vel etiam v̄superitos. ⁊ quid
h̄is de quoq; officij ḡne placeat exquirere. **M**aior
em̄ p̄s eo fere differri sol; quo a natura ipā deducit

in qui videntur non modo quod quisque loquitur sed etiam
quid quisque sentiat atque quod quisque sentiat ut ei picto
resque huius qui signa fabricantur et veri esse potest suum quisque
opus avulgo confidit vult. ut si quid reprehensum sit a
populo id corrigat. Quod si secum ab aliis quod in eo peccatum
sit exquirunt sic alio iudicio per multa nobis facienda et
imitanda et corrigenda sunt. Quorum agunt more institi
tutisque civilibus de hiis nichil est precipiendum. Illa ei ipsa
precepta sunt nec quod hoc errore duci oportet. ut si quod
socrates a aristippo contra morem consuetudinemque civilem
fecerint locutione sunt id est arbitretur licere. Magnis illi
ad minus bonis hanc licentiam assequantur. Cimicorum vero
ratio est eicienda. est inimica veteri die sine qua nichil
rem esse nichil honestum. eos autem quorum vita perfecta in re
bus honestis et magnis est. bene de re publica sentientes ac
bene merito a mentes aliquo honore a impio affectus
obscure acule debent. **T**ribuere esse multum senectuti ceteris
huius qui ingrati habebunt. bene delectum civis a pegi
ni. in ipso quod pegimo prout ne an publice veniat assu
mamne agam et singulis. **C**omune totius generis
conciliacionem et consociacionem hominum colere tueri sua
re debemus. iam de artificibus et questibus que literales
honesti que sordidi sunt. hec fere accepimus. **P**rimum impro
bene huius questus que modica hominum incurrit ut portitorum
ut fenatorum. **I**llibales autem et sordidi questus mercenaria
torum hominum quorum pro parte non quorum partes. **E**st enim illi
ipsum aures auctoramentum futuri. **S**ordidi esse putandi que
meant a mercatoribus quod statim redant. **N**ichil ei proficiunt
non ad modum meant. **N**ec vero quicquam est turpius vanita
te. opificesque omnes in sordida arte versantur. **N**ec vero
quicquam ingenuum bene potest officina. minimeque ar
tes hec probande que iniuste sunt voluptatum. **C**eterum lanij
cocifatores piscatores ut ait terentius. **A**d de huic si
placere vngentarios saltatores totumque ludum talatum

Quibz aut artibz aut prudētia maior mē aut nō me
diocrius utilitas querit ut medicā ut architectura
aut doctrina rez honestaz te sūt hīs quoz ordini
veniūt honestates. **M**ercatura aut si tenuis ē for
dida putāda ē. **S**im magna et copiosa multaqz vn
diqz appōrtās multisqz sine vanitate impiens nō
ē admodū vitupanda atqz etiā si faciata questu vlt
otentia potius. ut sepe ex alto in portū ex ipō portu se
in agros possessionesqz otulit. videtur iure optimo
posse laudari. **O**mniū aut rerum ex quibz aliquid ac
quiriē nichil ēē agricultura meli⁹ nichil vterius mi
chil dulcius nichil hoīe libero dignius. De qua qm̄
in catone maiore satis multa dixim⁹. Illuc assumes
que ad hūc locū ptinebūt. **S**z ab hīs ptibz q̄ sūt ho
nestatis quē admodū officia dicerētur satis expositū
videt. **E**oz aut ipōz q̄ honesta sūt sepe potest incidē
otentio et opatio de duobz honestis vtrū honestius
qui locus ē a panetio pretermisus. **N**ā cū omnis ho
nestas manat a ptibz quatuor. **Q**uaz vna sit vgnī
cōis. altera vmutatis. tertia magnanimitatis. q̄
ta moderacōis. **H**ec in diligendo officio sepe inter se
vparētur necē est. **P**lac; ergo aptiora esse nature ea
officia q̄ ex vmutate q̄ ea q̄ ex vgnicōe ducātur. qd
qz hoc argumento vfirmari potest. **Q**d si ea vita vti
gerit sapienti in omī rez affluētibz copijs q̄ quis oīa
que vgnicōe digna sint fūmo ocio secū ipē vsideret
et vtēplet. tū si solitudo tāta sit. ut hoīem vidē non
possit excedat evita. princeps qz omī vrtutū illa sa
piētia. q̄ sophiā greci vocāt. prudētia em̄ quā gre
cipbronfin dicūt. aliā quā dā intelligi⁹. q̄ est rerū
exptēdaz fugiendazqz sciā. **I**lla aut sapiā quam
pncipē dixi. rez ē diuinaz et humanaz sciā. in qua
vtrinetur deoz et hoīm vmutas. et societas inē ipos
Ea si maxima ē ut certe est. necesse est qd vmutate

ducat officiū id esse maximū. Et enim cognitō orem
placō q; nature manea quo dāmo atq; inchoata sit
si nulla actio reꝝ osequat. Sa vero actio in hominū
comodis tuendis maxime cernitur. Pertinet ergo
ad societate generis humani. Ergo hec cognitō
anponēda est. at; id optim⁹ quisq; re ipa ostendit
et iudicat. Quis ē ei tā cupid⁹ impspiciēda oꝝscēda
q; reꝝ natura ut si ei tractati oꝝtēplati res oꝝgnitōne
digissimas subito sit allatūpiculū discrimēq; patē
cui sbuēnē opitulariq; possit. nō illa oia relinquat
at; abiciat etiā si dinumerare se stellas aut metiri
mundi magnitudinē posse arbitretur. Atq; hoc idē
in parentis in amici re aut periculo fecerit. Quib; re
bus intelligē studijs officijsq; sciē ipponēda eē offi
cia iusticie q; ptinet ad hominū utilitate q; nichil hōi d;
eē antiqu⁹ at; illi quoz studiavitaq; ois in reꝝ oꝝgnitō
re versata ē. tū ab augēdis hominū utilitatib; oꝝmo
dis non recesserit. Nam et erudierit multos quo me
liores ciues utilioresq; rebo suis et publicis eēnt ut
thebanū epaminūdā lissias pitagore⁹ syracusū di
onē. plato multiq; multos nosq; ipi quicq; ad rē
pu attul⁹ si mō aliqd attul⁹ a doctozib; at; doctriā
instructi ad eā ornati accessi⁹ ne; solum viui at; pū
tes studiosos discēdi erudiūt at; docēt. si hoc idē
etiam post mortem monumētis litteraz affecuntur.
Nec enim nullus locus est pretermisus ab hīs qui
ad leges qui ad maiores qui ad disciplinam rei pu
blice ptinent. ut ocium suum ad nostrū negotium
cōtulisse videntur. ita illi doctrine studijs et sapiētie
dediti ad hominū utilitate suā prudētiā intelligētiā
q; confert potissimuz. Ob eamq; etiā cām eloq; copi
ose modo prudēter melius est quam vel acutissime
sine eloquencia cogitare. q; cogitatio in seipsa ver
titur. Eloquencia compleditur eos quib; cū diuicate

omniū sumus atq; ut apū examina non fingēdoz fa
uorū cāgregātur. s; cūgregabilia nature sint. fin
gūt fauos. sic hoies ac multo etiā magis natura cō
gregati adhibēt agēdi cōgregādiq; sollertiam. Ita
q; nisi eavirtus que cōstat ex hoib; tuendis id est ex
societate gnūis hūam attingat cōgnicōem rez soliu
ga cōgnicō a ieiunavideat. itaq; magnitudo animi
remota a cōmitate cōūctōe q; hūana feritas sit q;
dā et inamitas. ita fit ut vīcat cōgnicōis studium
cōsotiācō hoīm a cōmūctas. **N**ec rez ē qd dicitur a quib;
da; ppter nēcitudinē vite q; ea que natura defidēt
cōsequi sine alijs atq; efficē nō possem? idcirco istā
esse cū hoib; cōmūctatē et societate. **Q**d si omnia q; no
bis adviciū cultūq; ptenent quasi virgula diuina ut
apūt suppeditarent. **T**ū optimo quisq; ingenio ne
gocijs omib; ommissis totū se in cōgnicōe a cōscientia
collocaret. **N**on ē ita. **N**on et solitudinē fugeret. a
sotiū studij quereret. tū doceret. tū discere vellet. tū
audire. tū dicē. Ergo omne officiū. qd ad cōmūctōnē
et societate hoīm tuendā val; aūponend; illi officio
qd cōgnicōne et scīa cōtinet. **I**llud forsitā querend;
fit. num hoc cōmūctas que marīa ē apta nature. sit
etiā moderatōi modestieq; aūponēda nō plac; Sūt
ei qued; pūm ita feda. pūm ita flagiciosa ut ea nec
obfuāde quidē pūe cā sapiens facturus sit. ea possi
dom? collegit p multa. s; ita tetra quedā ita obsceā
ut didū quidē videantur pia. **D**ec ergo nō suscipiat
rei pu. cā nec res p. q; pro se suscipivib;. **S**; hec cōmo
dius se res h; q; non potest accidē tpūs ut intersit
rei pub quicq; illo r; facere sapientē. **Q**uare quide;
hoc effectū sit in officijs delegēdis. hoc gen? officō r;
excellētie qd teneatur hoīm societate etem cōgniti
onē prudentiāq; sequit cōsiderata actio. ita fit ait
agere cōsiderate pluzis sit q; cogitāē prudentē. **A**tq;

At; hec quide haden⁹ patefactus em locus e. ut no
difficile fit in exqzendo officio qd cuiqz preponend
sic vidē. In ipā aut vitate sūt gclus offico per qbus
qd cuiqz p̄stet intelligi possit ut prima dñs immoili
bo s̄a p̄rie tertia p̄ntibz demceps gclati reliquis de
beant. q̄b ex rebz breuie disputatis intelligi potest
no solum id hoies solē dubitaē hōestū ne an turpe sit
s̄ etiā in duobz p̄p̄oitis honestis vtz honesti⁹ Dic lo
cus apanecō ut supradixi est pretermisus. s̄ iā ad
reliqua p̄gamus.

Quemadmodū officia ducerentur ab honestate
marce filii. atqz ab omni gñe virtutis satis ex
plicatū arbitror libro superiore sequit. vt hec
officō p̄ gñā p̄se q̄ q̄ p̄tinēt ad vite cultū. et
ad eo p̄ q̄b vt in hōies facultatē ad opes ad copias
in quo tm̄ queri dixi quicq̄ vtile quid qd inutile. de
quibz dicē aggrediar si pauca prius de instituto ac
de iudicō meo dixerō. Quāq̄ em̄ libri nūi q̄ plures
non mō ad legēdi s̄ etiā ad scribēdi studiu exata
uerūt. tm̄ interdū vereor. ne q̄busd̄ hois viris p̄bie
no⁹ sit inuisū mizenē q̄ in ea tm̄ me ope atqz p̄is ponē
Ergo at̄ q̄ diu res p. p̄ eos gēbat q̄b se ipā om̄ibat
oēs meas curas cogitacōesqz meā oferebā. Cū aut̄
dñaturū oīa tenerētur neqz eēt vsq̄ ofilio ā aucto
ritati loc⁹ socios deniqz tuēde rei pu. fūmos viros a
missis; nec me angoribz dedi quibz eēm ofectus nisi
hōis restitissē. Nec rurū indignis hoie docto vlu
ptatibz atqz vtnā res pu. stetiss; quo cepat statu nec
in hoies nō tā om̄utādazq̄ euertēdazre⁹ cupidos
incidiss;. Primū ei ut stāte re p. facē solebat⁹ magē
do pl⁹ q̄ scribēdo ope ponē⁹ Den̄ ip̄is scriptis nō ea
q̄ nūc s̄ actōes n̄as mādāem⁹ ut sepe fecim⁹ Cū at̄
res p. in q̄ oīs mea cura cogitacō opa poni solebat
nulla eēt oīo ille **U**te v̄ticiuēt fore sesa senatorio,

Richard aut agere cum animo non possit in huius studiis. in
quibus ab imbecillitate et aetate. existimaui honestis
sine posse deponi. si me ad philosophiam retulisset. Cui cum
adolescens discedi causa temporis tribuisset postea quam honoribus
infringere cepi. meque totum rei publicae tradidit tamen erat philo-
sophiae loci quantum super fuerat amicorum et res publicae temporis. quod autem
omne consumebatur in legendo. Scribendi otium non erat. Ma-
ximis ergo in malis hoc tamen boni affectu videntur ut ea literis
mandarentur quae nec erant satis notantibus et erant agnitione
ne dignissima. Quid enim est per deos optabilis sa-
pientia. quid praestantius. quid homini melius quid ho-
mini dignius. **N**unc ergo quae expectant philosophi noverunt. nec
quicquam est aliud philosophia si interpretari velis praeter studium
sapientiae. **S**apientia autem est ut a veteribus philosophis definitum est re-
rum divinarum et humanarum causarum et quibus ea res conti-
nenter scientia. Cuius studium quod vituperat hanc sane intel-
ligo quid non sit quod laudandum putet. **N**am siue oblecta-
tio quae animi requiesque curarum quae offerri cum eorum stu-
dium potest qui semper aliquid inquirunt qui spectat et vale-
at ad bene beneque vivendum siue rationis constantiae virtutisque du-
ctus. **A**ut haec ars est aut nulla omnino pro qua eas asse-
quantur. **N**ullam dicere maximarum virtutum artem esse cum mi-
nimarum sine arte nulla. sit hominem est pariter considerare loquar
tamen atque in maximis rebus erratum. **S**i autem est aliquod disci-
plinae virtutis. ubi ea quaeretur cum ab hoc discendi ge-
neris discesseris. **S**ed haec cum ad philosophiam coartam accuratius
disputari solet quod alio quod libro fecimus. **H**oc autem
tempore tamen nobis declarandum fuit cur orbis res publicae. mu-
nitionibus. ad hoc nos studium potissimum contulisset. **O**c-
currit autem nobis et quidem a doctis et eruditibus quaerentibus
satisne constantem facere videamus qui cum precepi nichil
posse de officio perfecte dicam. tamen et alijs de rebus disse-
rere soleam. et hoc tempore precepta officij persequimur
quibus velle satis cognita esse nostra sententia. **N**on enim sumus

dz

hij quoz vageſ aim⁹ errorē nec habeat vnq̄ qđ ſe
quatur. Que em̄ eſſet iſta mens vel que potius vita
non mō diſputandi. ſi etiam viuēdi racōe ſublata.
Nos autē ut ceteri alia certa alia incerta eē dicunt
ſic ab hijſ diſſentientes alia probabilia cōtra alia
dicim⁹. Quid ē ergo qđ me impediāt ea que michi
probabilia videantur ſequi. que contra improbare
atq; affirmādi arrogātiā vitatē fugē temeritatē q̄
a ſapiā diſſid; plurimū. Contra autē om̄ia diſputā
tur a n̄is q̄ hoc ipm̄ pbabile ducē non poſſit niſi ex
vtraq; pte cauſaz an̄ eſſet facta cōtencō. S; hec ex
planata ſūt in acadēmicis n̄is ſatis ut arbitror
diligēter. Tibi autē o mi cicero quanq̄ in antiquiſſiā
nobiliffimāq; phia. Cartippo auctore verſari hijſ
ſimilimo qui iſta preclara repierūt. tñ hec ſimilitima
n̄ra v̄ſtris ignota eē nolui. S; iā ad inſtituta p̄ga⁹
Quinq; ḡ rōib; p̄poſitis officij p̄ſequēdi. Quaz
due ad dēdecus honeſtatēq; p̄tinēt. due ad cō
modavite copias opes facultates. Q̄nta ad elegen
dū iudiciū ſi qñ ea que diri pugnare inter ſe vidētur
hōeſtatis p̄s ofect. aē quā quid tibi cupio eē notiſſi
mā. Hoc autē de quo nūc agimus id ipm̄ eſt qđ vtile
appellatur. in quo verbo lapſa ofuetudo deflexit de
via ſenſimq; eo dēducta ē. ut ab honeſto vtile ſecer
neretur. ⁊ cōſtitueret honeſtū aliqđ qđ vtile nō eēt
et vtile qđ non honeſtū qua nullap̄ncipies maior ho
minū vite potuit afferri. Sūma quidem auctoritate
philoſophi. ſeuere. ſane atq; honeſte. hec tria ḡna
ofuſa cogitacōe diſtingūt. Quicquid em̄ iuſtum ſit
id etiā vtile eē cēſent. Itēq; qđ hōeſtū id eē iuſtū ex
quo oficiē ut q̄ quid hōeſtū id ſit vtile. qđ q̄ p̄az p̄
ſpiciūt hñ ſepe verſutos hoies ⁊ callidos admiran
tes maliciā ſapiam iudicāt. quoz error eripiend⁹
eſt. opinioq; omnis ad eam ſpeciem traducēda eſt

vt honestatis ofilijs iustisq; factis nō fraude ⁊ ma-
licia se intelligāt ea que velint ofequi posse. Que ḡ
ad vitā hoīm tuendā p̄tinēt. p̄tīm sūt in aīa. ut auz
argētū ut ea que gignūtur e terra ut alia gn̄is eiu
sdem. p̄tīm aīalia que h̄nt suos impet⁹ et rez appe-
titus. Eoz aut alia rōis exp̄cia sūt alia rōe vtentia
Ex partes racōnis equi boues relique pecudes apes
Quaz ope efficiunt aliquid ad vsum hoīm atz vitam
Roē aut vtētū duo gn̄a ponūt. deoz vnū. altez ho-
minū. Deos placatos pietas efficiet et sanctitas.
Proxime aut et scdm deos hoies hoīb; maxime vtī-
les esse p̄nt. Eazq; itez rez que nocēt et obsint ea
de diuīso est. Sz qz deos nocē non putāt h̄is excep-
tis hoies hoīb; obeē plezq; arbitrātur. Ea em ip̄a q̄
in aīa dixim⁹ pleraq; sūt hoīm opa effcā que nec ha-
berem⁹ nisi manus ⁊ ars accessiss; nec h̄is sine hoī-
nū administracōe vteremur. Neq; em v alitudinis
cura cō neq; nauigacō neq; agricultura. neq; frugū
fructūq; reliquoz p̄ceptio et ofuacō sine hoīmū
opa vlla esse potuiss;. Jam vero et eaz rez quibus
abundarem⁹ exportacō. et eaz quib; egeremus in-
uedio certe nulla eēt nisi h̄is munerib; hoies fun-
gentur. Eadēq; rōe nec lapides extra excidētur ad v sū-
nīm nec aīn. nec ferrū es auz argētū effo dētur. p̄i-
tus abditū sine hoīm labore ⁊ manu. Tecta vero q̄
bus ⁊ fugo p̄vis pelleretur. et calorū molestie seda-
rentur. vnde aut imicō gn̄i hūano dari potuissent ā
postea subuenire si aut vitē pestatis ā terremotu. ā
vetustate cecidissent nisi om̄nis vita ab hoīb; ha-
rū rez auxilia petē didiciss;. **A**ddeductus aquaz
deriuacōes fluminū agroz irrigacōes moles oppo-
sitas fluctib; portis manu factos quesovū sine ho-
minū ope h̄re possemus. Ex quib; om̄ib; multisq;
alijs perspiciū ē q̄ fructus queq; vtilitates ex reb;

hijis que sunt manumata percipiunt eas nos nullo. non
sine hominum manu atque opera capere potuisse. qui denique ex
bestiarum fructus an que comoditas. nisi homines adiu-
uarent. percipi possent. Nam et qui principes inueniendi
fuerunt. Nec hoc tempore sine hominum opera aut pasce equos
aut domare aut tueri. aut tempestiuos fructus ex hijs
capere posse. ab eisdemque et ea que non essent interficiunt.
et que vix esse possunt capiuntur. Quid enumerare artium
multitudinem sine quibus vita omnino nulla esse potuisset
Quid egis sibiuenis que esset oblectatio valentium. qui
viduus aut cultus nisi tam multe nobis artes ministra-
rent. quibus rebus exculta hominum vita tantum desitit avi-
du et a cultu bestiarum. Urbes vero sine hominum cetera non
potuissent nec edificari nec frequentari. ex quo leges
moreque instituti tum viris equa descriptio. certaque viuendi
disciplina. quas res et mansuetudo animorum persecuta
et verecundia est. effectumque ut esset vita munitior. atque in-
dando et accipiendo imitandi facultatibus et modis
nulla re egerem. longiores hoc loco sumus quam necesse
est. Quis enim est cui non prospiciant illa que pluribus
verbis a panetio commemorantur. Memine neque ducem
bello neque principem domi magnas res et salutares si-
ne hominum studijs gerere potuisse. Commemorantur ab
eo. Themistocles. pides. gyzus. actesilaus. alexan-
der. quos negat sine adiumentis hominum tantas res ef-
ficere potuisse vitur in re non dubia testibus non necessa-
rijs. atque ut magnas utilitates adipiscimur inspiratio est
hominum atque consensu. sic nulla tam detestabilis pestis est.
quam non homini ab homine nascatur. Est archibiter de-
meritu hominum pipatetici magni et copiosi. qui colle-
ctis ceteris causis elumonis pestilencie vastitatis be-
luarum. etiam repentine multitudinis. quarum impetu do-
cet quedam hominum genera esse consumpta. deinde operat quan-
to plures deleti sunt homines hominum impetu. id est bellis

aut sedicōmbꝫ q̄ omī reliqua calamitate. Cū ergo
hic locus nichil habeat dubitacōis. q̄n̄ hoīnes plu
rimū hoībus et p̄sint et obsint. proprium hoc statuo
esse virtutis cōsiliare hoīm animos ⁊ aduersus suos
aduēgere. Itaq; q̄ in rebus in animis. queq; in trac
tacōe beluaz sūt vtiliter ad hoīm vitā. azib; ea tri
buunt opōsis hoīm aut studia ad amplificacōem
n̄razreū prompta ac paratavioꝝ p̄statiū sapia
⁊ virtute excitatur. Et em̄ virtus omīs trib; in reb;
fere vertitur. Quazvna ē in p̄spiciendo. quid in q̄q;
reꝝ sine reꝝq; sit quid cōsentaneū sit cuiq; quid conse
quens. Ex quo q̄ gignatur q̄ cuiusq; rei causa sit. Al
terꝫ cohibere motus animi turbatos quos greci. s.
phoros nomināt. appetitōesq; quas illi hōmas o
bedientes efficere racōnem. Terciū hijs quib; cū cō
gregen̄viti moderate ⁊ scienter quoꝝ studijs ea q̄
a natura desiderat expleta cumilataq; habeamꝫ per
eosdemq; si quid importet nobis incōmodi p̄pulle
mus vlciscamurq; eos qui nocere nobis conati sūt
tantaq; pua afficiamus quātā equitas hūamitas
q; patitur. quib; aut racōmb; hāc facultatē assequi
possit ut hoīm studia cōplectamꝫ eaq; teneamꝫ diceꝫ
nez ista multa post s; pauca añ dicēda sūt. Magnā
vim esse in fortuna in vtrāq; p̄tē vel scdas ad res vel
aduersas quis ignorat. Nā ⁊ cū prospero flatu eiꝫ
vtim̄. ad exitus p̄ouehim̄ optatos. et cū reflauit
affligim̄. Dec ḡ ip̄a fortuna ceteros casus rariores
hꝫ. p̄imū ab inimicis. p̄cellas. tēpestates. naufra
gia ruinas incendia. Demde a bestijs idus morfus
impetus. Dec ḡ ut dixi rarioꝝ. At vero in teitus ex
ercitiū ut p̄ime t̄cium sepe multoꝝ dades impato
rum. ut nup sūmī ⁊ singularis viti inuidie. p̄terea
multitudinis atq; ob eas bñ meritoꝝ sepe ciuū ex
pulsiones. calamitates fuge. rufusq; secunde res

honores imperii a victoriae quāq̄ fortuita sūt. tñ sine
hominū opibz et studijs neutram in partem effici
pñt. **H**oc ergo cogitū dicendū ē quo nā mō hoim
studia ad utilitates n̄ras allicere atz excitaē possi?
Questi longior fuit oīo cū magnitudie utilitatis o
pararetur. ita etiā fortasse breuior videb̄. **Q**uecūq̄
ḡ hoies hoī tribuūt. ad eū augendū atz honestandū
aut b̄nuolentie grā faciūt cū aliqua de causa q̄piā
diligūt. aut honoris si cuius virtutem accipiunt q̄
q̄ fortuna dignum q̄ amplissima putant aut cui fi
dem habent. et bene de rebus suis consulem arbitra
tur. aut cuius opes metuūt. **A**ut cōtra a quibz ali
q̄d expectāt ut cū reges p̄laresue hoies largicōes
aliq̄s p̄ponūt aut postremo p̄cio aut mercede du
cētur. **Q**ue sordissima ē illa quidē rō et inq̄natissima et
h̄is qui ea tenentur et illis qui ad ea ofugere conā
tur. **M**ale enim se res hz cū qd virtute effici debz id
tempatur pecunia. **S**z qm̄ non nunq̄ hoc subsidū
necessarium est. quem admodum sit vtendū eo di
cemus. si prius h̄is de rebz que virtuti p̄p̄iores sūt
dixerimus. **A**tq̄ etiam subiciunt se homines impe
rio alteri et p̄tati de causis pluribz. **D**ucūtur em̄ in
aut b̄nuolentia aut b̄nficioz magnitudie aut dig
tatis prestātia. aut sibi id vtile futurū aut metu ne
viparē cogantē a spe largicōis p̄missioisq̄ capti. a
postremo ut sepe in n̄ra re pu. vide? mercede oduci
Oim autē reze nec aptius ē q̄ q̄ ad opes tuēdas ac te
nēdas q̄ diligē. nec alieni? q̄ timei p̄daē ei ut enni
us. **Q**ue metuūt. odiūt que quisq̄ odit p̄sse cupit.
Multo z aut odijs nullas opes posse obsistēsi aña
fuit ignotū nup ē cogitū. **N**ec vero huius tyrāmi so
lū que armis opp̄ssa ptulit ciuitas. inteltus declāt
q̄tū odiū hoimz ad pestē si reliquoz similes erit?
tyrānoz. quo z haut sece q̄s q̄ talē m̄citū effugit

Malus custos em̄ ē diuturnitatis metus. utraq; te
mivolētia fidelis vel ad ppetuatē. S; hīs qui vi op
pressos impio cohercet sit sane adhibēda seivicia. ut
terris in famulos si aliter teneri nō pnt. **Q**ui vero in
librā ciuitate ita se instituūt ut metuanē hīs nichil
potest eē dementi⁹. **Q**uāuis em̄ sint dimerse leges
alicuius opib; quāuis timefcālibtas emergūt. tñ
hec aliquñ aut iudicijs tacitis aut occultis de honoē
suffragijs. **A**ccriores aut̄ morsus sūt intermisisse liter
tatis q̄ retente. qd̄ ergo latissime pt; nez ad incolui
tatē solū. s; etiā ad opes ⁊ potentiā valet plurimuz.
id̄ āplectam̄ ut metus absit caritas retineat. ⁊ itaq;
facillime que uolem⁹ ⁊ priuatīs in reb;. et in re pub.
osequemur. **E**tei qui se metu uolūt a quib; metuanē
eosclē metuāt ipi necē est. **Q**uid em̄ censem⁹ supiozē
illū diomisiū quo cruciatu timoris angī solitū qui cul
tros metuens tonsorios. ardente carbone sibi adu
rebat capillos. **Q**uid alexandrū p̄zeum. quo am
mouisse arbitram̄. qui ut scriptū legim⁹ cū v̄ozē
theten admndū diligerz. tñ ad eam in cubiculū ex
epulis veniens barbaz que ut scriptū ē opundum
notis traicēis disticto gladio iutebat ante ire. pre
mittebatq; de stupatoribus suis. qui scutarentur
arculas muliebres. ⁊ nez in vestimētis telum ocul
taretur. exquiret. **O**misez qui fideliozem ⁊ barba
rū ⁊ stigmatū putaret q̄ cōiugē. **N**ec eū fefellit opi
nio ab ea ei ē ipē ppter pelicatus suspicōz interfectus
Nec vero vllavis imperij tanta ē que premente me
tu possit esse diuturna **T**estis est phalaris. cuius ē
preter ceteros nobilitata crudelitas. **Q**ui nō ex in
fidijs interijt ut is quē mō dixi alexandri nō a pau
cis ut hic noster aggentinoz multitudo impetū fecit
Quid macedones nōne demetrū reliqueit vniuecti
q; se ad pyrū utulerūt. **Q**uid lacedemomos iniuste

impantes. nōne repēte oēs fere socij defuerūt spec
tatoresq; se o ciosos p̄bueūt leuēte calaitatis. extē
na libēti⁹ in tali re q̄ domestica recordor. Verūpt̄n
q̄ diu imperiū populū. b̄nificijs tenebat non inui
rijs tella aut pro socijs. a de impio gēbātur. Erant
erant belloꝝ. a mites aut nccāri. Regū p̄loꝝ nati
onū portus erat et refugiū senatus. **¶** Qui autē in grā
tus impatoresq; ex hac vna re maximā laudem ca
pere studebant. si prouincias. si socios equitate et
fide defendisset. itaq; illud prōciū orb̄ terre. veī⁹
q̄ imperiū poterat noīari. **¶** Sensim hāc osuetudineꝝ
et disciplinā iam ante diminuebamur. **¶** Post vero
sille victoria peitus amisi⁹. **¶** Desitū ē enī videri q̄c̄q; in
socios iniquū cū extitiss; in ciues tanta crudelitas
Ergo in illo secuta est honestam causam. nō hone
stā victoria. **¶** Est ei ausus dicē. hasta p̄ita cū bona
in foro venderet a bonoꝝ vnoꝝ a locupletū certe ci
uiū predā se suā v̄dere. secutus ē q̄ in causa impia
victoria etiā fediore. nō singuloꝝ ciuiū bono publi
cariet. s; vniuersas prouincias regionesq; vno cala
mitatis iure p̄prehenderet. **¶** itaq; veratis a pditis
exteris nacōibus ad exemplū amissi imperij por
tari in triūpho massiliam vidim⁹. et ex eavite triū
phari. sine q̄ nūq; nūi impatores ex t̄nsalpinis tel
lis triūphant. **¶** Multa p̄t̄ omēorazē nefaria in soci
os si hoc vno q̄c̄q; solvidiss; indign⁹ iure ḡ plecti
mur n̄ ei multoꝝ impuīta scelera tulissim⁹. nūq; ad
vnū tanta puenisset licētia. a quo quid rei familia
ris ad paucos cupiditatū ad multos improbos ve
nit hēditas. **¶** Rec vero vnq; belloꝝ occultū semē a cā
deit dū hoīes pditi hastā illā cruetā a meineit aspa
būt q̄. **¶** L. filla cū vibrass; de cātoꝝe p̄ in quo suo fere
xxxvi. āno p̄ a scelātoꝝe hasta nō recessit. **¶** Alē autē
q̄ in illa de cātura scriba fueāt in hac fuit q̄stor viba⁹

Ex quo debet intelligi talibus premijs ppositis nunq̄
de futura bella ciuilia. Itaq; pietes vrbis mō stant
et manent. hī ipsi iam extrema secula metuentes.
Rē vero pub. penitus amissim⁹ atq; in has clades inci
dim⁹. Redēdū est em̄ ad propositū dū metui q̄ ca
ri esse et diligi maluimus. que si reipu. iuste imperā
ti accidere potuerunt. quid debent putare singuli.
Qd cū pspiciū sit tenuolentievim esse magnā me
t⁹ inbecillā. sequit̄ ut differā q̄b; rebo facillime possi
m⁹ eā quā volim⁹ adipisci cū honore et fide caritatem
si ea nō pariter oēs egem⁹. Nā ad cuiusq; vitā insti
tutā accomodādū est a multis ne opus sit an satis
fit a paucis diligi. Certū ergo hoc fit id qd̄ a primū
et maxime necēriū familiaritates hōe fid as amātū
nos amīcoꝝ et nra mirātū. Hec em̄ ē vna res p̄sus
ut nō multū differat inter fūmos et mediocres viros
ea q̄ virtus ē p̄ modū opanda honore et gloria et
tenuolentia cuiū fortasse non eque omēs egent. si
tū si cui hec suppetūt adiuuāt aliquātulū. tū ad cetā
tū ad amīcīas opandas. **S**; de amīcīa alio libro
dictū ē qui inscribitur lelius.

Nunc dicamus de gloria. quanq̄ ea quoq; de re
duo sint nū libri. **S**; attingamus qm̄quidē ea
in rebo maiorib; amīstrādis adiuuāt plurimum.
Sūma ergo et p̄fecta glā constat ex trib; hīs si diligit
eos multitudo si fidē habz. si cū amīracōe quadā ho
nore dignos putz. Hec autē si est simplē breuiterq;
dicendū quib; rebus pariūtur a singulis eisdē fere
a multitudīne. **S**ed ē alius quo quidem aditus ad
multitudīnem ut vniuersoꝝ animos tanq̄ mfluere
possimus. ac primum de illis trib; que antedixi tenu
olentie precepta videam⁹. **R**ue quid capitur bene
ficijs maxime. **S**ecūdo autē loco voluntate beneficia
beneuolētia mouet. etiam si res forte non suppetit.

vehementer autē amor multitudinis commouetur ipsa
fama et opinione liberalitatis beneficentie iusticie fidei
omniumque earum virtutum que pertinent ad mansuetudinem
moderum ac facilitatem. Etenim illud ipsum quod honestum decorum
que dicimus esse. quod pro se nobis placet animosque omnium. natu-
ra et specie sua commouet maximeque plurimum quasi ex hijs
quas memorauimus virtutibus. idcirco illos in quibus
eas virtutes esse remur a natura ipsa diligenter cogimur
Atque hec quidem cause sunt diligenter quibus. Sunt ei pro non

Hides ut **N**ulle esse leuiiores.
habeat duabus rebus effici potest. si existiamini adepti
iudicia cum iusticia prudentia. Nam et hijs fidei habent quos
plus intelligere quam nos arbitramur quosque et futura pro-
spicere credimus et cum res agant in discrimenque ventum sit. ex-
pedire rem et consilium ex tempore capere posse. Nam et iusticie homines
existimant. veramque prudentiam. iustis autem fidei hominibus
et hominibus vix ita fides habetur. ut nulla sit in hijs frau-
dis iniureque suspicio. itaque hijs salutem nostram. hijs
fortunas hijs liberos iussit ut arbitramur. Nam igitur
duarum ad fidem faciendam iusticia plus pollet. Quippe
plus ea sine prudentia satis habeat auctoritatis. Pru-
dentia sine iusticia nichil valet ad faciendam fidem
Quo enim quis verus et callidior hoc iniustior et fu-
spedior detracta opinione probitatis. Quamobrem
intelligente iusticia iudicia quantum voluerit habebit ad facien-
dam fidem vix iusticia sine prudentia multum poterit. Si
Sed ne **N**e iusticia nichil valebit prudentia.
quod sit ammiratio cum cum me omnes philosophos ostendit a me
ipso sepe disputatum sit quod vnam habent omnes habent virtutes
Nec ita se iungant qui possit quod quod non idem sit prudens iustus
esse. Alia est illa cum ipsa veritas limitat in disputacione sub-
tilitas. Alia cum ad opinio de omniis accomodatur oratio. quod
obrem ut vulgus ita nos hoc loco loquimur ut alios for-
tes alios viros bonos alios prudentes esse dicamus

Pluralibus enim verbis est agendum et vilitatis cum loquimur
de opinione populari. id quod eodem modo fecit panecius.
Sed ad propositum reuertamur. Erat ergo ex tribus que
ad gloriam pertinerent. Hoc tertium. ut cum admiratione
hominum honore ab hijs digni iudicarentur. Admiran-
tur ergo commuiter illi qui omnia que magna. et preter o-
pinionem suam animaduertunt separatim autem in singulis
perspiciunt. nec inopinata quedam bona. Itaque eos vi-
zos inspiciunt maximisque effert laudibus in quibus exi-
stimant se excellentes quasdam et singulares perspicere
virtutes. despiciunt autem eos et contempnunt in quibus
nichil virtutis nichil animi nichil neruorum putant non
enim omnes eos contempnunt de quibus male existimant.
Nam quos improbos maledicos fraudulentos putant
et ad faciendum iniuriam instructos. eos haut contem-
nunt quidem sed de hijs male existimant. quod obbre ut an-
dixi contempnunt hijs qui nec sibi nec alteri profut ut si
in quibus nullus labor nulla industria nulla cura est
admiratione autem afficiuntur. **H**ij qui autem ire virtute putan-
tur ceteros et cum omni carere de decore. tamen vero hijs vi-
cibus quibus alij non facile possunt obistere. **N**am volupta-
tes blandissime dunt maiores partes animi a virtute
detorqueant et dolorem cum amouent facies preter modum
plerique exterrantur. **V**ita enim mors diuicit paupertas
omnes homines vehementissime permouet. **Q**ue qui inuicem
que parte excelso animo magnoque despiciunt. **C**umque ali-
qua hijs ampla et honesta res abiecta est totos ad
se conuertit et rapit. tamen quis non admiretur splendorem
pulcritudinemque virtutis. **g**. et hec animi despicientia
admirabilitate magnam facit et maxime iusticia ex qua
vna virtute viri boni appellantur iusticia que est multi-
tudinivida nec iniuria. **N**emo enim iustus esse potest.
qui dolorem qui mortem qui exilium qui egestatem timet. a
qua que sunt hijs contraria equitati anteponit. **M**aximeque

amiratur eū q̄ pecunia nō mouet. qđ in quo viro per
spectū sit hūc dignū spectatu arbitranē. Ita q̄ illa
tria q̄ p̄pōita sūt ad glā. oīa iusticia oficit a bñuo
lētia. q̄ p̄de vult plurimis. Tob eand cām fidē a ad
mistracō. q̄ eas res sp̄mit et negligit ad quas plei
q̄ inflāmati auuiditate rapiūtur.

Hoc mea q̄ dē s̄ma oīs res atz institū
cōvite ad iumēta hōim dēsiderat. In p̄mis q̄ ut
habeat quibz cū possit familiares cōferre sermo oēs
quod est difficile nisi speciem p̄te vizi hōim feras.
Ergo etiam solitatio hōim atz in agro vitā agenti
opio iusticie neccāria ē. eo magis q̄ eāsi nō hēbūt
iniusti habeūtur a null p̄fidēs septi multis afficiē
tur iniurijs. Atz hīs etiā qui v̄dūt emūt oducunt
locāt cōtratendisq̄ negotijs implicantur iusticia
ad rē gen dā neccāria ē. Cui tātā vis ē ut ne illi q̄
dēz q̄ maleficio a scelē pascūtur p̄nt sine vlla p̄tacula
iusticie viuē. Nā q̄ eorū cui p̄iā q̄ vna latro cinātur.
furātur aliqd̄ a eipit is s̄ue in latrocimio q̄ dēz relin
q̄t locū. Ille aut̄ q̄ archipirata d̄r n̄ eq̄bilē p̄dā disp
ciat a interficiat a socijs a relinq̄tur. Qñ etiā leges
latronū eē d̄n̄r quibz pareāt q̄s obsuēt. Ita q̄ p̄p̄
eq̄bilē p̄de p̄ticionē a bargulus ylyric⁹ latro de quo
ē apđ theopōpū. magnas opes hūit. a multo ma
iores luriath⁹ lufian⁹ cui quidē etiā exercit⁹ nū im
patoresq̄ cessēt. quē. G. Aeli⁹ is q̄ sapiēs v̄furpat⁹
pretor fregit a cōminuit ferocitatē q̄ eius ita rep̄s
fit ut facile bellū reliquis tradēt. Cū ergo tātā vis
iusticie sit. ut ea eē latronū opes firmz atz augeat.
q̄tā eius vim inter leges a iudicia a m̄stituta rep̄.
fore putamus michi quidē nō apđ medos solū vt
ait herodocus. sed etiam apud maiores nostros
iusticie fruendi causā videntur olim bene morietati
reges cōstituti. Nā cū premētur ut ocio multitudo

ab hijs qui maiores opes habebat ad unum aliquo confu-
giebat virtute prestare. qui cum prohiberet iniurias
tenuior si equitate constituenda sumos cum infimis pa-
ri iure tenebat. Eademque constituendaque legum fuit ea que
regum ius semper est questum equabile. Neque enim
aliter est ius. quod sibi ab uno iusto a bono viro conse-
quebat erant eo contenti. Cum id minus contingeret. le-
ges inuente sunt que cum omnibus semper una atque eadem
voce loquerentur. Ergo hoc quidem perspicuum est eos
ad imperandum delegi solitos quorum de iusticia magna
esset opinio multitudinis. adiuncto vero ut idem etiam
prudenter haberent nichil erat quod homines hijs aucto-
ritate non posse consequi se arbitrantur. Omnis gratia ratione co-
lenda et retinenda iusticia est. tum ipsa et propter se. nam
aliter iusticia non est. tum propter amplificacionem et ho-
noris et glorie. Sed ut pecunie non querende solutio ratio est
verum etiam collocanda que perpetuos sumptus suppeditet
nec solum necessarios. sed etiam literales. sic gloria querenda
est et collocanda ratione. Quamquam predicare socrates
habere viam ad gloriam primam et quasi operariam dice-
bat esse. si quis id ageret ut qualis habere vellet talis
esset. quod si qui simulacione et inani ostentacione. et ficto
non modo sermone. sed etiam vultu stabilem se gloriam consequi
possentur vehementer errant. Vera gloria radices
agit atque etiam propagatur. ficta omnia celeriter tanquam flo-
sculi decidunt nec simulatum quicquam potest esse diuturnum
Testes enim sunt permulti in utramque partem. sed breuitatis
causa familiam contenti erimus. Literius enim grecus
pro filius tam diu laudabitur. dum memoria reipsum romana
rum manebit. At eius filij. nec viui probantur bonis. et
mortui nomen optinent iure cesorum. Qui ergo ad ipsi
sci veram iusticie gloriam vult iusticie fungatur officij
ca que essent. dictum est in libro superiore. sed ut facillime
quales simus tales esse videamus. et si in eo ipso vis

maxima est ut finis huius qui habet velimus tamen que
dam precepta danda sunt. Nam si quis in aduente eta
te huius causam celebritatis et nois aut a patre acce
ptam quod tibi mihi cicero arbitror contigisse. aut ali
quo casu atque fortuna in hunc oculi omnium committitur
atque in eum quid agat. quemadmodum uiuat in quiri
tur. et tamquam in clarissima luce versetur. ita nullum
obscurum potest. nec dictum eius esse nec factum. Quo
rum autem prima etas propter humilitatem et obscu
ritatem in hominum ignorantia versatur. Huius simul ac
iuuenes esse ceperunt magna ceperunt spectare. et
ad ea rectis studiis debet contendere. Quod eo firmi
ore animo facient. quia non modo non inuidetur illi
etati uerum etiam fauetur. Prima est igitur adolescenti
omni ad gloriam. si qua ex bellicis rebus operari potest
in qua multi apud maiores nostros extiterunt. Sempiterna
fera bella gerebantur. Tua autem etas incidit in id
bellum cuius altera pars sceleris nimium habuit alte
ra felicitatis parum. Quo tamen in bello cum te propeius
alteri a se precesisset magnam laudem et a summo
viro et ab exercitu consequere equitando iaculando
omni militari labore tollerando. Atque ea quidem
tua laus pariter cum re publica cecidit. michi autem
hec oratio suscepta non de te est. sed de genere tuo
toto. Quam obrem pergamus ad ea que restant.
Ut igitur in reliquis rebus multa maiora opera
sunt animi quam corporis. sic hee res quas ingenio ac
ratione persequimur graciosiores sunt quam ille quas vi
ribus. Prima ergo omni ad proficitur a modestia
Cum pietate in parentes. in suos beneuolentia. Facillime
autem et in optimam partem agnoscunt adolescenter qui se
ad claros et sapientes viros bene rei publicae. consulentes con
tulerunt. quibus cum si frequenter sunt opinionem afferunt
populo. eorum fore se similes quos sibi ipsi dilegerint

ad imitandū. p. rutilij adolescētā ad opinionē in
nocentie. et viris sciētie. p. marci omēdavit domus
Nā lucius quidē crassus cū esset admodū adolescens.
nō aliūde mutuatus ē. s; sibi ipē pepit maximam lau
dem. ex illa accusacōe nobili et glorioza. Ex qua eta
te qui exercētur laude affici solēt. ut demoscene acce
pimus. **E**a etate. **L.** crassus ostēdit id se in foro opti
me iā facere. qd etia; tū poterat domi cū laude medi
tari. **S;** cū duplex sit racō orōnis. quazm altera ser
mo sit. in altero otencō. nō id quidē ē dubiū quī otē
tio oracōis maiorem vim habeat ad glām. **E**a ē em̄
quā eloquentiā dicimus. **S;** tñ difficile ē dictū q̄to
ope ociliet aīmos comūitas affabilitas q; smomis
Exstant epistole a philippi ad alexandry a antipa
ter ad cassandry. et antigoni. ad philippū filiū tēū
pudētissimoz. sic em̄ accepim⁹ quib; precipiūt: ut
orōne benigna multitudinis aīmos ad bñuolētiā
alliciāt militesq; blando appellādo smone delemiāt
Que autē in multitudine cū otētiōe habetur oracō.
ea sepe vniuersam excitat glām. **M**agna ē em̄ am̄
racō copiose sapienterq; dicentis. **Q**uē qui audiūt
intelligere etiā et sape plus q̄ ceteros arbitrentur
Sivez inest in orōe myrta modestia gūitas nichil
am̄abilius fieri potest. **E**o q; magis est si ea sūt in
adolescente. **S;** cū sint plura causaz gñā que eloq̄
ciam desiderāt. multiq; in nrā re pu. adolescentes et
apud iudices a apud senatum dicēdo laudē assēcu
ti sunt maxima est am̄racō in iudicijs. **Q**uozū racō
duplex est. **N**ā excusacōe a defensiōe cōstat. **Q**uaz
a si laudabilior ē defensio. tñ etiā accusacō probata
p sepe est ut dixi paulo ante de crasso. **I**de fecit adole
scens **M**antomius. etia; p suspiciij eloquentiā accu
satio illustravit cū sedicō sū a inutilem ciuē ḡnorba
num in iudiciū vocavit. **S**ed hoc quidē non ē sepe

faciend. nec vnq̄ nisi aut rei pu. cā ut duo lucilli ā
p̄ocini. ut nos p̄ fitul p̄ sardis p̄. *M.* albuō iuli
in accusando. cē mamlio. *L.* fufu ogmita industria
est. Semel ergo et nō sepe certe fin erit cui faciend
fit sepius rei pu. tribuatur hoc muneis cuius inimi
cos vlcisci sepius nō est repretēdēdū. Modus tñ
affit. duri em̄ hois vel potius vir hois videt piculū
capit̄s inferre multis. q̄d cū piculofū ip̄i est tū etiā
sordidū ad famā omittē ut accusator noietur. *R*
ōgit. *M.* bruto fūmo gñe nato illius filio q̄ iuris ci
uilis in p̄mis picus fuit. Atz etiā hoc p̄ceptū officij
diligēter tenendū ē. ne quē vnq̄ innocentē iudicō
capitis arcessas. q̄d ei sine scelē hēi nullo pado p̄t.
*N*ā quid ē tā inhūanū q̄ eloq̄tia a natura ad salu
tē hoim̄ ad ofuacō; datā ad bonoz p̄stē p̄micē q̄
ouerteretur. nec tñ ut hoc fugiendū ē. Ita ē hūidū re
ligioni nocētē aliqñā nefariū impiūq; defendē vlt
hoc multitudo. patē ofuetudo. fert et hūaitas. qu

DAtromi ē nō nūq̄ dicis ē sp̄ in cāis v̄z sequi.
verisimile etiā si mi⁹ sit v̄z defendē. *R*ō scribē
p̄fū cū de phia scriberē nō aude rē. nisi idē placeret
guisio stoicoz p̄ anetio. Maxime autē a glā op̄at
a grā defensionib; eo q̄ maior si qñ accidit ut ei sub
ueniatur q̄ potentis alicuius opib; circūueniri v̄
geriq; videat. Vt nos a sepe alias etiā adolefcētes
otra. *L.* fille dñantis opes pro sexto roscio ameino
fecimus que ut scis extat oracō

Ed expositis adolefcētū officijs que valeant
ad gloriā adipiscendam. deinceps de bene
ficientia ac de liberalitate dicendū est. Cuius racō
ē duplex. *N*ā a opa benignē fit indigētib; a pecūia
facilior est hic posterior locupletī presertim; sed illa
lautior ac splendidior et v̄zo forū daroq; dignior.
*Q*uāuis enim in vtroq; inest gratificandi liberalis

volūtas tñ altera ex arca altera virtute depromitur
largicio q̄ fit ex re familiari fōtē ipm benignitatis
exhaurit. ita benignitate benignitas tollitur. **Q**ua
quo in plures vsus sis eo minus in multos vti poss;
At quid opa virtute et industria benefici et libera
les erūt. primū quo plurib; profuerit eo plures ad
benigne faciend; adiutores ipsi habebūt. **D**einde cō
suetudine bñficiētie paracōres erūt. et tanq̄ exercita
cōres ad bñ de multis pmerend;. **P**reclare in eplā
quadā alexandriū filiū philippus accusat q̄ largi
cōne tenuolētia; macedonū olectetur. **Q**uid te ma
lū inquit racōis in istā spem induxit ut eos tibi fide
les putares fore quos pecunia corrupisses. **A**n tu id
agis ut macedones non te regem suū s; ministrum
putent et prebitorē existiment qd̄ sordidū regi est
Melius etiā q̄ largicōnez corruptelā dixit esse. **S**it
ei deterior q̄ accipit at; ad idē semp̄ expectād; patior
Voc ille filio. s; preceptū putem⁹ omnibus. **Q**uāobzē
id qd̄ nō dubiū est quī illa benignitas que ostet ex
opa et industria et honestior fit et laicius pateat pos
sit prodesse plurib;. **N**onunq̄ tñ ē largiend; nec hoc
benignitatis genus oīno repudiand; ē et sepe idone
is hoib; indigētib; de re familiari imparciend;. s; dili
gēter at; modeste. **M**ulti em̄ patrimonā effuderūt
incōsulte largiend;. **Q**uid aut; stultius ē. q̄ qui libē
ter facias curare ut id diucius facere nō possis. **A**t;
etiā secūtur largicōnē rapine. **C**ū ei dādo egere ce
perūt alienis bonis manus afferre cogunt; ita cum
tenuolētie opanda cā bñfici eē volent nō tāta stu
dia assēcutur. eoz quib; dederūt. quāta o dia eoz.
quib; ademerūt. **Q**uāobzē nec ita et laudanda
res ē familiaris. ut eā benignitas aperire nō possit.
nec ita referanda ut pateat omnib;. **M**odus adhi
beatur is q̄ ad facultates referat. **O**īno meminisse

e2

debemus id quod a nostris hominibus sepiissime
vſurpatū iam in prouerbij conſuetudine venit.
largiconem fundum non habere. Etem quis po
teſt modus eſſe cum et idē hī quod conſueuerit
et illud idem alij deſiderent.

Omnino
duo genera largorum. quorū alteri prodi
gi dicuntur. alteri literales. Prodigii qui epulis
et viſcerationibus. et gladiatoꝝ muneribus ludo
ꝝ venacionūq; apparatu pecunias profundūt
in eas res memoriā aut breuiem aut nullāz omī
no ſunt relicturi. Literales autem qui ſuis facul
tatibus aut captos a predomibus redimūt. aut
es alienū ſuſcipiūt amicorū. Aut in collocaōne
filiarū adiuuāt. aut opiculantur vel in re querē
da vel augenda.

Taq;
miror q̄ in menteꝝ venerit theophrasto in
eo libro quem de diuicijs ſcripſit. in quo multa
predare ſcripſit. illud autē abſurde. **E**ſt enim
multus in laudanda magnificencia et appariti
one popularium munerū taliumq; ſumptuum
facultatē fructum diuiciarum putat. Michi au
tem ille fructus liberalitatis cuius pauca exem
pla propoſui multo. et maior videtur et certior.
Quanto ariſtotiles et grauius et xerius nos re
prehendit qui has pecuniarum effuſiones non
ammireremur q̄ ſunt ad multitudinē deleuendā
At hī q̄ ab hoſte obſidentur ſi emē aq̄ ſextarium
vina cogentur. hoc primo incredibile nob̄ videri
om̄eſq; mirari. S; cū attendeint xeniā necitati
daē in hīs immanibus iacturis infinitiſq; ſumptibus
nichil nos magnope mirari cum p̄ſertim neq;
necceſſitati ſbueniatur. nec dignitas augeatur.

ipsaq; illa delectacō multitudis ad breue exiguum
q; tempus eaq; aleuissimo q; in quo tñ ipō vna cū
societate memoria q; moriatur voluptatis. Bñ etiā
colligit hęc pueris et mulierculis et seruis et seruoꝝ
simillimis literis eē grata: graui vero hoim et ea q;
fiūt iudicō certo pōderāti pbari posse nullomō. Quā
q̄ntelligo in nrā ciuitate inueterasse iā tomis tpib;
ut splendor edilitatū ab optimis viris postuletur.
Itaq; .p. crassus tū agnoie diues cū copijs fūdus
ēē dilicō maximo munere. Et paulo post. **L.** crassuz
cū omī hoimū moderatissimo. q. mucio magnificen
tissime edilitate fundus est. deinde. **g.** daudius. a.
.p. filius multi post luculli hortēsius fillanus. Oēs
aut. **p.** lentulus me ofulevicit supiores. Dūc etiam
seaur⁹ imitatus magnificētissima vero nrī pompey
munera secūdo ofulatu qn quib; omīb; quid michi
placeat vides. vitanda tñ suspicio est auaricie. Nā
marco hoim ditissimo pretermisio edilitatis cōsu
latus repulsam attulit. Quare et si postulatuz a p̄lo
bonis viris si non desiderātib; attñ approbantibus
facundū ē pro facultatib; nos ipi ut fecimus et si ali
qn aliqua res maior at; vtilior populari largicōne
acquiratur ut hortēti nup prandia in semitis decime
noie magno honori fuerant. Ne marco quidē scio vi
cio datū ē qd in caritate assemodium populo dedit
Magna ei se et inueterata inuidia nec turpi iadura
qn erat edilis nec maxima liberauit. s; honori sumo
nup nostro miloni fuit qui gladiatorib; emptis rei
.p. cā que salute nrā otiebat oēs. **p.** do dii conat⁹
furoresq; opressit. **C**ausa ergo largicōis ē si aut ne
cesse est aut vtile, qn hīs aut ipis modiocritatis
regula optima est. **L.** quidem philippus. **p.** filius
.q. c. magnovir ingenio in primisq; datus gloriari
solebat si sine vllō munē adeptū eē oia q; habentur

āplissima. Dicebat idē cōta curio. **N**ob q̄q̄ lēz in hoc
quod mō glāri. **N**ā pro amplitudie bonoz quos
cūctis suffragiis adepti scimus nō quidē anno qd̄
origit eoz nemini quos mō noiaui. Sane exiguus
sumptus edilitatis fuit. **A**tq̄ etiā ille impense melio
res muri nau alia portus aquaz ductus oia q̄ ad v
fum rei publice pertinent. **Q**uanq̄ q̄ p̄ns tanq̄ in
manum datur iocundius. tū hęc sūt in postez gra
cōra. **T**eatra porticus. noua templa verecūdius re
prehēdo. propter p̄peū. s. doctissimi non probatū
ut a h̄ ip̄e p̄anētius q̄ multū in h̄is libris secut⁹ sū.
nō interpretatus a phalerius demetrius qui p̄dem
p̄ncipē grecie vitupat. q̄ tantā pecūiam in p̄dara
illa p̄ phyleia diceit. **S**ed de hoc gn̄e toto in h̄is li
bris quos de repu. scripsi diligēter ē disputatu. **T**ō
ḡ rō taliū largiōnū gn̄e viciosa ē tēperibz necessa
ria. et tū ip̄a ad facultates accōmodāda. et medi
ocritate moderanda est.

In illo autem
altero genere largiendi. qd̄ a liberalitate p̄fi
scitur. non vno mō in disparibz causis affecti esse de
bemus. **A**lia causa est eius qui calamitate p̄mitur
et eius qui res meliores querit nullis suis rebz ad
uerfis. **p**penfior benignitas esse debet in calami
tosos n̄ forte erunt digni calaitate. q̄n h̄is tū q̄ se
adiuuari volent. nōne affligātur. sed ut altiozem
gradū ascendāt restricti om̄ino esse nullomō debz
s̄ in diligēdis idoneis iudiciū et diligentiā adhibē
Nā preclae tēmus b̄n̄ facta male locata male facta
arbitroz. **Q**uod aut tributū ē bono viro et grato. in
eo tū ex ip̄o fructus ē. tū etiā ex ceteris. **T**emeritate
ei remota gratissia est liberalitas. **E**o q̄ eam studi
os⁹ pleiq̄ laudāt qd̄ summi cuiusq̄ v̄itas cō p̄fu
ziū est om̄iū. **D**and a ḡ opera est ut h̄is b̄n̄ficij s̄q̄

plurimos afficiam⁹. quoz memoria liberis posteris
q̄. p̄ datur ut hijs ingratiss esse non liceat. Om̄is ei
immemorē b̄ficij on̄dunt. eāq̄ iniuriam in deter
renda libertate sibi etiā fieri. eūq̄ q̄ faciat om̄nem
hostem tenuiorem putant. At; hec benignitas etiā
rei pu. est utilis redim̄i a seruitute captos. locuple
tari tenuiores. q̄d quid vulgo solitū fieri ab ordine
nostro in or̄o e crassi scriptū copiose videmus. Hāc
ergo consuetudinē benignitatis largicōni munere an
pono. Hoc ē genus hōim at; magno q̄ illa quasi af
senatorū populi multitudinis leuitatē voluptate q̄ si
tillatiū Coueiet aut tū in dādo mūficiū eē tū in exigē
do non acerbū. In om̄i re extrahendo vendēdo emen
do adducendo locando vicib; vero quātum liceat. et ne
scio an paulo plus etiā q̄ liceat abhorrentē. Est ei
nō modo liberale paulū non nūq̄ de suo iure decedē
s̄ interdū etiam fructuosū. Hōnd a aut racō est rei fa
miliaris. Quā quidem delabi sine re flagicōsum est.
s̄ ita ut illib̄ alitatis auaricieq̄ absit suspicō. Posse
em̄ liberalitate vti nō spoliante se patrimonio nūm
rū est pecunie fructus maximus. Recte etiā a theo
frasto ē laudata hospitalitas. Est em̄ ut michi vide
tur quoddā valde decoz patē domos oim̄ illustriū
hospitib; illustrib;. Idq̄ etiā rei pu. est ornamento
hōies externos hoc liberalitatis ḡne in urbe nr̄a nō
egere. Est aut̄ etiā vehementē vtile hijs qui honeste
posse multū volūt p̄ hospites apud externos popu
lo valere opib; et gr̄a. Theofrastus quidē scribit
symonē atthenis etiā in suos curiales liciadas ho
spitalē fuisse. q̄ta em̄ instituisse et villicis impauisse
ut om̄ia preterent quicumq̄ liciades in villā suā di
uertissent. Que aut̄ opa nō largicōne b̄ficia danē
Hec tū vniuersam rem pu. tū in singulos ciues cōse
runtur. Nam in iure cauere cōsilio iuuare. Atq̄ hoc

sciē gñe pdesse q̄ plurimis relement ⁊ ad opes au
gēdas p̄tin; ⁊ ad grām, itaq; cū multa p̄dara ma
iorū tū q̄ optie ⁊ stituti iuris ciuilis sumo sp̄ in honore
fuit ⁊ gñicō at; int̄pretacō, Quā quidē añ hāc ⁊ fusi
onē t̄pm in possessioē sua p̄ncipes retinuerūt, Ne ut
honores ut oēs dignitatis ḡdus sic b̄ sciē splēdor
delet⁹, ⁊ dē q; eo indigni⁹ q; eo t̄pe hoc ⁊ ḡgit cū is
esset q̄ oēs supiores quib; honoē par eēt facile scia
viciss; Hec ḡ opa ḡta multa ⁊ ad b̄ficijs distiguē
dos hoies accōmōta. At; huic arti finitima ē discē
di ḡuioz facultas ⁊ ḡtioz ⁊ ornatioz, Quid ei eloq̄tia
p̄stabilis ē vel amiracōe audiētū vel spe in digētū.
vel eoꝝ qui defensi sūt grā. Huic q; a maiorib; n̄is
ē in toto dignitatis p̄ncipat⁹ datus, Diserti ḡ hoies ⁊
facile laboratis qd q; ē in p̄ijs morib; Multoꝝ cas
⁊ nō ḡuate et ḡtuito defendētis b̄ficia et p̄cōcina
late parēt, Ammonebat me res ut hoc q; loco inē
missioz eloq̄tie. ne dicā intētū deplorare n̄ verere
ne de meipō aliq; viderer q̄ri. S; t̄n vide⁹ q; b; exticis
oracōib; q; in paucis spes q̄nto in paucōib; facul
tas q; in multis sit audacia Cū aut oēs nō p̄nt ne
multi quidē a iuris p̄iti aut disti lic; t̄n cū opa mul
tis p̄dē b̄ficia petētē ⁊ mēdātē iudicib; in grātib;
Vigilantē pro re alieius eos ipōs q; a ⁊ fulunt aut
defendūt rogātē. Qd q; faciūt plurimū ḡre ⁊ secunt
latissimeq; eoꝝ manat in dustria.

I Amillnō sunt amonēdi. Est em̄ in promptū
ut amaduertant cum iuuare alios velint. ne
quos offendant, Sepe em̄ aut eos ledūt quos nō
debent aut eos nō expedit. Si imprudētes negligē
tie est. sed scientes temeritatis.

Q Tend ec̄ ē excusacōe aduersus eos quos inui
t⁹ offēdas q; cūq; possis q;re id qd feceris necē fuit
Nec alē facē potueris cetisq; opis ⁊ officijs eit id qd

violatū ē opensand. s̄ cū in om̄ibz iuuādis aut mo-
res spectari aut fortuna soleat dictū quidē ē p̄diue
ytaq; vulgo loquentē se in b̄nificijs collocandis mo-
res h̄m̄ non fortunā sequi. honesta oīo est. s̄ quis
ē tandē qui mopis et optimi viri cause nō an̄ponat
in opa danda grām fortunati ⁊ potentis. a quo em̄
expedicio et celerior remuneracō fore videtur. in eū
fere ē volūtas nr̄a p̄p̄ensior. **S** animaduertendū est
diligētius qua natura rez sit. **N**imiz em̄ mops ille
si bonus ē viz etiā si grām referre nō potest h̄re certe
potest. **C**ōmode aut quicunq; dixit pecuniā qui ha-
beat. nō reddidisse qui reddidit nō h̄re grām an̄
⁊ qui reddidit h̄re. et qui habeat retulisse. **A**t qui
se locupletos honoratos b̄tōs putant. **D**ij ne obli-
gari quidē b̄nificio se volūt. q̄n etiā b̄nificiū se dedisse
arbitrantur. cū ipsi quāuis magnū aliquid accepe-
rint eque etiā a se aut postulari aut expectari aliqd
suspiciantur. **P**atrocino se vsos aut dientes appella-
ri mortis instar putāt. **A**t vero ille tenuis cū q̄cquid
factū sit sese spectatū non fortunā putat nō mō illi q̄
est meritū. s̄ etiā illis a quibz expectat eget em̄ ml̄-
tis gratū se vi dei studet. neq; vero verbis auget suū
munus si quo forte fungit. s̄ etiā extenuat. **V**iden-
dumq; illud ē. q̄ si opulentū fortunatūq; defendis
immo illo aut forte in libris eius manet grā. sin at
in opem probū tū modestū oēs nō improbi huiles
que magna in p̄plo multitudo ē. p̄sidiū sibi para-
tū vidēt. **Q**uāob̄re melius apud bonos q̄ apud for-
tunatos b̄nificiū collocari puto. danda om̄ino opa
ē ut om̄i generi satisfacere possimus. **S**ed si res in cō-
tencō em̄ veniet nimiz t̄lemistodes ē auctor adhi-
bendus. **Q**ui cū cōsileretur vtrū bono viro paup̄i an
minus probato diuiti filiā collocari. ego vero inq̄d
malo viz qui pecuniā eget. quā pecuniā que viro.

Sed corrupti sunt mores deprauatiq; amiracōne di
uiciaꝝ. Quorum magnitudo quidem que ad vnum
quemq; nrm ptinz. illū fortasse adiuuat qui habz
nec id quidē sp. **S** faciuuaē. potentior sane fit hōe
stior vero quō. q; si etiā bonus est vir ne impediant
diuicie quo minus iuuetur mō ne adiuuent. **S**itq;
omē iudiciū nunq; lo cuples. sed quales quisq; sit
Ex tremū aut pceptū in bñficijs opaꝝ danda neq;
otra equitate cōtedas ne quid p iniuria fundamē
tū ei est perpetue cōmēdacōis et fame iusticiā sine q;
nichil potest esse laudabile.

Sed quoniā de eo genē bñficiōꝝ dictū ē que ad
singulos spectāt. deiceps de hñs q; ad vniuer
sos q; ad rē p. ptinent disputatū ē. **S**oz aut ipōꝝ
q; pti eiꝝ mōi sūt. ut ad vniuersos ciues ptineāt pti
singulos ut attigāt q; sūt eē gñior a dāda opaē oio
si possit vtriusq; nec minꝰ ut eē singulꝰ sūlatū. **S**z ita
ut ea res aut pfit aut certe ne obfit rei p. **C**eliꝝ geci
frumētaria magna largicō nimis hauriebat erazi
um. **M**odica. **M**odauñ rei pu. tollerabilꝰ a pleni
necāria. **E**rgo rei pu salutaris. **I**n pñis
aut videnduz erit ei qui rē publicam amīstrabit
ut fitū quisq; teneat neq; de bñis priuatoꝝ publice
diminucō fiat. **P**erniciose enī philippus in tribu
natum egit cū legē agrariā ferret. quā tñ ātiq; i fa
cile passus est. et in eo vehementer se moderatum
prebuit. **S**ed cū in agēdo multa populariter tñ illd
male nō eē in ciuitate duo milia hōim q; rē habeñt
Capitalꝰ oio est adēq;tionem bonoꝝ pertinens qua
peste que potest esse maior. **H**anc enī ob cām mar
ime ut sua tenentur res pu. ciuitatesq; cōstitute sūt
Nā si duce natura cōgregabātur hōies tñ spe custo
die rez suaz vrbū presidia querebant. **D**āda etiā
opa est ne qd apd maiores nros sepe fiebat propē

erarij tenuitate assiduitateq; belloꝝ tributū sit ofe
rend. qd q; ne eueniat multo ante erit. puidendum
Sim qua nccitati hui⁹ muneris alicui rei pub. obue
nerit. malo em̄ alij q̄ nre ominari. ne; tñ de nostra
s; de om̄i re pu. disputato danda erit opa ut om̄es
intelligent si salu esse velint nccitati esse parendū.
At; etiā om̄es qui re pu. gubnabūt ofule debunt
ut eaz; rez copia sit que sūt nccarie. Quaz; qual cō
paracō fieri soleat et debeat nō est necesse disputare
est in promptu tñ locus attingendus fuit, Caput
aut est in omni pcuracōne negocij et muneris pub
lici ut auaricie pellatur etiā minima suspicio. Vtinā
inquit. g. pōtius sanctis ad illa tpa me fortuna res
uass; et tamē essem natus qm̄ romani dona accipe
cepissent nō essem passus diucius eos impare. Ne
illi quidē multa secula expectāda fuerit. Modo ei hoc
malū in hāc rem pub. inuasit. q; taq; facile pacior tū
pocius pontiū fuisse si quid in illo tantū fuit roboris
Nondū centū et decē am̄ sūt cū de pecunijs repetūdis
a. l. pisone lata lex ē nulla antea cū fuiss;. At; vero
post ea tot leges et prime q; duriores. tot rei. tot
dāpnati tātū ytaliciū bellū ppter iudicōꝝ metū exi
tādū tāta sublati legib; et iudicij; expilacō et di
repcō socioꝝ. ut inbecillitate alioꝝ nō in nrā virtute
valeam⁹. Laudat affricanū pānetius qui fuit ab
stinēs. Quid ni laudetur s; in illo alia maiora fuere;
laus sapie nō hois est solū. s; etiā tēpoꝝ illoꝝ. Om̄i
macedonū gaza que fuit maxima potitus ē paulus
gnerauū tñ pecunie inuerit. ut vnus imp atoꝝ p
da finē attulerit tributōꝝ. At; hic nichil in domum
suam intulit preter memoriā nois sempiternā. Imi
tatus ē p̄em affricanus nichilo locupletior carta
gine euersa. Quid qui ei⁹ collega fuit in censura. L.
marim⁹ Nunquid copiosior. cū copiosissimā virtem

fundit? sustuliff; italiã ornãe q̄ domũ suã maluit.
q̄q̄ italia ornata domus ipãvidef m̄ ornatioz. **R**ul
lũ ḡviciũ retrius eut eo vñ egressa e referat se oio
q̄ auaricia. pres̄ti p̄ncipib; et r̄e p. gubnãtib;. **D**a
tere ei questu r̄e pu. nō mō turpe e h̄ sceleratũ. eē et
nefarium. itaq; q̄ appollo pythrius oraculũ edidit
spartã uulla re alia n̄ auaricia esse peiturã. q̄ d̄videf
nō solũ lacedemonijs h̄ etiã om̄ib; opulētis ppl̄is
p̄dixisse. **N**ulla aut̄ re cōciliare citius tenuolentiã
multitudis p̄nt h̄ij q̄ rei pu. p̄fuit q̄ abstinentia q̄ cō

Quoniam **C**onētia.
vero se ppl̄ares volūt ob eãq; eãm aut agriã
r̄e tēptat ut possessores pellant̄ suis sedib; à pecu
as creditas debitorib; d̄onãdas putat̄ latefactat̄
fūd am̄ta r̄ip. d̄cordiã p̄mũ q̄ eē nō p̄t cū alijs adi
mūtaz alijs d̄clōnt̄ pecuie. **D**em̄ eqtatē q̄ tollit̄ ois
si h̄re suũ cuiq; nō h̄. q̄ dei ē propriũ ut s̄ dixi ciuita
tis at; yrbis. ut sit libera et nō sollicita sue rei cui⁹
q; custodia. at; in hac p̄ncipie rei pu. ne illa quide;
d̄secutur q̄ putat̄ glã. **N**ã cui res erepta ē inimic⁹ e
cui data ē etiã dissimilat̄ se accipere voluisse. et maxie
in pecunijs creditis occultant̄ suum gaudium. ne
videatur non fuisse soluendũ. **A**t vero ille q̄ accipit
iniuriam et meminit. et pre sese fert̄ dolozē suũ. **R**ec
si plures sūt h̄ij q̄b; improbe datũ e. q̄ illi q̄b; inu
ste adēptũ e. q̄ d̄circo etiã plus valeat. **N**ō ei nume
ro hec iudicatur h̄ p̄dē. **Q**uã aut̄ h; eqtatē ut agz
multis anis. à etiã secul̄ añ possessum qui nullum
habuit t̄at. qui aut̄ habuit amittat. **A**t propter
hoc iniurie genus lacedemonij lasandrum ephoz
expulerūt. **A**gim̄ regē quidē nunq̄ a tea ap̄d eos
acciderat necauerūt. **E**x quo eo tpe t̄ate discordie
secute sunt. ut et tyrãm̄ existerent et optimaces ext̄
minarent̄ et p̄darissime d̄stituta res pu. delateref.

Rec vero solū ipā cecidit si etiā reliquā grām euerit
otagiombꝫ maloz. que a lacedemonijs. pfecta ma
narūt lacius. **Q**uid nros gr̄ccos. t. gr̄cci sūm̄viri fi
lios affricani nepotes nōne agrarie otēiones pdi
derūt. At vero arat⁹ ficionis iure laudat qui cū eius
ciuitas quinquaginta ānos a tyrānis teneretur. p
fectis argis ficionem dandē stimo introitū vite est po
titus. **C**unq; tyrānū mo co dē improuiso pressisset
sex cētos exules qui locupletissimi fuerunt ei⁹ ciuita
tis restituit rem q; pub. aduētū suo literauit. **S**z cū
magnā am̄ aduerter; in bonis. 7. possessioibꝫ difficul
tate. q; eos quos restituerat quoz bona alij possi
derāt egē iniquissimū esse arbitrabatur. et quiqua
ginta ānoz possessores mouere nō nimis equū pu
tabat p̄pterea quidē tā longo spacio multa heredi
tatiū multa emp̄cōibꝫ multa dotibꝫ tenebant sine
iniuria iudicauit. neq; illis a dimi nec hīs nō satis
fieri quoz illa fuerit oportē. **C**ū ergo statuisset op⁹
esse ad eam rem ot̄sticiendā pecunia. alexandriam
se pficisci velle dixit remq; integraz ad reditū suum
iussit eē. **J**s q; celerit ad ptolomeū suū hospitem ve
nit qui tū regnabat alter post alexandriā cōditam
Qd cū exposuiss; patriā se liberare velle causamq; de
cuiss; a rege opulētō vir sūmus facile impetrauit ut
grandi pecunia adiuuaretur. **Q**uā cū ficionē attu
liss; adhibuit sibi in oculū quidēci principes cū qb⁹
causas agnouit. 7. eozq; aliena tenebāt. 7. eozq; sua
amiserāt. prefecitq; estimandis possessioibꝫ. ut p
suadet alijs ut pecuniā accipe mallent. possessioi
bus cedent alijs ut omo dius putarent numerari
scz quanti esset q; suū recuperare. **I**t ap̄fēdū ē ut oēs
cōcordia ot̄stituta sine querela discederēt. **O**viz ma
gnū dignūq; qui in re pu. nrā natus ess; . **S**ic par ē
agere cū ciuibꝫ non ut bis iā vidimus bastā in foro

ponē. et tō ciuū uolūbi acē p̄cois. At ille ḡccus id
quod fuit sapiētis et p̄stantis vni oīb; ofulendū puta
uit. Ea q̄ ē sūma rō et sapia boni cui; omōda ciuū de
fendē nō diuellē. at; oēs equitate ead; otinē habi
tēt gratis in alieno. Quid ita. et cum ego emerim
edificazim tueaz impendā tu me inuito fruare in eo
Quid ē aliud. et alijs sua eripē alijs daē aliena. Ta
bule vero noue q̄d h̄nt et ei ut emas fūdū mea pecu
nia eū tu habeas ego nō habeā pecūiaz. Quā ob rē
ne sit es alienū quod reipu. aliud argumēti cōtz. q̄ si
des q̄ esse nulla p̄t nisi erit nēcāria solucō rez credi
taz. Nunq̄ ueltemētius actū ē q̄ me ofule ne soluē
tur. Armis et castris tēptata res ē ab oī ḡne hoim et
ordie quib; ita restitū ut hoc totū malū de re pu. tol
leretur. Nunq̄ nec in aras es alienū fuit. nec meli;
nec facilius dissolutum ē. Fraudandi em̄ spe subla
ta soluendi nēcitas consecuta est. At vero hic nūc
victor. tū quidē victus que cogitarat p̄fecit ea. Cū
ei; iā nichil intēēt. tāta in eo peccādi libido fuit ut
hoc ipm̄ eū delectaz peccāre. etiā si eā nō ess;. Ab hoc
ḡne largicōis. ut alijs detur alijs auferat. at erūt
hij q̄ re pu. tuebūtur. q̄ n̄ p̄misq; operā dabūt ut viē
et iudicōze q̄ tate suū q̄sq; teneat. et neq; tenuiores
p̄pter hūilitatē circūuemātur. neq; lo cupletib; ad
sua uel tenenda uel recupanda obsit inuidia. P̄ q̄
buscunq; reb; uel tellis uel domi potēt rem pub. au
geant impio agris uel digalib;. Nec magnoz hoim
fūt hec apud maiores nostros facta. Nec ḡna offici
oz q̄ p̄secūtur cū sūma utilitate reipu. magnā ipsi
adipiscētur et grām et gloriā.

In hīs autē utilitatū preceptis
antip̄t̄ tyrius stoicus. qui atlemis nuper est
mortuus duo precepta censet esse a pannetio vali
tudis p̄curacō; et p̄cūe. Quas res a summo phō

ideo preteitas arbitror q̄ eeñt faciles. Sūt certe vi-
les. s̄v alitudo sustētatur noticia sui corpis et obfua-
tione q̄ res ā p̄deē soleāt aut obteē et cōtinētia in vidu
om̄i atq; cultu corpis tuendi cā p̄tēmittēdis volu-
ptatib;. Postremo arte eoz quoz ad sciētiam hęc p̄-
tinent. Res aut̄ familiaris queri deb; hijs reb; a q̄
bus abest turpitudine. cōseruari aut̄ diligētia et p̄fimo-
nia eisdem etiā reb; augeri has res omo distime-
zonophō socratico p̄secutus ē in eo libro q̄ ethonoi-
cus inscribē. quē nos ista fere etate cū eem q̄ es tu-
nūc greco in latinū ouertimus.

Ad utilitatū cōpacō qm̄ hic locus erat q̄tus a
panetio p̄termisus. sepe est necēaria. Nā et cor-
poris omoda cū externis et externa cū corpis. et ip̄a
inter se corpis. et externa cū externis cōpari solent.
Cū externis corpis hoc mō opant̄ valē ut malis q̄
diues eē. Cū corpis externa hoc. Diues est pot̄ q̄
maximis corpis virib;. ipsa inter se corpis sic ut
bona valitudo voluptati an̄ponatur vires celeritati
Externoz aut̄ ut glā diuicijs redigalia urbana ru-
sticis. Ex quo gñe opacōis illud ē cathonis semis
quo cū quere retur quid maxime in re familiari expe-
dret. r̄ndit bñ pascē. Quid secūdū. et satis bñ pascē.
Quid tercū. bñ vestīe. Quid q̄tū. arare. et cū ille q̄
quesierat dixiss;. Quid fenerari. Cū cato. Quid in
quid hoiem occidere. Ex quo et multis alijs intelli-
gi debet utilitatū opacōes fieri solere recte q; hoc ad-
nūctū esse quartū exquirendoz officiozū genus. Sed
toto hęc de gñe de querenda de collocanda pecunia,
et de vtenda omodius a quibusd̄ optimis viris ad-
ianue mediū sedentib; q̄ ab vllis p̄bis vlla in scol-
disputatur. Sūt tñ ea cognoscenda. pertinent enim
ad utilitatem de qua hoc libro disputatum est. Reli-
qua deinceps persequemur.

Dublius scipionē
marce fili eū q̄ prim⁹ affrica⁹ appellatus
fit dicē solitū scripsit cato q̄ fuit eius fere
eqlis nunq̄ se minus ociofū eē q̄ cū oco
fus nec min⁹ solū q̄ cū solus esset. Magifica vero
vixit magnoviro ac sapiente digna q̄ dederat illū.
q̄ in oco de negocijs cogitāe q̄ in solitudine secū lo
qui solitū. ut neq̄ cessaret vñq̄. q̄ interdū colloquio
alti⁹ nō egerit. Itaq̄ due res q̄ languorē affert cetis
illū acuebāt ocoū q̄ solitudo. Velle nob̄ hoc cōdē vere
dicē licēt. S; si minus imitacōe tātā prestantiā in
genij osequi possu⁹ volūtate certe prime accedim⁹
Nā a repu. forensib; negocijs armis impijs viq;
p̄hibiti ocoū psequim̄. q̄ ob eā cām vixit relicta iura
p̄grantes sepe soli fumus. S; nec hoc ocoū cū affri
cam ocio nec hoc solitudo cū illa opanda est. Ille ei
requēscēs a rei pu. pulcherrimis muneib; ocoū sibi suē
bat. aliq̄ et a cetū hōim frequētiaq; intdū tanq̄ in
portū se in solitudinē re ipiebat. Nō autē ocoū est
negocij inopia. nō requēscēdi stūdio ostitūtū est.
Ex tūcto ei senatu deletisq; iudicijs quid ē q̄ dignū
nob̄ aut in curia aut in foro agere possimus. Itaq;
qui in maxima celebritate atq; in oculū ciuū quond
virimus. nē fugientes aspectū scieratoꝝ q̄b; omnia
redūdāt. ab dim⁹ nos q̄ tūlc; q̄ sepe soli fumus. S;
q̄ sic ab hominib; doctis accepim⁹ nō solum ex ma
lis eligē mima oportē. s; eē exerce ex ipis si q̄dē in
ess; tōi p̄ptē a oco fruor nō illo q̄dē quo debeat is q̄
quond pepiss; ocoū ciuitati. Nec etiā eā solitudinē;
languē p̄ acior q̄ in affert necitas nō volūtas. Quā
q̄ affrica⁹ maiorē laudē meo iudicō asseq̄ bas. Nullū
em̄ eius ingenij mominētā mā data sūt lēis. Nullū
op⁹ ocoij nullū solitudinis mu⁹ extat. Ex quo intelli

delet illū mentis agitacōne inuestigacōe q̄ earum
rerum quas cogitacō osequēbat. nec ociofū nec so
lū vnq̄ fuisse. Nos aut̄ qui nō tm̄ roboris habemus
ut cogitacōe et acita solitudine abstraham̄ ad hāc
seribendi opam om̄e studiū curāq̄ ouerimus. Ita
q̄ plura breuit̄pe euerſa q̄ multis annis stante re
pu. scripsimus. **S** tota p̄bia m̄i cicero frugifera et
fructuosa nec vlla ps ei⁹ inculta ac deserta sit tm̄ n̄
lus feratior in eo locus ē. nec reuerſior q̄ de officijs
a quib⁹ ostanter hoies te q̄ viuendi p̄cepta ducū
tur. Quare quanq̄ a cratippo nō principe hui⁹ meō
rie p̄boz. hec te assidue audire atq̄ accipe ofido tm̄
oducere arbitror talib⁹ aures tuas vobis vndiq̄
circūsonare. nec eas si fieri potest quicq̄ aliud au
dire. qd̄ cū om̄ib⁹ est faciendū qui vitam honestam
ingredi cogitāt, tūh aut scio ait nemim̄ potius q̄ ti
bi. Sustines em̄ nō puam expectacōem imitande in
dustrie n̄e. magnā honoz nōnullā fortasse nois
Suscepisti onus p̄tere a graue et atthenaz et cratip
pi ad quos cū tanq̄ ad mercatura bonaz artū his
p̄fectus inanem te redire turpissimū est. dedeco
rantē et vrbis auctoritatē et magistri. Quare q̄tū
cōmū animo potes quātū labore oten dē si discendi
labor ē potius q̄ voluptas tm̄ fac ut efficias neue o
mittas. ut ne cū om̄ia suppeditata sint a nob̄ tū te
tibi videre de fuisse. Sed hec attenuus. Multa enim
sepe ad te cohortandi grā scripsimus. **N**unc ad reli
quam p̄tē p̄posite diuisionis reuertamur.

B Annecius ergo qui sine otruuerſia de officijs
accuratissime disputauit. quemq̄ nos corre
ctiōne quad̄ adhibita potissimū secuti sum⁹. Trib⁹
generib⁹ p̄positis in quib⁹ delibere hoies a cōsultaē
de officio solent vno cū dubitaretur honestū ne ess̄
id de quo ageretur an turpe. Altero vtile ne eēt an

inutile tercio si id quod spiritum habet honesti pungetur cum eo
quod utile videtur quod ea discerni oportet de duobus generibus
bus primis tribus libris explicauit de tercio autem genere
deinceps se scripsit diducum nec exsoluit id quod promiserat.
quod eo magis miror quod scriptum a discipulo eius
possidonio est triginta annis vixisse panetium postea quam
illos libros edidisset. Quae locum miror a possidonio
breuiter esse tactum in quibusdam metazijis praesertim cum scri-
bat nullum esse locum in tota philosophia tam necessariam. Minime
vero assentior hijs qui negant eum locum a panetio preter-
missum. sed consulto relictum. nec omnino scribendum
fuisse. quoniam posset utilitas cum honestate pungetur.
De quo alterum potest habere dubitatione adhibendum
ne fuerit hoc genus quod in diffinitione panetij
tercium est. an plane omittendum alterum dubita-
ri non potest. quia a panetio susceptum sit si relictum
Nam qui editione tripartita duas partes absoluit
huic necesse est restare tercia. Preterea in extremo
libro tercio de hac parte pollicetur. se deinceps esse di-
ducum. Accedit eodem testis loquax possidonio
qui etiam scribit in quadam epistola publicum rutilium
dicere solere qui panetium audierat ut nemo pic-
torum esset inuentis qui veneris eam partem quam
appelles inchoatam reliquisset absolueret. oris et ei
eius pulchritudo reliqua corporis imitandi spiritum auferbat
sic ea que panetius pretermisisset et non perfecisset
propter eorum quam perfecisset prestantiam neminem pre-
cutum. Quamobrem de iudicio panetij dubitari non
potest. recte ne autem habeat tercia parte ad exquirendum
officium adiuerit an secus de eo fortasse disputari
potest. Nam siue honestum solum bonum est. ut stoicis
placet siue quod honestum est id ita summum bonum est
quae admodum peripateticis nostris videtur ut omnia ex al-
tera parte collocata vix minimi momenti instar habeant.

Dubitandū nō ē quī numquā possit vtilitas cū hone-
state pugnare. Ita q̄ accepimus sociatē execrari
solutum eos qui primum hęc natura coherentia opi-
nionē distraxissent. Cui quidē ita sūt stoici assensu
ut quicquid honestum esset id vtile esse censerent
nec vtile quid q̄ qd non honestum. Qd si is esset pa-
netius qui virtutē colendā p̄pterea diceret q̄ ea ef-
ficiens vtilitatis est; ut hī qui res expetendas vel
voluptate et indigentia metiuntur. liceret ei dicere
vtilitatē aliquā cū honestate pugnare. Sed cum sit
is qui id solū bonū iudic; qd honestū fit que autem
huic repugnēt specie quadā vtilitatis eoz neq; ac-
cessione meliorē vitā sicut decessione peyorem. nō vi-
detur debuisse eiusmodi deliberacōe; introducere. in q̄
qd vtile videt cū eo qd honestū ē oparetur. Etenim q̄
fūmū bonū a stoicis d; ouenienter nature viuere qd
habet hęc ut opinor sententiā cū virtute congruere sp̄
cetera autem que secundū naturā essent ita eligē
ut ea virtutū non repugnaret. qd cum ita sit putāt
quidā hanc opacōem nō recte introductā nec omī-
no de eo genere quicq̄ precipiendū fuisse. At; illud
quidem honestū qd proprie vereq; d;. Qd in sapiētī-
bus est solū neq; a virtute diuelli vmq; potest. In
hīs aut; in quib; sapiā pfecta nō ē ipsū illud quidē;
pfectum honestū nullomō est similitudines honesti
esse possunt. Nec em̄ officia de quib; hīs libris dis-
putamus media stoici appellant. ea cōmunia sūt
et late patēt q̄ et ingenij bonitate multi affecuntur
et progressionē discernēdi. Illud aut; officiū qd re-
ctū idem appellāt pfectū at; absolutū ē. et ut idem
dicunt omnes numeros hñt nec preter sapientē;
cadē in quēq; potest. Cū aut; aliquid adum est in
quo media officia opat id cumulate videtur eē perfe-
ctū. propterea qd vulgus quidē absit a pfecto non

fere intelligit, Quatenus autem intelligit nichil putat
premissum. Quod autem in poematibus in picuris versus
nit in alijsq; pluribus ut delent impiti laudetq; ea
q; laudanda non sint ob ea credo ca; fit. qd in fit in hijs
aliqd probi qd capiat illos ignos qd id q; in vna
quaq; re vicij fit neq; ant iudicet. Itaq; cu sint docti
a peccatis desistit facile a snta. Nec ergo officia de qb;
hijs libris disseim; q; si se d; a quedam honesta esse
dicunt non sapientiu mo; ppria s; cu omi hominu gene
comuna. Itaq; hijs omis in quib; e virtutis in doles
omouentur. Nec vero cum duo decij aut duo scipio
ones fortes viri memorantur. Aut cum fabricius
aut aristides iustus nominatur. aut ab illis forti
tudinis aut ab hijs iusticie tanq; a sapiente pete
exemplu. Nemo ei istoz sic sapiens. ut sapienter vo
lunt intelligi. Nec hi qui habitus sunt sapientes a
noia. M. cato. S. melius sapientes. f. fuerit ne illi q;
de septem. s; ex medioz officiorum frequentia simi
litudinem quandam gerebant speciemq; sapientium.
Quo circa nec id quod vere honestu; est fas est cu
vtilis repugnancia opare. Nec id qd ouiter appella
mus honestu qd colit ab hijs q; bonos se viros hui
vlut. cu emolumentis vniq; e opand; tanq; id ho
nestu qd in nra intelligentia cadit tuendu; opand; q;
nob; e q; illd qd pprie d; natureq; e honestu sapi
entib;. Alit ei tenei non potest si q; ad vtilit e fca p gres
sio. Sed hec quide de hijs q; obseruacione officioz eri
stimatur boi. Qui autem omia metuntur emolumentis
et modis. neq; ea vlunt preponderari honestate
hi; solent in deliberando honestum cum eo q; vtile
putant coparare boniviri non solent. Itaq; existi
mo panetu; cu dixerit homines solere in hac opa
coe dubitare h; capm sensisse qd dixerit sole mo non
etiā oportet. Et enim non modo pluris putat id qd

utile videat q̄ id q̄ honestū. s̄ hec etiā inter se opa
rare in hijs addubitatē turpissimū est. Quid ḡ est
q̄ nonnunq̄ dubitacōem afferre soleat. Cōsiderā
dūq̄ videatur. credo si quādo dubitacō accidit quale
sit id de quo cōsideretur. Sepe em̄ tpe fit ut q̄ turpe
plerūq̄ haberi soleat inueniatur non esse turpe. Ex
empli cā ponatur aliquid q̄ pateat latius. Quid
potest esse maius scelus q̄ non modo hominē. sed
etiā familiarem occidere. Num ergo astrinxerit se
scelere si qui tyrannum occidit quāuis familiarem
populo quidē romano nō videt q̄ ex om̄ibus pre
datis factis illud pulcherrimū existimāt. Vicit ḡ
utilitas honestatē. immo vero honestas utilitatē
secuta est. itaq̄ ut sine illo errore diiudicare possi
mus si q̄n cū illo q̄ honestum intelligimus pugre
id videbitur q̄ appellamus utile formula quedam
cōstituenda est q̄ si sequamur in oparacōne rerum
ab officio nunq̄ recedemus. Erit autē hec formula
stoicorum racōni disciplineq̄ maxime cōsentanea.
Quam quidem hijs in libris propterea sequimur.
q̄ quanq̄ et a veterib; achademicis et peripateticis
nostris qui quondā idem erant qui achademici q̄
honestas sunt anponuntur hijs que videtur utilia. tñ
hec splendidius ab eis differunt. quib; quicquid
honestum idem utile videtur. nec utile quicq̄ q̄ nō
honestum q̄ ab hijs quib; honestum aliquid nō
utile aut utile nō honestū. Nobis autē nostra acha
demia magnā licētia; dat. ut quodcūq̄ maxime p
babile occurrat id nostro iure liceat defendē.

Ad redeo ad formulā. Detrahere ergo alteri
aliquid et hominem hominis incōmodo. suum
cōmodo dū augere magis est cōtra naturā q̄ mors q̄
paupertas q̄ dolor q̄ cetera que p̄nt aut corpori acci
dere a rebus externis. Nam principio tollit iudicū

humanū et societatem. Si enim sic erimus affecti,
ut propter suum quisq; emolumentum spoliet aut
violet alterum. Disrumpi necesse est eam que max
ime est secundū naturā humani generis societatez
ut si vnūquodq; membrū sensum hūc haberet ut
posse putaret se valere si primi membri alitudinez
ad se tradurisset debilitari et interire totum corp⁹
necesse esset sic si vnusquisq; nostrū ad se rapiat cō
moda aliorum detrahatq; quod cuiq; possit emo
limētū sui gratia societas hominū et omūitas cuer
tatur necesse est. Nam sibi ut quisq; malit quod ad
uersum iure pertineat qua alteri acquirere cessuz
ē non repugnāte natura. Illud natura nō patitur
ut alioz spolijs nrās facultates copias opes auge
am⁹. Nez vero hoc solū natura idē iure genitū. S; eē
legib; pploz q̄b; in singul; ciuitatib; res pu. orinet
Eodē mō constitutū ē ut nō liceat sui omodi cā nocere
alteri. hoc enī spectant leges. hoc volunt in columē
esse ciuium cōiunctōem. quā qui dirimūt eos mor
te exilio uicū dāno coherēt. At; hoc multo magis
efficit ipā nature racō que ē lex diuina et humana
cui parere q̄relit. oēs aut; parebūt q̄ sm naturā vo
lūt uiuē nunq; omitteret ut alienū appetat. et id qd
alteri detraxerit sibi assumat. Etenī multo magis sm
naturā excelsitas animi et magitudo. itēq; comitas
iusticie libalitas q̄ voluptas q̄ vita q̄ diuicie. Que
quidem cōtempnere et pro nichilo ducere. oparā
tem cum vtilitate omuni magni animi et excelsi est
detraxere aut; de altero sui omodi cā magis ē tra
naturā q̄ mors q̄ dolor q̄ cetera generis eiusdē. itē
q; magis ē sm naturā p oib; gētib; si fieri possit of
uandis adiuuandis maximos labores molestias
q; suscipe imitantes hercule illum quem hominū
fama bñficiorū memor in cōcilio celestū collocauit

quod vivere in solitudine non modo sine ullis molestiis
sed etiam in maximis voluptatibus habundantes om-
nibus copiis ut excelsas etiam pulcritudine et viribus
Quo circa optimo quisque et splendidissimo ingenio
lege illam vitam huic antipponit. ex quo efficitur huius
nature obedientem homini nocere non posse. Deinde quod
alter violat ut ipse aliquid omnimodum sequatur. aut ni-
chil extimat se facere contra naturam aut magis fugi-
endum censet mortem paupertatem dolorem amissi-
onem et amicos propinquo liberorumque facere cuiquam
iniuriam. Si nichil extimat contra naturam fieri homi-
nibus violandis quid cum eo differas qui omnino ho-
minem ex homine tollat. sin fugiendum id quidem censeat
sed multa illa peiora mortem paupertatem dolorem
errat in eo quod vllum aut corporis aut fortune vicium
viciis animi grauius existimat ergo vnum debet esse
propositum omnibus. ut eadem sit utilitas vniuscuiusque
et vniuersorum. Quam si ad se quisque rapiet dissol-
uetur omnis humana consortio. atque etiam si et hoc
natura prescribit. ut homo homini quicumque sit ob-
eam ipsam causam quod homo is sit consultum velit necesse
est secundum eandem naturam omnem utilitatem esse communem.
Quod si ita est vna omnes continemur et eadem lege nature
prohibemur. verum autem primum. verum igitur extre-
mum. Nam illud quidem absurdum est quod quidem dicunt
parenti se aut fratri nichil detractentes sui omnimodum
causa. Alia rationem esse civium reliquorum. huius sibi ni-
chil iuris nullam societatem omnium utilitatis causa
statuunt esse cum civibus. Que sententia. societatem o-
mnem destrabit civitatibus. Qui autem civium rationem
dicunt huiusmodi externo negant. huius dirimunt omni-
nem humani generis societatem. qua sublata beneficia
liberalitas bonitas iusticia funditur tollitur. Que quod

tollūt etiam aduersos deos immortales impij iu-
dicandi sunt ab hīs em̄ cōstitutam inter homines
societatem euertūt. cuius societatis artissimum vi-
culum est magis arbitrari cōtra naturam esse hōi-
nem hōimī detrakere sui omodi causa quā om̄ia in
cōmoda s̄bire. vel externa corpis vel etiā ip̄ius ani-
mī q̄ vacēt iusticia. **H**ec eivnāv̄tus oim̄ ē dñā et re-
gna virtutum forsitan quispiā dixerit. nūc ergo sa-
piens si fame ip̄e oficiatur abstuleit cibū alteri hōi
ad nullā rē vtili. **M**ime vero. **N**ō em̄ inē vita me vti-
lior. q̄ animi talis affectio neminē ut violem omo-
di mei gracia. **Q**uid si phalarim crudelē tyrānum
et immanem viz bonus ne ipse frigore cōficiatur ve-
stiri spoliari possit. **N**onne faciat. **H**ec ad iudicā-
dum sunt facillima. **N**am si quidem ab hōmine ad
nullam partem vtilitatis tue causa detraxeris. in
hūane feceris cōtraq; natūe legē. **S**im aut̄ is tuis
q̄ multā vtilitatē reip̄i atq; hōim̄ societati si in vita
remaneas afferre possis si quidē ob eā cām alteri
detraxeris non sit reprehendēdū. **S**im autē id non
sit eiusmodi. si tū cuiq; incōmodum ferendū ē poti⁹
q̄ de alterius omodis detrakendū ē. **N**ō ḡ magis
cōtra naturā morib; aut egestas aut aliquid eius
modi q̄ detractio atq; appetitō alieni. **S**; om̄um
vtilitatis derelictio cōtra naturam est. **E**st em̄ iniu-
sta. **I**taq; lex ip̄ā nature q̄ vtilitatē hōminū ofuat
et cōtin; decernit. p̄fecto ut ab hōie meriti atq; inutili
ad sapientem bonū vizum fortem transferatur res
ad iuandū necessarie qui si occidit multum de cō-
muni vtilitate detraxit. **M**odo hoc ita faciat. ut ne
ip̄e de se existimās seseq; diligens hanc causam ha-
beat ad iniuriam. **I**taq; semp̄ officio funget̄ vtilita-
ti cōsulens et ei quā sepe omemoro hūane societati
Nam quod ad phalarim attin; p̄ facile iudiciū est

Nulla est enim societas nobis cum tyrānis. et potius
fūma distractio est neque est contra naturam spoliare
eū si possis quē est honestū necare. Atque hoc oē ge-
neratim atque impiū ex hominū omniū tate exterminā-
dū est. Etenim ut quedam membra amputantur. si et
ipsa sanguine et tanquam spiritu carere ceperint. et nocent re-
liquis partibus corporis. sic ista in figura hominis fictas et im-
manitas belue a omni tanquam humanitate corporis
segreganda est. Huius generis questioes sunt oēs
hec in quibus ex tempore officium exequitur. Eiusmodi ergo
credo res panetiū persecutorum fuisse nisi aliquis casus
aut occupatio eius consiliū peremisset. Ad quas ipsas
consultationes ex superioribus libris satis multa precepta
sunt quibus prospici possit quid sit propter turpitudinem
fugendum quid sit quod idcirco fugiendum non sit quod oīo
turpe non sit. sed quam opinio inchoato prope tamen ab soluto tam-
quam fastidium imponimus ut geometre solent non oīa
docere. sed postulare ut quedam sibi concedant quo facilius
quevolent explicent. Sic ergo ego a te postulo mi-
cicero. ut michi concedas si potes nichil preter id quod
honestum sit propter se esse expectandum. Sim hoc non
legetur propter cratippum aut illud certe debet quod honestum sit
id esse maxime propter se expectandum. Michi utrum
vis satis est et tamen hoc tamen illud probabilius videtur. nec
preter ea quicquam probabile. Ac primum in hoc pane-
tius defendendus est quod non utilia cum honestis pugna-
re aliquando posse dixerit. Neque enim ei fas erat sed ea que
viderentur utilia. Nichil vero utile quod non idem hone-
stum. nichil honestum quod non idem utile. sic sepe testatur.
negat quovis pestem in vitam hominum inuasisse quam
eorum opinionem qui ista distraxerint. Itaque ut non ali-
quam anponeremus utilia honestis. sed ut ea sine erro-
re diiudicaremus si quam incidissent. inducit eam que
videretur esse. non que esset repugnantia. Hanc igitur

ptem relidā replebimus nullis āminiculis sūt di
citur marze nostro. Neq̄ em̄ quicq̄ est de hac pte
post panetiū explicatū. qđ qđē in p̄baretur de hīs
que in manus meas venerunt.

Quoniam ergo aliqua
spēs utilitatis obiectare omouei necesse ē. S; si
cū animū intendis et turpitudinē videas adiundā
ei rei que speciem utilitatis attuleit tamen vero uti
litas relinquenda est. S; intelligendū ubi turpitu
do sit ibi utilitatem esse non posse. Qđ si nichil est
tam cōtra naturā q̄ turpido. recta em̄ et uenemētia
et cōstātia natura desiderat. asp̄nat qđ cōtraria nichil
qđ tā s̄m naturā q̄ utilitas certe in ead̄ re uti turpi
tudo esse non potest. Item qđ si ad honestatem nati
sumus ea qđ aut sola exp̄tenda est. ut renouū visū
est. aut certe omni pondere grauior habenda q̄ re
liqua omnia. qđ aristoteli placet necesse est qđ hone
stū sit. id esse aut solum aut summū bonū. Qđ aut
bonū id certe utile visū est. itaq; quicqđ hōestū id
utile. Quae error hominū nō p̄bōz cū aliq̄ qđ utile vi
sum arripuit id cōtinuo secermit ab honesto. Hinc fi
de hinc venena hinc falsa testamēta nascūtur hinc
furta peculatus exp̄lacōes direp̄cōesq; sōciorum
et ciuū hinc opū mimaz potentie nō ferēde. postre
mo etiā in libeis ciuitatib; regnandi existunt cupi
ditates quib; nichil nec tetrius nec fedius exco gi
tari potest. Emolimēta em̄ rerū fallacib; iudicijs vi
dēt. Penā nō dico legū q̄ sepe pr̄p̄unt. s; etiā ipi
turpitudis. q̄ acerbissimā est nō vidēt. Quā ob rē hoc
quidē deliteratū gen⁹ pellat e medio. Est ei totū sce
leratū et impiū qđ deliterat vtrū id sequant qđ ho
nestū esse videatur. an se scientes scelere cōtaminēt
q̄n ipsa ei dubitacōe facin⁹ mest. etiā si ad id nō p
uenerint. Ergo ea deliteranda oīno nō sūt in q̄bus

est turpis ipā deliberacō atq; etiā ex omni deliberacō
ne celandi et occultandi spes opinioq; remouēd a
est. Satis em̄ nobis si modo in phia aliquid pfectū
peruasiuū esse deb; si om̄es deos hoiesq; celare pos
simus. nichil tamen auare nichil iniuste nichil li
bidinose nichil incōtinenter esse faciend. **H**inc ille
gyges inducitur a platone qui cū terra discessisset
magnis quibusdā nubibus descendit in illū hyatu
eneūq; equū ut ferūt fabule amāduerit cuius in
laterib; fores essent. **Q**uib; apertis corpus hoīms
mortui uidit magnitudine musicata anulūq; aure
um in digito quem ut detrahit ipse induit. Erat at
regius pastor. **T**ū in cōciliū pastorū se recepit. **Q**ui
cū palam eius anuli ad palmā ouerterat a nullo
uidebatur. ipē aut om̄ia uidebat. **Q**uēdē rursus uideba
tur cū in locū anulum euerterat. **I**taq; hac oportu
nitate anulū uisus. **R**egine stuprū intulit eaq; adiuu
ce regem interemit. sustulit quos obstare arbitra
batur. **N**ec in hīs eū facinorib; quisq; potuit uide
re sic repente anulū bñficio rex exortus est lidie. **U**nc
ipm̄ ergo anulū si habeat sapiens nichil plus sibi
licere putet peccare q̄ si non habeat. honesta enim
bonis uisus nō occulta querūtur. atq; hoc loco ph
quidā minime mali illi quidem. **S**i non satis acci
fidam et omenticiam fabulā prolataz dicūt a pia
tone. **Q**uasi uero ille aut factū id esse aut fieri potu
isse defendat. **N**ec est uis anulū a huius exempli. **S**i
nemo sciturus nemo suspicaturus quidē sit cū aliq̄
diuiciāz potentie dñacōis libidinis causa feceris
a si id dijs hominib; futuz sit semp ignotū his ne
facturus. **N**egāt id fieri posse quanq; potest id qui
dem. **S**ed quero qd negāt posse id si poss; quid nā
facerent. **V**rgent rustice sane. **N**egant em̄ posse et
in eo pstant. **H**oc uerbum quidem ualeat nō uidēt

Cum enim querimus. non possunt celare quidem factu
ri sint non querimus possint ne celare. Sed tanquam tor
meta quedam adhibemus ut si viderint se impu
ta te proposita facturos. quod expediat facinorosos se
esse fateantur. si negent omnia turpia pro seipsum fugi
enda esse concedant. si iam ad propositum reuertamur.
Incidunt multe sepe cause quae turbent animos utilitatis
speciem. Non cum hoc delibere relinquitur ne sit honestas pro
utilitatis magnitudine. Nam id quidem improbum est
si illud possit ne id quod de vtile videtur fieri non turpiter
cum collatio college brucis impium abrogabat. po
terat videri facere id miuste fuerat enim in regibus expel
lendis socius bruci consilio et adiutor. Cum autem consi
lium hoc principes cepissent cognationem superbi nominis
tarquiniorum et memoriam regni esse tollendam. quid erat
vtile pro re consulere id erat ita honestum. ut etiam ipsi colla
tino placere deberet. itaque utilitas valuit propter ho
nestatem. sine qua ne utilitas quidem esse potuisset. At in
eo rege qui vultus dedit non idem. Spes enim utilitatis
animam impulit eius. Cui cum visum esset vtilius solum quam
cum altero regnare fratrem interemit. Omitit hic et pie
tatem et humanitatem ut id quod vtile videbatur neque erat
assequi posset. Et tamen iniuria causa opposuit speciem honestatis
statis nec sane idoneam. Peccavit ergo patet vel quoniam
romuli dixerim. Nec tamen iure nobis utilitates omittende
sunt aliquid tradende cum hiis ipsi egeamus. Sed sine
cuius utilitati quod sine alterius iniuria fiat seruiendum
est. Scite crisippus ut multa qui stadium inquit cur
rit enim et contendere debet quam maxime possit ut vin
cat supplantare eum qui cum certet aut manu de
pellere nullo modo debet. Sic quemque iniuria sibi pe
tere quod pertineat ad usum non iniquum est alteri

diripere ius non est.

Maxime autem perturbantur officia in

amicitijs quibus non tribuere quod recte possis et tri-
buere quod non sit equum contra officium est. Sed huius ge-
neris totius breue et non difficile preceptum est. **Q**ue
enim videntur vtilia honores diuicie voluptates cete-
ra generis eiusdem. **H**ec amicitie nunquam anponenda
sunt. **A**t neque contra rem publicam neque contra iurandum ac-
fidem amici causam bonus faciet ne si iudex quidem
erit amico de ipso. **P**onit enim personam amici cum induit
iudicis. **T**antum dabit amicitie ut veram amicitiam
esse malit. ut orando de litis tempus quo ad pleges li-
ceat accommodet. **C**um vero iurato sententia dicenda
sit meminerit deum se adhibere testem ut ego ar-
bitror mentem suam quia nichil homini dedit deus ipse di-
uinus. **I**taque predam accepimus a maioribus more
rogandi iudicis si eum teneamus. **Q**ue salua fide
facere posset hec rogatio ad ea pertinet que paulo ante
dixi honeste amico a iudice posse concedi. **N**am si omnia
facienda sunt que amici velint non amicitie tales sed
coniurationes putande sint. loquor autem de omnibus
amicitijs. **N**am in sapientibus viris perfectis quod nichil
potest esse tale. **D**amonem et pythiam pytagoreos se-
runt hoc animo inter se fuisse. ut cum eorum alteri dy-
omisius tyrannus die necis destinasset. et is qui morti
adductus esset paucos sibi dies comedendorum suorum
causa postulauisset vas factus est alter eius fidei
ut si ille non reuertisset moriendum esset sibi ipsi. qui
cum ad diem se recepisset ammiratus est eorum fidem tyran-
nus petiuit. ut ad amicitia se terciu ascriberet. **C**um
igitur id quod vtile videtur in amicitia cum eo quod honestum
est comparatur iaceat vtilitatis spes valeat honestas
Cum autem in amicitia que honesta non sunt postulante
religia et fides anponantur amicitie sic habebitur
is quem exquirimus delectus officij. **S**ed vtilitatis
specie in re publica sepius peccatur ut in corinthi

disturbatione nostri durius esse atenienses qui
sciuerunt ut egmetis qui classe valebant pollices
preciderentur hoc visum vtile. **N**imis enim immine
bat propter iniquitate; egina pyrreo. Sed nichil
quod crudele vtile. Est enim omninature qua sequi
deberemus maxime inimica crudelitas male etiã
q̄ peregrinos vrbibus vti prohibent. eosq̄ exte
rminant. **N**t apud patres nostros enimus papi
nuper. **N**am esse pro ciue qui ciuis non sit rectum
est non licere: q̄ legem tulerant sapientissimi cõfu
les crassus et scenola. **V**ixit vrbis prohibere pe
reginos sane inhumanũ est. Illa sunt p̄dara e
tiam quib; publice vtilitatis species p̄ honestate
õtempnitur. **P**lena exemplo est nostra res pu. cũ
sepe tũ maxime bello puico secũdo q̄ canensi calami
tate accepta maiores animos habuit q̄ v̄m q̄ t̄b
secũdis. **N**ulla timoris significacõ nulla mencõ pa
cis. **T**ata evis honesti ut speciẽ vtilitatis obscurer
Atenienses cũ persaz impetũ nullomõ possent fu
stinere statuerentq̄ ut vrbis relicta coniugib; ac libe
is troezene depositis naues cõscenderent. libertate;
grecie classe defenderent. **C**ypsilium quendam sua
dentem ut in vrbis manerent persẽm q̄ recipient lapi
dibus obuenerunt. **A**tq̄ ille vtilitatem sequi vide
batur. sed ea nulla erat repugnante honestate.
Themistodes post victoriam eius belli quod p̄his
fuit dixit in concõne se habere cõsiliũ rei publice
salutare. sed id scire opus non esse. postulauit ut
aliquem populus daret qui cum cõmunicãet. **Q**a
tus est aristides huic ille classẽ lacedemonioꝝ q̄
s̄bducta esset ad gytteũ dam incendi posse quo fa
cto frangi lacedemonioꝝ opes necesse esset. **Q**d ari
stodes cũ audisset; in cõtatioẽ magna expectacõẽ v̄it
dixitq̄ putile eẽ cõsiliũ quod themistodes afferret;

¶ minime honestū. Itaq̄ athemenſes qđ honestum
nō eſſet. id ne vtile putauerūt. totāq̄ eam rem quā
ne audierāt. quidem auctore ariſtote repudiauerūt.
Melius hñ q̄ nos qui piratas immunes ſocios ve
digales habemus. Maneat ergo qđ turpe ſit id nū
q̄ eſſe vtile ne tu quidē cū id qđ vtile eſſe putes ad
piſcare hoc enim ipſum vtile putare qđ turpe ſit ea
lamitofum eſt.

Ed incidūt. ut ſupra dixi ſepe cauſe cum repu
nare vtilitas honeſtati videatur ut am̄ aduertendū
ſit repugnetne plane an poſſit cum vtilitate cōiūgi
Eius generis hee ſunt queſtiones. Si exempli grā
viz bonus ob alexandrea thodū magnū frumen
ti numerū adduxerit in odioꝝ inopia et fame ſū
maq̄ anone caritate ſi idem ſciat plures mercato
res alexandrea ſoluiffe naues q̄ in curſu frumento
onuſtas petentes rodū viderit. Videtur ne ſit id
rodus an ſilencio ſuo q̄ pluriſima venditurus ſapie
tem et bonū viz fingimus. de eius deliberacone et cō
ſultacone querimus qui ſcelaturus thodios non
ſit ſi id turpe iudicet ſi dubitet an turpe ſit. In hñoi
cauſis aliud diogeni babilonio videri ſolet mag
no et graui ſtoico: aliud antipatro diſcipulo eius
homini acutiſſimo ut ne quideꝝ om̄ino qđ venditor
noꝝit emptor ignoret. Diogenē venditorē quate
nus iure ciuili conſtitutū ſit dicere vicia oportere ce
tera ſine inſidijs agere. et qm̄ vendat velle q̄ optie
vendere. et ſic dicat. Adueri expoſui vendo meum
non pluriſ q̄ ceteri fortaffe etiam minoris cum ma
ior ē copia cui ſit iniuria. Exoritur antipatri racone ex
altera pte. Quid agis tu cū hominibꝝ oſulē debeas
et ſeruire humane ſocietati. eaq̄ lege natus ſis et
ea habeas principia nature. Quibus parere et ſeq̄
debeas. ut vtilitas tua om̄nis ſit vtilitas viciffimq̄

eq; omnis tuavtilitas sit celabis hoines quid hys
assit omoditatis et copie. Rñdebit dyogenes for
tasse sic aliud celare aliud tacere. **R**ez ego nūc celo
fitibi nō dico que natura deorū q̄ sit hms bonoz q̄ ē
plus p̄desent o gmita q̄ triticiutilitas. **S**; nō qd cū
q̄ tibi audire vtile est. idem m̄ dicē necesse ē. si qd
me in si eē nūc hoies natuā oūidā societate. **M**eim̄
inquier ille. h̄ nū ista societas talis est. ut nichil fu
um cuiusq; sit. **Q**d si ita ē. ne v̄denō quid q̄c q̄ ē. h̄
donandum. **V**ides in hac tō disceptacōe non illud
dici q̄uis hoc turpe sit tamen quoniam expedit faci
am. h̄ ita expedit ut turpe non sit. ex altera autem
pte in ea re q̄ turpe sit nō esse faciend. v̄ndat edes
viz bonus p̄pter aliquavicia que ip̄e noit ceteri ig
nozent. pestilentes sint a habeantur salubres igno
retur in omnibus cubicul apparere serpentes ma
le mateiate a rumose sed hoc preter dominū nemo
sciat. quero si hoc emptorib; v̄ditor nō dixit edes
q̄ v̄di dicit plus multo q̄ se v̄nditaz putazit. **N**ū
id iniuste a improle fecit. **Q**uid v̄ro inquit antip̄
Quid em̄ est aliud errantiviam non monstraē qd
atkenis execracōib; publicis sanctum est si hoc nō
est. emptorem pati tuere. a p̄ errorem in maximā
fraudē incurrē. plus etiā est q̄ v̄iam nō monstraē
Nam est scientē in errorem altez inducere dyoge
nes o tra. **N**ū te emere coegit qd ne hortatus quidē
est. ille qd nō placebat proscripsit tu qd placebat
emisti. **Q**uid si q̄ proscribūt villam bonā bñq; edifi
catā nō estimantur sefellisse etiam si illa nec bona ē
nec edificata rōe. multominus q̄ domū nō lauda
zūt. **V**bi enim iudicium emptoris est. ibi fraus v̄
ditoris que potest esse. **S**im autem dictum non est
oē p̄stādū qd dē m̄nō ē id p̄stādū putas. **Q**uid v̄o
stulti ē q̄ v̄ditore eius rei quā v̄dat vicia narrare

Quid aut tam absurdū q̄ si prece dñi iussu ita pre
dicit. domū pestilentie vendo.

Mte ergo in quibusd' causis dubijs exaltas p
te defenditur honestas. & altera ita de utilita
te dicitur ut id qd̄ vtile videatur. nō modo honestuz
facere sit sed etiam nō facere turpe. **H**ec est illa que
videtur vtiliū fieri cū honestis sepe dissensio. que di
iudicanda sūt. **N**ō em̄ ut quereremus exposuim⁹
s̄ ut explicaremus. **N**on igitur videtur. nec frumen
tarius ille tho dius nec hic v̄ditor edium celare ep̄
tores debuissent. **N**eq̄ em̄ id est celare quicquid re
ticeas s̄ cum qd̄ tu scias id emolimenti tui ignorare
causa velis eos quoz̄ interfit hec scire. **H**oc aut ce
landi genus quale sit et cuius hominis quis non
videt. **C**erte nō apti nō simplicis nō ingenij nō iu
sti nō viri boni s̄ v̄futi poti⁹ obscuri astuti fallacis
maliciosi callidi veteratoris nafri. **H**ec tot et alia
plura nōne inutile est vicioz̄ subire nomia. **Q**uid
si vituperandi qui reticuerūt quidem de h̄is existimā
dum est qui omnis vanitatem adhibuerūt. **S**.
Cham⁹ eques romanus nec infacetus et satis litte
ratus. **C**um se siracusas ociandi ut ip̄e dicere sole
bat. nō negociandi causa cōtulisset dicebat se or
tulos aliquos emere velle. quo inuitare amicos et
vbi se oblectare sine interpellatoribus posset. **Q**s
cum percrebuis̄ pythius ei quid dixit. qui argen
taria faceret siraculis. venales quidez ortos se nō
habē s̄ licere vti sicamosi vellet ut suis et simul ad
cenā homines in ortos inuitavit in postez̄ diem **C**ū
ille promis̄s̄ tū pitthius qui ess̄ ut argētari⁹ ap̄
omēs ordines graciosus piscatores ad se vocavit
et ab h̄is petiuit ut añ suos ortulos postera die pis
carentur. dixit q̄ q̄ eos facere vellet. **A**d cenā tpe
venit schamus opppare ap̄ bitbio adparatum est

cōuiuū. Cymbazum ante oculos multitudo per se
quisq; ceperat afferebat an̄ pedes pythij pisces abi
ciebantur. Tum camus queso inquit Quid est hoc
o pythij. tantū ne hic piscium. tantum ne cymba
rum. Et ille. Quid mirum inquit. hoc loco est syra
cusis. quidquid est piscium hic aquatio. hac villa
ista careere non possunt. In census camus cupidi
tate contendit a pythio ut venderet grauate illo
primo. Quid multa impetrat emit homo cupidus.
et locuples tanti quanti pythius voluit et emit in
structos noīa facit negociū oficit. Inuitat camos
post tridie familiares suos. Vemit ip̄e mature sca
linum nullum videt. Querit ex proximovicino tā
tum ferie quedam piscatorum essent. quod eos
nullos videret. Nulle quod sciam ille inquit. si hic
piscari nulli solent. Ita q; h̄i mirabar quid accidis
set stomachari Scamus. sed quid faceret. nondū
enim aquilius collega et familiaris meus protule
rat de dolo malo formulas. In quib; ipsis cū ex eo
querem quid esset dolus malus respondebat. Cū
esset aliud similitum. aliud actum. hoc quidem sa
tis luculente. vt ab homine perito diffiniendi. Er
go et pythius et omnes aliud agentes aliud simi
lantes perfidi improbi maliciosi. Nullum igitur eo
rum factum potest vtile esse. cum sit tot vicij in qui
natum. Quod si aquiliana diffinico vera est ex om̄i
vita similitio dissimilatioq; tollenda est. Ita nec
ut emat melius. nec vt vendat quidq; simulabit.
haut dissimulabit vir bouus. Atque iste dolus ma
lus ē legib; erat vindicatus ut tutela duodecim ta
bulaz circūscriptio adoleſcētū lege latoria et sine
lege iudicij in quib; additur ex fide h̄o. Reliquoꝝ
autez iudiciorum hec verba maxime excellunt in ar
bitrio rei v̄orie melius equius in fiducia ut inter

bonos bñ aget. **Q**uid ergo dicis aut in eo verbo qđ
etiā melius et equius. In quo potest illaps inesse
fraudis. aut cū dī inter bonos bene agier. qđ qđ a
gi maliciose aut dolose potest. **D**olus aut malus ī
similacōne ut ait aquilius cōtinetur. **T**ollendum ē
igitur ex rebus cōtrakendis omīe mendaciū non li
citatorē venditor nec quid cōtra se liceatur emptor
apponet vter qđ si ad eloquendū venit nō plus qđ
semel eloquetur. **Q**uītus quidem scenola publii fi
lius cum postulasset ut sibi fundus cuius emptor
erat semel iudicaretur id qđ vēditor ita fecisset dixit
se pluris estimare. **A**ddidit centū milia. nemo ē qđ
hoc viri boni fuisse neget sapientis negāt ut si mino
ris qđ potuisset vēdidisset. **H**ec igitur ē illa pncies qđ
alios bonos alios sapiētes estimāt. **E**x quo enim
ne quicqđ sapere sapiētem qui ipē sibi prodesse non
quereret. **V**ere id quidem cōcederem si quid esset
prodesse michi cū enim cōueniret. **L**pe catonem qđ
dem thodium discipulū panecij video in hīs libris
quos de officijs scripsit quīto tyberiom dicere. **S**a
pientis esse mil cōtra mores leges instituta facientē
hōe racōnem rei familiaris. **N**eq em solum nobis
diuites esse volumus sed liberis ppinquisqđ amicis
maximeqđ rei pu. singuloꝝ em facultates et copie
diuicie sunt ciuitatis. **D**uic scenole factum de quo
paulo aūdixi placere nullo modo potest. **E**tem om
nino tātum se negat factuꝝ ppendij sui causa qđ nō
liceat. **D**uic nec laus magna tribuenda nec grā ē
si siue et similacō a dissimilacō malus dolus ē. **P**er
pauce res sūt in quibz dolus iste malus nō versetur
siue vir bonus est is qui prodest quibz potest nocē
nemini recte istū virū bonū nō facile repiem. **N**ūqđ
igitur est vtile peccare. quia semp est turpe. a quia
semp est honestū virū bonum eē semp est vtile. **A**c

de iure quidem prediorum sancitū apud nos iure
ciuili ut in hijs vendēdis vicia diceretur. que nota
essent venditori. Nam cum ex duodecī tabulis sa-
tis esset ea prestari que essent lingua nuncupata
que qui inficiatus ess; duplici pena subiret a iuris
cōsultis etiā reticētie pena est cōstituta. Quicquid
enim est in predio vicij id statuerunt si venditor sci-
ret nisi noiatim dictū esset prestare oportere. ut cū
in arce augurium augures aduri essent iussissent
q; tūm claudius quiedes in celo monte habebat
demoliri eas quazū multitudo officerent auspicijs,
Claudius proscripsit insulam vendidit. **C**alpuz-
nius lanarius. **H**inc ab auguribus illud idem de-
nūciatum est. Itaq; calpurnius cum demolitus es-
set cognouisset q; claudium eadem postea proscri-
psisse q; esset ab auguribus demoliri iussus arbitz
illum adegit. quicquid sibi dare facere oporteret
ex fide bona. **M**. catlio sententiam dixit huius nri
catonis pater. **U**t enim ceteri ex patribus sic hic
qui illud lumen progeniuit ex filio est noinandus.
js igitur iudex ita pronūciauit cū in vendendo eā
rem scisset et non pronūciaasset emptori dampnuz
prestari oportere. Ergo ad fidem bonam statuit pri-
uere notū esse emptori vicium qd nosset venditor.
quod si recte iudicauit non recte frumentarius il-
le non recte ediu pestilentiu venditor tacuit. **S**ed
huiusmodi reticētie iure ciuili comprehendi non
possunt. que autem possunt diligenter tenentur.
Marcus marius cudianus propinquus nri. **S**er-
gio orate vendiderat edes quas ab eodē paucis añ
annis emerat. **H**ec sergio seruiebāt s; tunc in man-
cipio marius nō dixerat adducta res in iudiciū ē.
Oratā crassus cradianū defendebat antom⁹ **I**us
crassus vizebat. qd vicij venditor nō dixiss; sciens

id oportere prestari. **S**quitatē antoni⁹ qm̄ id vicū
ignotū sergio nō fuisse. qui illas edes vendidit;
nil fuisset necē dici. nec eū esse deceptū qui id qd̄ eme
rat quo iure esset teneret. **Q**uozum hoc et illud in
telligas non placuisse nris maiorib⁹ astutos. si alē
leges aliter pbi tollūt astucias. leges quatenus
manutenerē pnt res pbi quatenus iōe et intelligē
tia racō igē postulat hoc ne quid infidiose ne quid
inuidiose ne quid similate ne quid fallaciter aga
mus. **S**unt ne igitur infidie tendere plagas etiā si
exercitaturus nō sis nec agiturus. ipse em̄ nullo
in sequente sepe vere incidūt sic tu edes postulabas
tabulam tanq̄ plagas ponas domū ppter vicia v̄
das. in eam aliquis incurrat imprudēs. hoc quāq̄
video deprauacōem cōsuetudinis. neq̄ more turpe
haberi neq̄ aut lege sanciri aut iure civili tñ natuē
lege sancitū est. **S**ocietas em̄ est qd̄ a si sepe dictū ē
dicendū est tamē sepius latissime quidēq̄ pateat
om̄ium inter omnes. q̄ntereor eoz qui eiusdē gentis
sunt p̄ior eorum qui sunt eiusdem ciuitatis. itaq̄
maiores aliud ius gentiū aliud ius civile eē volue
runt. **S**i civile ē non idem cōtinuo gentiū. qd̄ autē
gentiū idem civile esse debet. **S**ed nos veri iuris ger
maneq̄ iusticie solidam et expressam effigiem nll
lam tenem⁹ vmbra et ymaginib⁹ vtimur eas ipas
vtinā sequerem̄. **S**erūtur em̄ ex optimis nature et
veritatis exemplis. **N**ū quanti verba illa viderent
vti ne propter te fidē ne tuam captus fraudat⁹ ne
sim. **Q**uā illa aurea ut inter bonos bñ agier oport;
a sine fraudacōe. si qui sint boni quid sit bñ agier
magna questio est. **Q**uītus quidē scenola pontifex
maximus sūmam vim eē dicebat in om̄ib⁹ hīs ar
bitrijs in quib⁹ adderetur ex fide bona. **S**ideiq̄ tōē
nomen existimabat manere latissime id qd̄ versari

in tutelis societatis fiducias mandatis rebus eptis
in venditis oductis locatis quibus vite societate o ti
neretur. In hijs magni ee iudicis statue pfti cu im
pleisq; eent iudicia cotraria quid q; cuq; paze
oportet. Quo circa astucie fut tollere eaq; malicia
q; vlt vidi se ee prudetia. h abe ab ea. distatq; plu
rimu. prudetia e ei locata in delectu bonoz et malo
ru. malicia si oia q; turpia fut mala fut. mala anpot
tois. Nec vero in pdijs solu ius civile ductu a natu
ra malicia fraudeq; veditat hietia in macipiozu ve
dicoe. veditoris fraus ois excludi. Qd em scire de
buit de samitate de fuga de furtis pstat edico ediliu
heredu alia ca est. Ex quo intelligitur. qm iuris na
tura fons fit hoc secudu natura esse nemine id age
ut ex alterius predeat inficia. Nec vlla pncies
vite maior inueniri potest. qm in malicia simulatio
intelligentie. Ex quo ista innumerabilia uascuntur
ut vtilia cu honestis punznare videant. Quotus ei
quisq; repietur qui impunitate et ignorantie omium
pposita abstinere possit iniuria. epeiditetur si placz
et in hijs quidem exemplis in quibus peccare vul
gus hominu fortasse non putat. Neq; enim de sicca
rijz veneficis testamentarijs furibus peculatoribz
hoc loco differendu est. qui non verbis fut a dispu
tacione philosophoz. h vinculis a carcere fatigan
di. Sed hec osideremus q; faciut hij qui hntur boni
L. minuci basili lo cupletis hominis falsum testam
tu quidam e grecia romam attulerut. Quod quo
facilius obtinere scripserut heredes secu. M. cras
sum. a qntu hortensiu homines eiusde etatis poten
tissimos. qui cum illud falsum esse suspicarentur si
bi aut nullius eent oscij culpe aliei munusculu faci
noris no repudiauert. Quid g satij e hoc ut no deli
q; se videatur michi quide no videtur quanq; alteru

viuū amari alterū nō odi mortuū, **S**3 cū basilius. **M**
satriū filiū sororis nomē suū ferre vellet eūq; feciss;
herede hūc dico patronū agripicem a sabini. **O** tuz
pē notā tēporū nomē illoꝝ, **N**ō erat equū principes
eius rē hīe ad satriū nichil preter nomen p̄tinere.
Etenī si is qui nō defendit iniuriam neq; ppulsat a
suis cum potest iniuste facit ut in primo libro disse
rui qual̄ habēdus est is qui nō mō non repellit sed
etiā adiuuat iniuriā. **M**ichi quidem etiā vere here
ditates nō honeste videntur. **S**i sūt malicioſis blādi
cij s officioꝝ nō veritate s; simulacōne quesite. at; in
talib; rebus aliud vtile mterdū aliud honestū vide
ri solet falso. **N**am eadem vtilitatis que honestatis
regula ē. **Q**ui hoc nō prouideit ab hoc nulla fraus
aberit. nullū facinus sic em̄ cogitās est istud quidē
honestū rerum quidem hoc expedit res a natura co
pularas audebit errore diuidē qui fons ē fraudi
um maleficioꝝ scelez om̄iū. **I**taq; si vir bonus ha
beat hāc vim ut si digitis crepueit possit in locu
pletū testamentū nomen eius irrepere. hāc vi nō
vtatur nec si exploratū quidē; habeat id onimo ne
minē vmq; suspicatur. **A**t si dāgs hāc vim. **M** cras
so ut digitoꝝ p̄cussione hēs poss; scriptus esse qui
reueranō eēt heres in foro crede michi salt ar;. **H**ō
aut iustus is q; quem sentimus vix bonū nichil cu
iq; qui in se transferat detraxeret hoc qd̄ amiratur
is se quidem sit vir bonus nescire fateatur. **A**t vero
si quis voluit animi sui op̄licatā nocōnem euoluē
iam se ipē doceat eū virū bonū esse qui proſit quib;
possit noceat ne mimi nisi lacessitus iniuria. **Q**uid
ergo. **H**ic nō noceat qui quodā quasi veneno p̄fici
et. ut veros heredes moueat in eoz locū ipē succe
dat. **N**on ergo faciet dixerit quis qv̄tile sit qd̄ ex
pediat. **S**ymmo intelligat nichil nec expedire. nec

utile esse qđ sit iniustū. **H**ec qui nō didicēit bonus
vir esse non poterit.

Fimbriam consularem audiebā de patre nostro
puer iudicē. **M.** lucio pythie fuisse equiti ro
mano sane honesto cū hīs sponsonē feciss; nī vir
bonus eēt. a populo exterminaretur. Itaq; dixisse
ei fimbriam se illā rem nunq; iudicatur; ne aut spo
liaret fama probatū hōiem. si contra iudicaussset.
aut statuisse videretur viz bonū eē aliq; cū ea res m
numerabilib; officijs et laudib; otineretur. **H**uic
ergo viro bono quem fimbria etiā non modo socra
tes nouerat nullo modo videri potest quicq; eē vtile
qđ nō honestū sit. Itaq; talis vir nō modo facere
s; nec cogitaē quicq; audebit qđ nō audeat p̄dicaē
hoc nō turpe est etiā dubitaē phōs que nec rustici
quidē dubitēt a quib; natū est id qđ iam certū ē ve
tustate prouerbū. **C**ū em̄ fidē alicuius bonitatēq;
laudāt dignū eē dicūt. q; cū in tenebris mices hoc
quā hab; vim nisi illam. nichil expedire qđ nō dece
at etiam si non possis nullo refellente obtinē. **V**i
des ne hoc prouerbio neq; supradicto gygilli pos
se remiam dari. neq; huic quem paulo ate fingebā
digitoꝝ percussione. hereditates om̄iū posse ouer
tere. **V**t ei qđ turpe ē id q; quis occultet tū honestū
fieri nullo nō potest sic qđ honestū nō ē id vtile ut
sit effici nō potest aduersante et repugnāte natura

Et em̄ cū p magna premia
sint est causa peccandi. **S.** marci
cū a spe consulatus longe a tēset etiam septimū an
num post preturam iaceret neq; petiturus vnquā
consulatum videretur. **Q**ui metellum cuius legatus
erat virū sumū et ciuē cū ab eo impatore suo romā
missus ess; apđ populū ro. criminatus ē bellū illud
ducere si se consularem fecissent breui tpe aut viuiū aut

mortuū iugurtā se in ptātē populi romani redactū
rum. Itaq; factus est ille quidem consul. sed a fide
iusticiaq; discessit qui optimū et grauissimum ciuē
cuius legatus et a quo missus ess; in inuidiam fal
so crimine adduxerit. Ne nos ter quidem gracidi
anus officio viri boni fundus est. tum cum pretor
ess; collegūq; pretorum tribunū plebis adhibuiss
set. ut res nūmaria de cōmuni sentētia cōstitueretur
gadabatur em̄ temporib; illis nūmus. sic ut nemo
posset scire quid h̄ret. Tunc scripserūt cōmūe edi
ctū. cum pena atq; iudicō. constituerūtq; ut om̄es
simul in rostra post meridiem ascenderēt. Et ceteri
quidem alius alio marius a subsellijs in rostra recā
profectus. qd; qd; om̄uiter cōpositū fuerat solus e
dixit. Et ea res si queris ei magno honori fuit om̄i
bus em̄ vicis statue facte sunt ad eas thūs ⁊ cerei
qd; multa. Nemo v̄m̄q; multitudini fuit carior. Nec
funt que cōsturbent in deliberatione nonnunq;. cū id
in quo violatur equitas non ita magnū illud aut
qd; ex eo paritur p magnū videtur ut mario p̄cipere
collegis et tribunū plebis popularem gracia; nō
ita turpe cōsulere ob eam rem fieri. qd; sibi tū p̄posu
erat v̄ alē v̄tile videbatur. Sed om̄iū v̄na regula est
quam tibi cupio esse notissimā. ut illud qd; v̄tile vi
detur turpe ne sit. Aut si turpe ē ne videatur esse v̄tile
Quid ergo. cōpossumus ne aut illū mariū virū bonū
iudicare. At; hūc explica ac excute intelligētiam
tuam. ut videas que sit in ea spēs forma et nocō vi
ri boni. Cadit ergo in virū bonū mentiri emolimēti
sui cā criminari p̄cipere fallere. Nichil prouecto
minus. Et ergo v̄lla res tanti aut cōmodū v̄llū tā
exp̄tendum. ut viri boni. et splendorem et nomen
amittas. Quid est quod auferre tantū possit v̄tili
tas ista que dicitur quātū auferre. si viri boni nomē

eripueit fidē iusticiāq; detraxerit Quid ei interē vtz
ex hōie se ouertat quis in teluam an hōis figuram
innamitatē gerat telue. Quid qui omnia recta et hō
nesta negligūt dūmō potētiam osequent. Nonne
idem faciunt qd is qui etiā socerū habere voluit eū
cuius ipsa audacia potens esset vtile eridebatur
plurimum posse alterius inuidia. Id q̄ iniustū in
patriam. et q̄ turpe eēt et q̄ inutile nō videbat. Ip̄e
aut socer in ore semp grecos versus de ptemissis ha
tebat. quos dicā ut potero incōdite fortasse. S; tū
ut res possit intelligi. Nā si violandū ē ius regnādi
grā violandū est. alijs reb; pietatem colas: capi
talis et hōdes vel potius eripides qd id solū nū
qd oim sceleratissimū fuit excepit. Quid igitur mi
nuta colligimus hereditates mercaturas redicōes
fraudulētas. Ecce tibi. quid rex populi rō. dñs q; q;
oim gētū eē o cupiueit. Idq; pfecerit. hāc cupidi
tatē si honestā quis dicit eē amens ē. Probat em̄
legū et libtatis interitū eazq; oppressionē tetēm.
et detestabile. glōsam putat Qui autē fatetur hone
stū nō eē in ea ciuitate q̄ libera fuit q; eē debeat re
gnare. si ei q̄ facere nō possit eē vtile q̄ hūc obiurga
cōe aut quo potius ouicio a tāto erroē coner auel
lere. Potest em̄ dñi immortales cuiq; eē vtile fedis
simū et deterrimū parcidū patrie. q̄uis is q̄ se eo
obstireit ab opp̄sis ciuib; parēs noiet. honesta
te igitur dirigēda vtilitas ē et qdē sic ut hec duo verba
inter se discrepare vñ sonare videant. Nūc ab eo
advulgi opimionem q̄ maior vtilitas q̄ regnandi
esse possit. Nichil cōtra inutilius ei qui id iniuste
consecutus sit. inuenio cum ad veritatem cepi reuo
care racōnem. Possunt enim cuiquā vtilēs eē an
gores sollicitudines diurni et nocturni metus vita
infidiazum periculozq; plenissima.

Multi iniqui atq; infideles regno pauci boni sunt in
quit accius. **A**t cui regno. **Q**uid a tantalo et pelope
proditum iure obtinebatur. Nam quanto pluzis ei
regi putas qui exercitu populi romani populū ipm
romanū oppressisset ciuitatemq; nō modo libertate
sed etiā genitō imperantē seruire sibi coegisset. **D**ic
tu quas conscientie lates in animo censes habuisse q̄
vulnera. cuius autem vita ipsi potest esse utilis cū
eius vite ea conditō sit ut qui illaz eripuerit in ma
xima et gracia futurus sit et gloria. **Q**uid si hec utilia
nō sint que maxime videntur quia plena sunt dede
coris ac turpitudinis satis p̄suasum esse debet nichil
esse vtile quod non honestū sit. **Q**uamq̄ id quidem
cum sepe alias tamen pyrri bello ac fabricio cōsule
itez et a senatu nostro iudicatum est. cum enī rex
pyrrus populo romano bellum vltro intulisset. cū
q; de imperio certatum esset; cū rege generoso ac po
tente. profuga ab eo venit in castra fabricij. eiq; ē
pollicitus si primū sibi propofuisset se ceu dam venis
set. sic dam in pyrri castra redituz. et eum veneno
necatur. **H**unc fabricius reducendum curauit ad
pyrrū. idq; eius factum laudatum a senatu ē. **A**t;
si spem utilitatis opinionēq; querimus. magnum
illud bellū profugavimus a graue aduersariū impe
riū sustulisset. sed magnum dedecus a flagitium q̄
cum laudis certamen fuisset eum nō virtute sed sce
lere superatum. **V**trum ergo vtilius vel fabricio qui
tal' in hac vite qual' aristides atthenis fuit vel sena
tui nostro qui vtilitatem nunq̄ a dignitate se iun
xit. cū hoste armis certauit an venenis. **S**i glorie
causa imperiū expetendum est scelus absit. in quo
non potest esse gloria. **S**i in ipse opes expetuntur quo
quo modo nō poterint vtilis esse cum infamia. **N**ō
ergo vtilis illa. **A**. philippi. **Q**. fabij sententia quas

ciuitates. **L**. filla pecunia accepta ex senatus consilio
to liberauisset ut hinc rursus redigales essent neque
hinc pecuniam quam pro libertate dederant redde-
remus. Si senatus est assensus turpe fuit imperio.
pyratam melior fides quam senatus. At aucta redi-
galiatile igitur quousque audebunt dicere quicquam
utile quod non honestum. Potest autem vlli imperio
quod debet gloria fultum esse tenuolentia socioꝝ uti-
le esse odium et infamia. Ego etiam cum cathone meo
sepe disseni. Nihil michi prefracte videbatur era-
rium redigaliacque defendere. Quia publicanis nega-
re multa socijs cum in hos benefici esse deberemus
cum illis sic agere ut cum colonis nostris solemus
Eoque magis quo illa ordinum coniunctio. ad salutem
rei publice pertinebat. Male etiam curio cum causam
transpadanorum equam esse dicebat. semper autem
addidit. Vincat utilitas potius dicere non equam
esse. quia non esset utilis rei publice quam cum utile esse
diceret non equam esse fateatur.

Denus est sextus liber hecatomis talium
questionum. Sit ne boni viri in maxima cari-
tate annone familiam non alere. In utraque
partem disputat. si tamen ad extremum utilitate pu-
tat officium dirigi magis quam humanitate. querit
si in mari iactura facienda sit equine preciosa iactu-
ra faciat potius an seruiolivilis. Dic alio res familia-
ris alio humanitatis ducit. Si tabulam de naustra-
gio stultus arripuerit. extorquebis ne eam sapiens
si potuerit. negat quia sit iniurium. Quid dominus na-
uis. eripiet ne suum. minime non plus quam si nau-
gantem in alto eicere velit de nauis. quia sua sit quo-
ad eum peruentus sit eo quo sumpta nauis est. non
domini est nauis. sed nauigantium. Quid si vna ta-
bula sic. duo naufragi. hi ambo sapientes sibi vter

rapiat. An alter cedat alteri. cedat vero si ei cuius
magis interfit vel sua vel rei pub. causa viuē Quid
si hec paria in vtroq. Quid si hoc proueit in vtroq.
nullū erit certamen. sed forte quasi aut dimicādo
victus alteri cedat alter. Quid si pater sana expilz
cuniculos agat ad erariū indicet ne magistratibz
filius. Ne fas id quidem est qui nūc etiam defendat
patrem si arguatur. Non igitur patria prestat om
nibz officijs. p̄mmo vero. sed ipsa patrie cōducit pi
os habere iuuenes in parentes. Quid si tyrāidez
occupare. si patriam protere. conabitur pater. si
lebit ne filius. p̄mmo vero obsecrabit patrem ne
id faciat si nichil proficiat accusabit. Minabitur e
tiam ad extremū si ad p̄niciem patrie res spectabit
salutē patrie anteponet saluti patris. Queit etiā
si sapiens adulterinos nūmos accepit imprudens
pro bonis cū id ne sciet. soluturus ne sit eos sicut
debat pro bonis. Dyogenes ait antipater negat
cui potius assentior qui venenū fugiens vendat sci
ens debeat ne dicē. nō necesse putat dyogenes an
tipater viri boni esse existimat. hec sūt quasi cōtro
uerse et iussa stoicoz. In mancipio vendendo dicē
da ne vitia. nō ea que nisi dixeris reddatur manci
piū iure ciuili. si hec mendacē esse aleatorem furacē
ebriolum alteri non videntur. Si is quidem auz vē
dens auricalcū se putat vendere. indicet ne eivir bo
nus aurū illud esse. an emat denario qd sit mille
denarioz. Per spiciū est iam et michi quidem vidi
que sit inter eos phōs quos noiaui otrouersia
Pacta et promissa semp ne seruanda sint. que
nec vi nec dolo malo ut pretores soleut facta sint.
Si quis medicamentū cui piā dederit ad aquā inē
cutē pepigerit q. Ne illo medicamēto vmq̄ postea
vteretur si illo medicamento sanus factus esset. et

ānis aliquot post incidit in eundē morbū. nec ab
eo qui cū pepigerat impetret ut itē eo liceat vti qđ
faciendū sit. Cū sit is imbhūanus qđ non cedat nec
ei quicqđ fiat iniurie. vite et saluti ofulendū. Quid
si quidē sapiens rogatus sit ab eo qui eū heredē fa
ciat cū ei testamento sextercium milies relinquat.
ut anteqđ hereditatē adeat luce palam in foro sal
tet id qđ se facturum promiserit quod alter ne he
redem scripturus eum non esset faciat qđ promise
rat necne. promississe nollem. sed ei id arbitror fuisse
se grauitatis quomā promisit se saltare in foro tur
pe ducet honestius mētiatur si ex hereditate nichil
ceperit. quā si cepit nisi forte eam pecuniam in rem
publicam magnū aliqđ tempus contulerit. vt vel
saltare cum patrie consulturus sit. turpe non sit.

Hene illa

quidem promissa seruanda sunt que non sūt
hīs ipis vtilia quibus illa promiseris. Sol pbitor
ti filio suo. ut redeamus ad fabulam facturum se
dixit esse quicquid optass;. Optauit ut in currum
patris tolleretur. Sublatus ē atqđ insanus qua cō
stitit idu fulminis deflagabat. Quanto melius fu
erat in hoc promissu; patris nō esse seruatiū. Quid
quod theseus exegit promissu; a neptuno. cui cū
tres optacōnes neptunus dediss;. optauit inteitū
ypoliti filij sui. Cū is pū suspectus ess;. nouerca quo
optato impetrato theseus in maximis fuit ludib;. **Q**uid
agamēnō cū deuouiss;. dyane qđ i regno suo
pulcherrimū natū eēt in illo anno. immolauit ephi
gemā qđ nichil eo qđez āno natū pulchrius pmissum
nō potius faciendū qđ tā cet; facin; admittendū fuit
qđ pmissa nō faciendā nōnunqđ ne; sp deposita red

Sgladiū qđ apđ te sana mēte deposui. **C**edā.
eit repetat insaniēs red dē pccm sit officiūqđ

est non reddere. Quid si is qui apud te pecuniam de-
posuit bellum inferat patrie: reddes ne depositum? Non
credo. facies enim contra rem publicam que debet esse
carrissima. sic multa que videntur natura esse, et probis
fuit non honesta facere promissa stare uentis red-
dere deposita. commutata utilitate fuit non honesta.
At de his quidem que videntur utilitates contra iu-
sticiam simulacione prudentie satis arbitror dictum

Ed quomam

Quatuor fontibus honestatis primo libro offi-
cia dirimus. in eis de versabimur cum docebimus
ea que videantur esse utilia. neque sunt que sint virtutis
inimica. At de prudentia quidem quam vult imita-
ri malicia. itemque de iusticia que semper utilis est di-
putatum est. Relique sunt due partes honestatis qua-
rum altera in animi excellentis magnitudine et pre-
stantia cernitur. Altera in confirmacione et moderati-
one continentie et temperantie. Vtile videbitur vixi-
t ut quidam tragici poetae prodiderunt. Nam apud ho-
merum optimum auctorem talis de vixire nulla suspi-
co est. Sed infimulant eum tragedie simulatione
in sanie miliciam subterfugere voluisse: non honestum
consilium. At vtile aliquis fortasse dixerit regnare
et ethice vivere oculo cum parentibus cum uxore cum filio
tullum decus in quotidianis laboribus. Item picu-
lis cum hac tranquillitate defendendum putas. Ego vero
istam contempnam et abiendam. quomam que
honestam non sit nec utilem quidem arbitror esse. Quid
enim auditur etiam putas fuisse vixorem si in illa simi-
lacione pseuerasset. qui cum maximas res gesserit in
bello tamen hic audiat ab a iace. cuius ipse princeps
iuris iurandi fuit quod omnes scitis. solus ne-
glexit fidem furere se in simulauit. ne coreret instituit
Quid in palipmedis pspicax prudentia illi precepisset

malicōsam audaciā sacrata fide ius perpetuo falle
ret. Illi vero non solum cū hostibz s; etiā cū fluctibz.
id qđ fecit dimicare melius fuit qđ deserere cōsenti
entem greciam ad bellum barbaris inferendum.
Sed dimittamus fabulam et externa. ad rem fac
tam nostramq; veniamus.

Mazilius regulus cum cōsul iterum in affrica
ex insidijs captus esset. duce mathippo lace
demonio imperatore aut p̄re hāmbal'a homiltare
iuratus missus ē ad senatū ut n̄ redditi eēnt peni
s capti noblies quid rediret ip̄ cartaginē. Is cū ro
mam venisset vtilitatis sp̄m videbat. s; eam ut res
dederat falsam iudicauerat que erat tal' manere i
patria esse domi sue cū uxore cū liberis qđ calamita
tem accepisset in bello cōmunē fortune bellice iudi
cantem tenere dignitatis gradus cōsularis. Quis
negat vtilia esse que censes magnitudo animi et for
titudo negat. Nam lo cupletiores queis auctores.
Varū em̄ virtutum ē proprium nichil pertimescere
om̄ia humana despice. Nichil qđ hōi accidē possit
intollerādum putare. Itaq; quid fecit. In senatū
venit mādāta expo sicut sententiā ne d̄ret recusavit
qđ diu iure iurādo hostiū tenētur nō eē se senatorem
At; illud etiā o stultū honorē d̄ret quispiā repu
gnātē vtilitati sue reddi captiuos negavit esse vti
le. Dicebat enim illos adolescentes esse et bonos
duces se iam cōfectum senectute cuius cū valuisset
auctoritas captiuū retenti sunt. Ipse cartaginem
redit. ne; eum caritas patrie retinuit nec suorum
nec vero tūc ignorabat se ad crudelissimū hostē ad
exq̄sita supplicia proficisci. s; iusiurandū cōuandū
putabat. Itaq; tūc cū iugulando necabatur erat
mmeliorē cā qđ si domi senex captiuus piurus cōsu
laris remansisset. At stulte qđ nō mō non censuerit

captiuos remittendos. verum etiam persuaserit
quomodo etiã stulte. ne si res publica deducebatur
Potest autem qđ vtile rei publice sit id cuiq̃ ciui
esse vtile. Peruertũt homines ea que sunt funda
menta nature cum vtilitate ab honestate seũgunt
Omnes em̃ expetimus vtilitatem ad eam qđ rapim̃.
nec facere aliter vllomodo possimus. Nam quis est
qui vtilia fugiat. aut quis potius qui eam nõ studi
osissime psequatur. Sed quia nunq̃ possumus nisi
in laude decore honestate vtilia repire. propterea
illa prima et sũma habemus vtilitatis nomen non
tam splendidũ qđ necessariũ ducimus.

Quid igitur. dixerit quis in iure iurando. num
iratum timemus iouem. At hoc quidem omni
ne est omnũ philosophorũ. non eorũ modo qui in
childeũ hũe ipsum negocij dicũt nichil exhibere al
teri. s; eorũ etiam qui semper deum agere aliquid et
moliri volũt. nunq̃ nec irasci deũ nec nocere. Quid
aut iratus iupiter nocere plus potuisset qđ nocuit
sibi regulus ipse. Nulla igitur fuit vis religionis. qđ
tantã vtilitatez peruerteret. an ne turpiter faceret.
primum minima de malis. Num ergo tantum mali
turpitude ista habebat quantũ ille cruciatus Deiñ
illud etiam apud actiũ fregisti ne fidem. neq; dedi
neq; do infideli cuiq̃. quanq̃ ab impio regi. dñ lucu
lente. tamen dicitur additum etiaz quemadmodũ
nos dicamus videri quedam vtilia que non sũt sic
se dicere videri quedã honesta que non sunt ut hoc
ipfũ videtur honestum cõseruandũ iurifurandi cau
sa ad cruciatum reuertisse. sed sit non honestumq;
quod per vim hostium esse actum. ratum esse non
debit addunt. Quicquid valde vtile sit. id fieri ho
nestum. etiã si antea nõ videretur. Nec fere contra
regulum. s; prima videamus.

Non fuit
Iupiter metuendus. ne iratus noceret. q̄ neq̄
irasci solz nec nocere. **H**ec quidē racō nō magis cō
tra regulū q̄ cōtra omne iusurandū valet. **S**ed in
iureiurando non quī metus. sed quod ius sit debet
intelligi. **E**t enim iusurandum affirmatio religio
sa. quod autem affirmare quasi deo teste promise
ris. id tenendū est. **I**am enim non ad iram deorum
qua nulla est. s̄ ad iusticiam et ad fidem pertinet.
Nam preclare ennius. **O** fides alma. apta premis
a iusurandum iouis. **Q**ui igitur iusurandum vio
lat hīs fidem violat. q̄ in capitolio vicinam iouis
optimi marimi. ut in cathomis oracōe maiores no
stri esse voluerunt. **A**t em̄ ne iratus q̄ iupiter regu
lo plus nocuisset q̄ sibi nocuit regulus. certe si in
choil mali esset nisi dolere. id aut̄ nō mō nō sūmum
malū. s̄ ne malū quid eē maxima auctoritate phi
affirmāt. quoz q̄ dē testē nō mediocre. s̄ h̄ aut scio
an ḡuissimū regulū nolite q̄so vitupare. **Q**uē ei lo
cupletiore queri q̄ principē rei pu. q̄ retinendi of
ficij causa cruciatū subieit voluntario **N**am q̄ aut̄
minima de malis id eē ut turpiter potius q̄ calami
tose. an est vllum magis malum turpitudie. **Q**ue
si in deformitate corpis habeat aliqd̄ offēnsōis q̄
ta illa deprauatio et seditas turpificati ai d̄z videri
itaq̄ neruosius qui ista disseit solū audēt d̄re ma
lū id qd̄ turpe sit. **Q**ui aut̄ remissius h̄ij nō dubitāt
sūmū dicē malū. **N**am illud quidē neq̄ dedinez do
infideli cuiq̄. **D**icō recte a poeta quia cum tracta
retur at reus persone seruiendum fuit. **S**ed si hoc si
bi fument. nullam esset fidem que infideli data sit
videāt ne q̄rat̄ lateb rapiurio. **E**st aut̄ ius bellicū si
desq̄ iurifurādi sepe cū hoste suanda. **S**i ei ita iu
ratū est ut mens cōcipet fieri oportere id suādū e.